

Warszawa, 9 czerwca 2017 r.

**Do: Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w
Szczecinie**

ul. Teofila Firlika 20

71-637 Szczecin

**UWAGI I ZASTRZEŻENIA FUNDACJI CLIENTEARTH PRAWNICY DLA ZIEMI
W RAMACH POSTĘPOWANIA W SPRAWIE OCENY
ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO W KONTEKŚCIE TRANSGRANICZNYM
GAZOCIĄGU NORDSTREAM 2**

Niniejszym, działając w imieniu Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi z siedzibą w Warszawie (dalej: „Fundacja”) jako Prezes jej zarządu uprawniony do samodzielnej reprezentacji, składam uwagi i zastrzeżenia w ramach postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym gazociągu Nordstream 2 (dalej: „inwestycja” lub „planowana inwestycja”).

Zdaniem Fundacji, planowana inwestycja w sposób istotny i negatywny wpłynie na stan środowiska naturalnego w basenie Morza Bałtyckiego oraz państwach ościennych, w tym w Polsce, i wobec tego nie powinna zostać zrealizowana.

Fundacja już zgłosiła swoje uwagi władzom fińskim, w ramach organizowanych przez te władze konsultacji publicznych dotyczących odcinka planowanej inwestycji, który ma powstać na terytorium Finlandii.

W szczególności, w odniesieniu do informacji zawartych w Raporcie Espoo z kwietnia 2017 r., Fundacja uważa za konieczne wskazać, że:

1. Informacje przedstawione przez inwestora w Raporcie Espoo przedstawiają w sposób nierzetelny i niepełny wpływ proponowanej inwestycji na obszary Natura 2000 znajdujące się zarówno w państwach, przez które planowana inwestycja ma przebiegać, jak i w państwach, które znajdują się w obszarze oddziaływania tej inwestycji. Jest rzeczą oczywistą, że planowana inwestycja w sposób istotny

oddziaływać będzie na środowiska w wyżej wymienionych państwach, zaś z uwagi na to, że przebiega ona albo przez, albo w sąsiedztwie obszarów Natura 2000, jest również oczywiste, że musi ona zostać oceniona w zakresie potencjalnego wpływu inwestycji na te obszary, i że taka ocena musi spełniać wymagania Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz. U. UE. L. z 1992 r. Nr 206, str. 7 z późn. zm., dalej: „Dyrektywa Siedliskowa”).

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, ani art. 6 ust. 3 Dyrektywy Siedliskowej, ani żaden inny przepis tej dyrektywy nie określa dokładnie procedury, która musi być przestrzegana w celu zapewnienia odpowiedniej oceny oddziaływania inwestycji na obszary Natura 2000. TSUE jednak w swoim orzecznictwie potwierdził, że taka ocena musi zostać przeprowadzona w taki sposób, by właściwe organy krajowe miały pewność, że plan lub projekt nie będzie miał negatywnego wpływu na integralność danego obszaru, zaś jeśli tej pewności nie będzie, właściwy organ będzie miał obowiązek odmówić zgody na realizację przedsięwzięcia (thus: TSUE w sprawie nr C-304/05 Komisja Europejska p-ko Republice Włoskiej pkt. 58, ZOTSiS 2007/8-9B/I-7495, zob. też podobne wyroki w sprawach: Waddenzee, pkt 56 i 57, i Castro Verde, pkt 20).

W przypadku przedmiotowej inwestycji mamy do czynienia z szeregiem obszarów Natura 2000, znajdujących się w 8 państwach. Raport Espoo wskazuje, że obszary Natura 2000 znajdujące się w Polsce i wytypowane do oceny, tj.:

- a. SAC PLH990002, Ostoja na Zatoce pomorskiej;
- b. SPA PLB990003, Zatoka Pomorska

znajdują się w odległości 22 km od planowanej inwestycji.

Uważamy, że w chwili obecnej nie ma wystarczających danych, by mieć pewność, że proponowana inwestycja nie będzie miała wpływu na obszary Natura 2000, w szczególności na te znajdujące się w Polsce, jak to zostało stwierdzone w Raporcie Espoo.

Ponadto, biorąc pod uwagę wątpliwości co do wpływu inwestycji na obszary Natura 2000, a w szczególności te, w których ssaki morskie stanowiły podstawę ich wyznaczenia, nie jest wystarczające, by Raport Espoo zawierał tylko jeden akapit (na str. 405 polskiej wersji językowej Raportu Espoo), wedle którego istnieje ograniczone prawdopodobieństwo wystąpienia skutków transgranicznych na ogólne funkcjonowanie sieci Natura 2000. To stwierdzenie, zdaniem Fundacji, jest co najmniej przedwczesne, zwłaszcza biorąc pod uwagę to, że – jak stwierdzono na str. 405 polskiej wersji językowej Raportu Espoo – „Podczas sporządzania niniejszego raportu (i fińskiej dokumentacji OOS) nie były dostępne szczegółowe informacje dotyczące lokalizacji i natury amunicji na dnie morskim. Po uzyskaniu szczegółowych

informacji odnośnie zaobserwowanej amunicji (lokalizacja, charakterystyka) przeznaczonych do usunięcia, zgodnie z wymogami dyrektywy siedliskowej, dla obszaru >>Wyspy i wody Kallbådan<< zostanie przeprowadzona stosowna ocena Natura 2000/312/.”

W tych okolicznościach uważamy za niemożliwe wydanie decyzji pozwalającej (pozwalających) na budowę inwestycji, biorąc pod uwagę wątpliwości dotyczące jej wpływu na obszary Natura 2000 oraz to, że nie są dostępne pełne informacje w zakresie co najmniej jednego z tych obszarów. Należy podkreślić, że właściwy organ może wydać zgodę na inwestycję tylko wówczas, gdy jest pewien, że nie będzie ona miała negatywnego wpływu na obszar Natura 2000 – potwierdza to orzecznictwo TSUE, którego egzemplifikacją jest orzeczenie w sprawie nr C-258/11 Peter Sweetman i inni p-ko An Bord Pleanála, w której TSUE zajął stanowisko, „że organ władzy powinien odmówić wydania pozwolenia dla analizowanego planu lub przedsięwzięcia, kiedy nie ma pewności co do tego, że nie wywrze on niekorzystnych skutków dla integralności tego terenu, skoro kryterium udzielenia pozwolenia ustanowione w art. 6 ust. 3 zdanie drugie Dyrektywy Siedliskowej zawiera w sobie zasadę ostrożności i pozwala w sposób skuteczny zapobiec niekorzystnym wpływom na tereny chronione poprzez plany lub przedsięwzięcia. Mniej surowe kryterium udzielenia pozwolenia niż to, o którym mowa powyżej, mogłoby nie zapewniać w tak skuteczny sposób urzeczywistnienia celu ochrony terenów, któremu służy omawiany przepis (ww. wyrok w sprawie Waddenvereniging i Vogelbeschermingsvereniging, pkt 57, 58).”

Ponadto, Fundacja jest zdania, że brak kluczowych informacji dotyczących obszarów Natura 2000 powoduje, że proces publicznych konsultacji w zakresie Raportu Espoo oraz krajowych Raportów EIA jest nierzetelny i nieadekwatny.

Jest oczywiste, że udział społeczeństwa, zarówno na podstawie (i) Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (tekst jednolity) (Dz. U. UE. L. z 2012 r. Nr 26, str. 1 z późn. zm., dalej: „Dyrektywa EIA”), oraz (ii) Konwencji sporządzonej w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska (Dz. U. z 2003 r., Nr 78, poz. 706, dalej: „Konwencja z Aarhus”), musi zawsze zostać zapewniony na wczesnym etapie, jednak nie wcześniej niż przed momentem, gdy wszystkie istotne informacje konieczne do podjęcia rozstrzygnięcia zostaną udostępnione społeczeństwu. W przedmiotowym przypadku tak nie jest, ponieważ dokumentacja dotycząca co najmniej jednego obszaru Natura 2000 jest nadal niedostępna.

2. Ponadto, Fundacja uważa, że dokumentacja przedłożona przez inwestora jest niewystarczająca z punktu widzenia analizy wpływu inwestycji na klimat oraz powietrze w państwach, przez których lub obok których inwestycja przechodzi. Przykładowo, w przypadku Finlandii, ocenie poddane zostało tylko bezpośrednie oddziaływanie działań objętych zakresem inwestycji (str. 278 angielskiej wersji językowej Raportu EIA dla Finlandii), zaś w odniesieniu do wpływu inwestycji na klimat oceniono tylko emisje dwutlenku węgla (CO₂), a w odniesieniu do wpływu na jakość powietrza wyłącznie oceniono NO_x, SO₂ oraz PM.

Ocena ta, zdaniem Fundacji, narusza art. 3 Dyrektywy EIA, który wymaga, by ocena oddziaływania na środowisko polegała na właściwym określeniu, opisanie i ocenie, dla każdego indywidualnego przypadku, bezpośredniego i pośredniego znaczącego wpływu przedsięwzięcia na:

- a. ludność i zdrowie ludzkie;
- b. różnorodność biologiczną ze szczególnym uwzględnieniem gatunków i siedlisk chronionych na podstawie dyrektywy 92/43/EWG oraz dyrektywy 2009/147/WE;
- c. grunty, gleby, wody, powietrze i klimat;
- d. dobra materialne, dziedzictwo kulturowe i krajobraz;
- e. oddziaływanie między elementami, o których mowa w lit. a - d powyżej.

Jest jasne, że dokumentacja dotycząca oddziaływania inwestycji na środowisko, w której brakuje analizy pośredniego jej wpływu na klimat oraz powietrze, nie spełnia wymagań Dyrektywy EIA. Co więcej, zbyt lakonicznie uzasadniono, dlaczego analiza ta została ograniczona tylko do CO₂, NO_x, SO₂ oraz PM, z wyłączeniem innych substancji szkodzących, które – nota bene – zostały wymienione w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystsze powietrze dla Europy (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 152, str. 1 z późn. zm.).

3. Nadto, uważamy ocenę oddziaływania na środowisko – nie tylko tę przeprowadzoną w Finlandii – za wadliwą z uwagi na poważne wątpliwości co do oceny przeprowadzonej przez właściwe organy Federacji Rosyjskiej. W konsekwencji należy przyjąć, że proces konsultacji Espoo – który jest oparty na krajowych ocenach oddziaływania na środowisko – nie może zostać uznany za odpowiedni. W szczególności uwagi te odnoszą się do przebiegu inwestycji przez Kurgalski Rezerwat Przyrody, w odniesieniu do którego – zgodnie z Raportem Espoo – wymagane będzie przeprowadzenie czasowych działań budowniczych wewnątrz rezerwatu, skutkujących pewnymi długotrwałymi zmianami w siedliskach. Jednakże, z uwagi na

niewielką powierzchnię obszarów dotkniętych tymi działaniami, oraz tym, że najbardziej cenne siedliska nie zostaną nimi dotknięte, a ogólna integralność i funkcjonowanie rezerwatu pozostaną nienaruszone, wpływ inwestycji na obszary ochronne uznany został za znikomy.¹ Nie można przyjąć, że długotrwałe zmiany siedlisk uznanych przez inwestora lub władze za cenne (valuable) albo nie tak cenne (less valuable) oznaczają, że wpływ inwestycji na dany obszar chroniony jest znikomy (minor). Jest to ocena niedopuszczalna, oparta na kryterium, które nie obowiązuje w prawie międzynarodowym, i które nie zostałoby uznane za właściwe na gruncie prawa unijnego, gdyby prawo unijne znajdowało zastosowanie do omawianego tu obszaru (zauważyć trzeba, że prawo unijne wymaga ochrony wszystkich siedlisk objętych systemem ochrony, a nie tylko tych, które uznano za „najcenniejsze”).

Fundacja ma poważne zastrzeżenia co do rzetelności i zgodności z rzeczywistością oceny inwestycji, ponieważ:

- a. Uwzględnia ona konkluzje rosyjskiej oceny oddziaływania inwestycji na środowisko, co do której zgłaszano istotne uwagi odnośnie do tego, czy wyznaczona trasa inwestycji jest w istocie najmniej szkodliwa dla środowiska – uważamy, że względy środowiskowe były w dużej mierze ignorowane przy wyborze trasy inwestycji przez Kurgalski Rezerwat Przyrody;
- b. Narusza ona zobowiązania Federacji Rosyjskiej, wynikające z:
  - i. Konwencji o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzonej w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz. U. z 1978 r. Nr 7, poz. 24 z późn. zm.);
  - ii. Konwencji sporządzonej w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 346).

Fundacja zdaje sobie sprawę z tego, że Federacja Rosyjska nie jest związana Konwencją z Espoo, a mimo tego zdecydowała działać jak państwo strona pochodzenia, na ile jej prawo na to pozwala. Nie oznacza to jednak, że Federacja Rosyjska może działać z naruszeniem zobowiązań międzynarodowych i że pozostałe kraje biorące udział w inwestycji – z których wszystkie są krajami członkowskimi UE – mogą przejść do porządku dziennego nad istotnymi wadami rosyjskiej oceny

---

¹ “The project will require temporary construction activities within the Kurgalsky Nature Reserve and result in some long term changes to habitats. However, due to the small areas affected and the fact that the most valuable habitats will not be impacted and the overall integrity and functioning of the reserve will not be affected, the impact ranking on the protected area is evaluated as minor.”

oddziaływania na środowisko, przyjmując jej rezultaty jako własne oraz za podstawę Raportu Espoo.

4. Ponadto, uważamy, że ewentualna zgoda na inwestycję stanowić będzie naruszenie Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiającej ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) (Dz. U. UE. L. z 2008 r. Nr 164, str. 19 z późn. zm., dalej: „**Dyrektywa w sprawie Strategii Morskiej**”), która wymaga, by państwa członkowskie UE:
- a. podjęły niezbędne środki na rzecz osiągnięcia lub utrzymania dobrego stanu ekologicznego środowiska morskiego najpóźniej do 2020 r. Dobry stan środowiska oznacza taki stan środowiska wód morskich tworzących zróżnicowane i dynamiczne pod względem ekologicznym oceany i morza, które są czyste, zdrowe i urodzajne w odniesieniu do panujących w nich warunków, zaś wykorzystanie środowiska morskiego zachodzi na poziomie, który jest zrównoważony i gwarantuje zachowanie możliwości użytkowania i prowadzenia działań przez obecne i przyszłe pokolenia, tj.:
    - i. struktura, funkcje i procesy składające się na ekosystemy morskie, a także powiązane czynniki fizjograficzne, geograficzne, geologiczne i klimatyczne umożliwiają ekosystemom normalne funkcjonowanie i zachowanie odporności na zmiany środowiskowe wywołane przez człowieka. Chroni się gatunki i siedliska morskie, zapobiega spadkowi naturalnej różnorodności biologicznej będącemu skutkiem działalności człowieka, a równowaga funkcjonowania różnorodnych składników biologicznych jest zachowana;
    - ii. właściwości hydromorfologiczne, fizyczne i chemiczne ekosystemów, w tym właściwości będące skutkiem działalności człowieka na danym obszarze, umożliwiają normalne funkcjonowanie ekosystemów, jak opisano powyżej. Substancje i energia, w tym hałas, wprowadzane do środowiska morskiego przez człowieka, nie powodują efektów zanieczyszczenia;
  - b. opracowały i wdrożyły strategie morskie, aby:
    - i. chronić i zachować środowisko morskie, zapobiegać jego degradacji lub gdy jest to wykonalne odtwarzać ekosystemy morskie na obszarach, gdzie uległy one niekorzystnemu oddziaływaniu;
    - ii. zapobiegać i stopniowo eliminować zanieczyszczenie środowiska morskiego, aby wykluczyć znaczny wpływ na biologiczną różnorodność

morską, ekosystemy morskie, zdrowie ludzkie i zgodne z prawem formy korzystania z morza, albo też znaczne dla nich zagrożenie.

Morze Bałtyckie jest regionem morskim objętym zakresem przedmiotowej dyrektywy, a zatem obowiązkiem wszystkich państw członkowskich UE będących państwami stronami pochodzenia proponowanej inwestycji jest zapewnienie, by nie podjęto żadnych działań, które utrudnią osiągnięcie albo utrzymanie do 2020 r. dobrego stanu ekologicznego środowiska Morza Bałtyckiego.

Fundacja uważa za oczywiste, że proponowana inwestycja utrudni wypełnienie wskazanego wyżej obowiązku i stoi w sprzeczności z przepisami Dyrektywy w sprawie Strategii Morskiej.

Jest to spostrzeżenie tym bardziej zasadne, gdy się zważy poważne obawy co do ilości i losów broni chemicznej znajdującej się na dnie Morza Bałtyckiego, o której powstało wiele analiz i raportów, w tym m. in. raport zespołu Chemsea Chemical Munitions Search and Assessment.²

5. Nadto, Fundacja nadmienia, że niezależnie od analizy tzw. „wariantu zerowego” oraz wariantów alternatywnych, zawartej w krajowych raportach EIA dotyczących inwestycji, uzasadnienie inwestycji nie jest wystarczające ani przekonujące, bowiem Europa od dłuższego czasu doświadcza nadpodaży gazu naturalnego. Inwestycja nie jest zatem uzasadniona ekonomicznie, zaś argumenty ekonomiczne za jej budowę błedną w porównaniu z argumentami środowiskowymi przemawiającymi przeciw jej budowie, zwłaszcza z tymi zawartymi w pkt 1 – 4 powyżej.
6. Konkludując, Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi podkreśla, że stanowczo sprzeciwia się inwestycji oraz jakiegokolwiek decyzji, która przybliży jej realizację. Inwestycja jest nie tylko poważnym zagrożeniem dla Unii Europejskiej pod względem strategicznym i bezpieczeństwa, ale także pod względem ochrony środowiska, zwłaszcza unikatowych ekosystemów istniejących w basenie Morza Bałtyckiego. Inwestycja nie powinna powstać.

Celem wykazania mojego umocowania do działania w imieniu Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi, do niniejszego pisma załączam informację z Krajowego Rejestru Sądowego.

W imieniu ClientEarth Prawnicy dla Ziemi:

---

² <http://www.chemsea.eu/admin/uploaded/CHEMSEA%20Findings.pdf>

Dr Marcin Stoczkiewicz, Prezes Zarządu:

W załączeniu: informacja z Krajowego Rejestru Sądowego

Warszawa, 16 czerwca 2017 r.

**Do: Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w
Szczecinie**

ul. Teofila Firlika 20

71-637 Szczecin

**DODATKOWE UWAGI FUNDACJI CLIENTEARTH PRAWNICY DLA ZIEMI
PO SPOTKANIU INFORMACYJNYM
W RAMACH POSTĘPOWANIA W SPRAWIE OCENY
ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO W KONTEKŚCIE TRANSGRANICZNYM
GAZOCIĄGU NORDSTREAM 2**

Niniejszym, uzupełniając uwagi i zastrzeżenia w ramach postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym gazociągu Nordstream 2 (dalej: „inwestycja” lub „planowana inwestycja”), które złożyłem w imieniu Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi (dalej: „Fundacja”), w związku ze spotkaniem informacyjnym, które odbyło się w dniu 13 czerwca 2017 r. w Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie, chciałbym stwierdzić, że:

1. Fundacja była reprezentowana na wskazanym wyżej spotkaniu informacyjnym i z uwagą wysłuchała informacje przekazane przez inwestora, jak również jego odpowiedzi na pytania zadane w trakcie tego spotkania.
2. Zarówno informacje, jak i odpowiedzi na pytania, nie przekonały Fundacji co do racji inwestora, przez co Fundacja podtrzymuje w całości swoje stanowisko złożone w niniejszej sprawie i nadal stanowczo sprzeciwia się planowanej inwestycji.
3. Informacje przekazane przez inwestora potwierdzają, że planowana inwestycja w sposób istotny i negatywny wpłynie na stan środowiska naturalnego w basenie Morza Bałtyckiego oraz państwach ościennych, w tym w Polsce, i wobec tego nie powinna zostać zrealizowana. Jest tak dlatego, że:
  - a. dokumentacja przedłożona przez inwestora zawiera braki, przez które nie można mieć pewności, że proponowana inwestycja nie będzie miała wpływu

- f. argumenty inwestora o ekonomicznej zasadności inwestycji są całkowicie nieprzekonujące, biorąc pod uwagę obecną nadpodaż gazu na rynku europejskim i analizy wskazujące na to, że ten stan w przyszłości się utrzyma.
4. Reasumując, Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi raz jeszcze podkreśla, że stanowczo sprzeciwia się inwestycji oraz jakiegokolwiek decyzji, która przybliży jej realizację.

Dr Marcin Stoczkiewicz
Prezes Zarządu
Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi

MINISTER ŚRODOWISKA

Jan Szyszko

Warszawa, 30 czerwca 2017 r.

DOOS-tos.442.12.2013.JA.

Pani Julia Paul

Federal Ministry for the Environment, Nature
Conservation and Nuclear Safety
Division G I 2
Stresemannstraße 128-130,
D-10117 BERLIN
E-Mail: julia.paul@bmub.bund.de

Pan Nico Nolte

Federal Maritime and Hydrographic Agency
Bernhard-Nocht-Strasse 78
20359 HAMBURG
E-mail: Nico.Nolte@bsh.de

Pan Rocco Müller

Stralsund Mining Authority
Frankendamm 17
D-18439 STRALSUND
E-mai: r.mueller@ba.mv-regierung.de

Pan Egon Enocksson

Policy Implementation Department
Swedish Environmental Protection Agency
SE-106 48 STOCKHOLM
E-mail: egon.enocksson@naturvardsverket.se

Pan Lasse Tallskog

Ministry of the Environment
P.O. Box 35
FIN-00023 GOVERNMENT
E-mail: lasse.tallskoglasse.tallskog@ymparisto.fi

Pan Vladimir Ivlev

Deputy Director
Department of International Cooperation
Ministry of Natural Resources and Environment of the
Russian Federation
4/6, B. Gruzinskaya str., D-242, GSP-5
123995 MOSCOW
E-mail: ivlev@mnr.gov.ru

Szanowni Państwo

W odpowiedzi na Państwa pisma z dnia 06.04.2017 r., przekazane w drodze elektronicznej w dniach 6-7.04.2017 r., dotyczące udostępnienia do zaopiniowania przez społeczeństwo i instytucje polskie dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko (Raportu Espoo przekazanego wraz z Atlasem stanowiącego wspólną dokumentację oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym dla wszystkich stron pochodzenia oraz przekazanych w języku polskim wybranych części dokumentacji przygotowanej na potrzeby procedury krajowej w Niemczech) dla **Gazociągu Nord Stream 2** w trybie art. 4 Konwencji o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Konwencji z Espoo), **przedstawiam następujące informacje strony polskiej, reprezentowanej przez Ministra Środowiska.**

Zgodnie z art. 4 ust. 2 Konwencji z Espoo zarówno zainteresowana opinia publiczna, jak i organy administracji w Polsce zostały powiadomione o możliwości zapoznania się z udostępnioną dokumentacją celem zgłaszania uwag i komentarzy. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że obowiązek zapewnienia udziału społeczeństwa strony narażonej zgodnie z art. 2 ustęp 6 Konwencji z Espoo spoczywa w pierwszej kolejności na stronie pochodzenia, a nie jak zaznaczono w piśmie zobligowana jest do tego jedynie strona narażona. Tak jak poinformowano w korespondencji elektronicznej przekazanej stronom pochodzenia, w dniu 19.04.2013 r., zgodnie z art. 2 punkt 6 Konwencji z Espoo, ze względu na konieczność zapewnienia społeczeństwu strony polskiej jednakowych możliwości udziału w procedurze ocen oddziaływania na środowisko jak społeczeństwu strony pochodzenia, procedura z udziałem społeczeństwa w Polsce trwała 8 tygodni (w okresie 21.04.2017 r. – 22.06.2017 r.). Taki czas został przewidziany na udział społeczeństwa w Szwecji i Finlandii. Społeczeństwo miało możliwość zgłaszania swoich uwag za pośrednictwem regionalnych dyrekcji ochrony środowiska w Szczecinie, Gdańsku i Olsztynie lub w przypadku uwag do strony niemieckiej na podstawie art. 4 ustęp 2 *Umowy z 2006 r. między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Republiki Federalnej Niemiec o realizacji Konwencji o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym*, również bezpośrednio do wskazanych niemieckich urzędów.

Poniższa opinia dotyczy udostępnionego w języku polskim Raportu Espoo wraz z Atlasem oraz przekazanych w języku polskim wybranych części dokumentacji przygotowanej na potrzeby procedury krajowej w Niemczech. Do przedmiotowej opinii załączam **stanowiska poszczególnych krajowych organów administracji i instytucji, które stanowią jej integralną część. Strona polska oczekuje odniesienia się do wszystkich uwag i zastrzeżeń przedstawionych w niniejszym piśmie i wszystkich załączonych do niego stanowisk, o których mowa powyżej.**

W poniższym stanowisku w punkcie 1 przedstawiono zasadnicze uwagi natury ogólnej, w kolejnych punktach przedstawiono uwagi w odniesieniu do konkretnych zagadnień, jakie strona polska zgłaszała na etapie określania zakresu dokumentacji oś przekazanych Państwu pismem z dnia 18.06.2013 r. (dalej stanowisko scopingowe), które zostały też szczegółowo omówione na spotkaniu scopingowym w Niemczech w Stralsundzie w dniu 26.06.2013 r., jak również na spotkaniu z przedstawicielami Nord Stream w dniu 23.09.2016 r. w Warszawie.

1. Zakres dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko i opis metodyki prowadzonych badań

1.1. W ramach procedury oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym została przedstawiona do zaopiniowania stronom narażonym **dokumentacja oceny wpływu na środowisko. Analiza jej zawartości i treści wskazuje, że nie stanowi ona dokumentacji ostatecznej dla przedsięwzięcia Nord Stream 2 i nie może być w obecnym kształcie podstawą do podjęcia jakiegokolwiek decyzji o realizacji tej inwestycji.** W ocenie strony polskiej dokumentacja nie przedstawia rzetelnej analizy usprawiedliwiającej jakąkolwiek ingerencję w środowisko naturalne. Jak stwierdzają autorzy Raportu Espoo, przygotowując przedmiotową dokumentację nie dysponowali jeszcze szczegółowymi danymi na temat **trasy gazociągu**, gdyż jest ona ciągle optymalizowana (rozdz. 9.9.2.1, str. 262;

rozdz. 16.3 str. 641), danymi technicznymi i informacjami o powierzchni zajętej inwestycją (rozdz. 19.2.1, str. 673-674), danymi o rozmieszczeniu i rodzaju amunicji w kontekście zagrożenia dla fauny (rozdz. 10.6.6, str. 404/405), danymi o stanowiskach archeologicznych narażonych na oddziaływania (rozdz. 10.9.2.1, str. 449; rozdz. 10.10.2.1, str. 485/486). W Raporcie Espoo nie przedstawiono w sposób kompletny i spójny sposobów ograniczania lub monitorowania negatywnego wpływu na środowisko (rozdz. 16.2, str. 636; rozdz. 18.1, str. 660) ani kompletnych informacji o innych przedsięwzięciach, których oddziaływania mogą kumulować się z oddziaływaniami gazociągu (rozdz. 14.3, str. 562). Analizy przyrodnicze oparto o wybiórcze, niepełne badania i dane dotyczące środowiska przyrodniczego.

Zarówno Konwencja z Espoo w art. 4 ustęp 1 wraz z Załącznikiem II, jak i Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 roku w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dyrektywa OOŚ) w art. 5 i Załączniku IV, jednoznacznie określają minimalne wymogi dotyczące zawartości dokumentacji ooś przedkładanej do opiniowania. Przedłożona dokumentacja dla gazociągu Nord Stream 2 nie zawiera wszystkich wymaganych danych i informacji ze względu na fakt, że będą one jeszcze zmieniane oraz uszczegóławiane w toku dalszych działań i procedur, również w związku z nieostatecznym kształtem projektu przedsięwzięcia.

Należy podkreślić, że część prowadzonych analiz przyrodniczych m.in. w zakresie wpływu na niektóre obszary Natura 2000 i ich integralność i spójność, ma mieć miejsce w niedookreślonej przyszłości, prawdopodobnie już po zakończeniu procedury konsultacji transgranicznych. Odnosząc się do wymogów art. 6(3) dyrektywy siedliskowej należy zauważyć, że ocena została przeprowadzona w sposób ogólny w odniesieniu do wybranych obszarów chronionych i elementów przyrodniczych będących w granicach jurysdykcji poszczególnych państw. **Nie dokonano jednak oceny wpływu całościowego na poziomie ekosystemu Morza Bałtyckiego lub wykraczającego poza wyznaczone obszary.** Zupełnie pominięto kwestię wpływu gazociągu na spójność sieci obszarów chronionych i ich zasobów, w tym sieci Natura 2000, zwłaszcza w fazie budowy powodującej największe zakłócenia. Przedstawiona dokumentacja nie wskazuje na wariantowanie przebiegu i miejsca lądowania gazociągu w celu ograniczenia jego wpływu na istniejące i planowane obszary chronione Natura 2000. Z treści Raportu Espoo wynika, że **problem zachowania spójności sieci dopiero będzie analizowany, a wyniki ocen oddziaływania na obszary Natura 2000 będą analizowane w celu rozważenia, czy którekolwiek z możliwych wskazanych w nich oddziaływań może wpłynąć na funkcjonowanie całej sieci Natura 2000. Wtedy też wszelkie ewentualne skutki transgraniczne zostaną zidentyfikowane** (rozdz. 10.6.6, str. 405). Inwestycja przebiega przez cały obszar basenu Morza Bałtyckiego przecinając 3 morskie obszary chronione (mapa PA-05-Espoo), 6 obszarów Natura 2000, naruszając siedliska (np. ławice, rafy) ssaków morskich, ryb i ptaków, w tym populacji ptaków zimujących, migrujących i lęgowych występujących na tych obszarach. Przedstawione analizy nie odnoszą się również do kwestii wpływu utylizacji ww. infrastruktury na środowisko morskie po zakończeniu jej eksploatacji.

Po przeprowadzeniu dodatkowych analiz w zakresie wpływu gazociągu Nord Stream 2 na sieć obszarów Natura 2000, o których wspomniano powyżej, konieczne będzie powtórzenie procedury transgranicznej oceny oddziaływania, w celu umożliwienia państwom narażonym zapoznania się z pełną i ostateczną dokumentacją. Brak przeprowadzenia ponownych konsultacji transgranicznych, będzie skutkowało naruszeniem wymogów Konwencji z Espoo.

Podobnie z raportu Espoo wynika, że ostateczny program monitorowania środowiska, w tym procedury, miejsca i okresy monitorowania (rozdz.18, str. 660) będzie opracowany na późniejszym etapie „w porozumieniu z kompetentnymi władzami i specjalistycznymi instytucjami”. Nie określono jednak kiedy i w jakim trybie takie konsultacje będą miały

miejsce, czy państwa narażone biorące udział w obecnej procedurze OOS będą zaproszone do tych konsultacji. W opinii strony polskiej, zgodnie z orzecznictwem ETA, ocena oddziaływania na środowisko może być przeprowadzona wtedy, kiedy możliwe jest zidentyfikowanie wszystkich możliwych skutków realizacji przedsięwzięcia dla środowiska (Delena Wells, C-201/02). Ponadto, jeżeli w postępowaniu nie jest możliwe pełne zidentyfikowanie oddziaływań na środowisko, to ocenę należy powtórzyć na kolejnych etapach procesu inwestycyjnego (Crystal Palace, C-290/03). **W związku z powyższym, strona polska uznaje przedłożoną do zaopiniowania dokumentację jako dokumentację wstępną, która po uzupełnieniu o brakujące na tym etapie informacje zostanie przekazana do ponownego opiniowania przez społeczeństwo i organy wszystkich stron narażonych w trybie Konwencji z Espoo.**

- 1.2 Zbyt ogólny opis metod badawczych, brak bezpośredniego dostępu do wyników badań, a także bardzo zróżnicowane i wybiórcze podejście do zakresu prowadzonych badań w poszczególnych krajach stron pochodzenia** powoduje brak możliwości weryfikacji wniosków przedstawionych w przekazanej dokumentacji oos co do charakteru, zasięgu i istotności oddziaływania. Tym samym nie został spełniony warunek określony w Załączniku II pkt f) do Konwencji z Espoo. Strona polska w stanowisku scopingowym wnioskowała o opis metod badań środowiskowych oraz przyjętych założeń odnoszących się również do zastosowanych w celu prognozowania modeli tak, aby umożliwić zweryfikowanie przedstawionych wyników.

W Raporcie Espoo informacje na temat badań przyrodniczych prowadzonych na potrzeby realizacji przedmiotowej inwestycji przedstawione są zbyt lakonicznie, stwierdza się nieuzasadnione różnice w zakresie badań elementów środowiska morskiego prowadzonych przez różne państwa stron pochodzenia. Zgodnie z informacjami zawartymi w tabeli 9-1 (str. 158) badania środowiskowe wzdłuż przewidywanej trasy Nord Stream 2 przeprowadzone w latach 2015 - 2016 w krajach pięciu stron pochodzenia, nie były prowadzone w każdym z krajów w takim samym zakresie. Przykładowo, ptaki morskie, ryby i ssaki badano jedynie w Rosji i Niemczech, plankton jedynie w Rosji. W raporcie Espoo nie przedstawiono opisu metodyki tych badań, szczegółowych wyników, odesłano jedynie do oryginalnych dokumentów w postaci dokumentacji OOS poszczególnych państw stron pochodzenia, które są dostępne jedynie w językach narodowych, co może implikować brak dostępu do informacji o środowisku przez podmioty i obywateli RP chcących uzyskać do nich dostęp.

Opisując stan środowiska przyrodniczego Bałtyku autorzy Raportu Espoo opierają się częściowo na publikacjach i wynikach badań prowadzonych w odległej perspektywie czasowej (przykładowo powołano się na badania zooplanktonu i fitobentosu z 2010 r). Należy podkreślić, że celem tych badań nie było zgromadzenie informacji na temat danego elementu środowiska morskiego w obszarze oddziaływania gazociągu Nord Stream 2. Brakuje szczegółowych informacji odnośnie wskaźników, które później mogą być wykorzystywane na etapie monitorowania wpływu gazociągu na środowisko. Przykładowo nie podano informacji odnośnie struktury taksonomicznej, liczebności i biomasy fitoplanktonu i zooplanktonu, składu taksonomicznego i biomasy fitobentosu. Badanie środowiska wodnego w zakresie ww. elementów uzasadnione jest nie tylko tym, iż organizmy planktonowe i bentosowe są istotnym elementem łańcucha pokarmowego, ale także faktem, iż stan fito- i zooplanktonu oraz fito- i zoobentosu są wskaźnikami biologicznymi, które są brane pod uwagę przy ocenie stanu ekologicznego wód, zgodnie z wymogami Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej (Ramowa Dyrektywa Wodna) oraz Ramowej Dyrektywy w sprawie Strategii Morskiej 2008/56/WE. Wyniki badań środowiska Morza Bałtyckiego oraz analizy wpływu przedsięwzięcia na ten akwen powinny być przedstawione z uwzględnieniem oceny stanu wód morskich oraz w nawiązaniu do zestawu celów środowiskowych dla wód morskich.

Wagę wiarygodnych i pełnych danych przyrodniczych, zebranych w trakcie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru, na który może oddziaływać przedsięwzięcie, podkreślono w wytycznych metodycznych Komisji Europejskiej dotyczących przepisów art. (3) i (4) Dyrektywy Siedliskowej 92/43/EWG pt.: Ocena planów i przedsięwzięć znacząco oddziałujących na obszary Natura 2000. W obliczu braku takich danych wnioski w zakresie wpływu inwestycji na środowisko przyrodnicze, w tym na przedmioty ochrony obszarów Natura 2000, są obciążone wysokim stopniem niepewności.

Dokumentacja zgromadzona na potrzeby ww. procedury **nie jest jednolita pod względem szczegółowości i zakresu prezentowanych danych i wniosków w odniesieniu do odcinków zlokalizowanych na obszarach podlegających jurysdykcji różnych państw.** Z niezrozumiałych względów różnice dotyczą także typów prac budowlanych, które wzięto pod uwagę przy modelowaniu oddziaływania na środowisko. Przykładowo, jedynie w Rosji przy modelowaniu propagacji hałasu podwodnego (tab. 10-6 str. 320) wzięto pod uwagę etap eksploatacji gazociągu, a działanie polegające na układaniu rur analizowano w trakcie modelowania tylko w Niemczech. Natomiast jedynie w przypadku tego ostatniego kraju nie analizowano oddziaływania na ssaki morskie i ryby propagacji hałasu podwodnego przy układaniu materiału skalnego. Ponadto wspomniane działanie, jak również prace wykopowe, nie podlegały modelowaniu dyspersji i ponownej sedymentacji w wodach niemieckich (tab. 10-1 str. 312). Niejednolite jest również podejście w ramach proponowanych działań minimalizujących. Szereg rozwiązań ogranicza się do wybranych odcinków gazociągu. Przykładowo zakazy dotyczące prowadzenia robót w określonych terminach, zmniejszanie emisji światła, zastosowanie sprzętu zmniejszającego zmętnienie wody, ograniczenie zajętości dna czy jego rekultywacja wprowadzone mają być jedynie w granicach niemieckiego obszaru morskiego. Takie podejście nie znajduje uzasadnienia biorąc pod uwagę fakt, iż oddziaływania, które mają być ograniczane przy pomocy ww. środków będą obecne również na obszarach podlegających jurysdykcji innych państw i powinny być w sposób analogiczny stosowane. Ponadto występowanie elementów przyrodniczych (np. wybrane gatunki ptaków), którym dedykowane są konkretne działania minimalizujące nie ogranicza się wyłącznie do części niemieckiej.

2. Uzasadnienie realizacji inwestycji i analiza wariantowa

Strona polska w stanowisku scopingowym powołując się na wymogi art. 4 ust. 1 w związku z pkt b Załącznika II Konwencji z Espoo, a także art. 5 ust 1 w związku z Załącznikiem IV pkt 2 Dyrektywy OOS wnioskowała o uwzględnienie w analizach wariantów lokalizacji planowanego gazociągu, zidentyfikowanie tras alternatywnych i przeprowadzenie szczegółowych analiz dla każdej z nich oraz wskazanie przyczyn środowiskowych wyboru wariantu preferowanego oraz czynników i skutków środowiskowych, które spowodowały wykluczenie innych wariantów (wnioskowano o przeprowadzenie analizy porównawczej rozważanych wariantów). W stanowisku scopingowym podkreślono konieczność szczegółowego uzasadnienia w dokumentacji oos potrzeby tak znaczącej ingerencji w środowisko Morza Bałtyckiego w związku z realizacją planowanego przedsięwzięcia. Kwestia ta jest kluczowa ze względu na dostępne informacje o zaledwie częściowym wykorzystaniu mocy przesyłowych już istniejącej infrastruktury I i II nitki gazociągu Nord Stream, a jednocześnie konieczności zrównoważonego użytkowania zasobów Bałtyku i obowiązku ochrony wrażliwego ekosystemu morskiego. Realizacja inwestycji mającej wpływ na środowisko Morza Bałtyckiego powinna być poprzedzona analizą rozwiązań alternatywnych z wykorzystaniem istniejącej infrastruktury przesyłowej i LNG.

W raporcie Espoo wskazano na konieczność budowy dodatkowych 2 nitek gazociągu ze względu na rosnącą lukę popytową. Według autorów Raportu Espoo wynika ona ze spadku wydobycia gazu w Unii Europejskiej (UE). Z przedstawionych w dokumentacji oos danych wynika, że popyt na gaz ziemny w 2035 r. będzie o 2 mld mniejszy w stosunku do obecnego zużycia. Przyjmując prognozowany przez autorów dokumentacji oos scenariusz, tj. spadek wydobycia w UE aż o 50% tj. do ok 74 mld m³ rocznie, dodatkowa luka importowa wyniesie ok. 73 mld m³ rocznie. Istniejące

obecnie moce przesyłowe, mogące służyć do transportu rosyjskiego gazu do UE wynoszą łącznie 228 mld m³ (124 mld m³ system ukraiński, 33 mld m³ gazociąg Jamalski, 16 mld m³ Blue Stream oraz 55 mld m³ Nord Stream 1). Tymczasem import gazu rosyjskiego do UE w 2016 r. wyniósł według danych Gazpromu 146 mld m³. Oznacza to, że 82 mld m³ przepustowości pozostaje niewykorzystanych. Ponadto, biorąc pod uwagę spadające ceny LNG, będące wynikiem rozwoju technologii oraz rozwój infrastruktury służącej do regazyfikacji gazu ziemnego w UE¹, jak również poprawę ekonomiki wydobycia gazu ze złóż niekonwencjonalnych, nie można zgodzić się z prognozą, że szacowany deficyt dostaw gazu będzie pokrywany głównie dostawami z Rosji². Tym samym należy się spodziewać, że nadpodaż istniejących już przepustowości będzie występować co najmniej do 2035 roku.

Po przeanalizowaniu uzasadnienia realizacji inwestycji przedstawionego w Raporcie Espoo, przy uwzględnieniu powyższych faktów należy stwierdzić, że **nie ma obecnie zapotrzebowania na dodatkową przepustowość gazociągu w postaci planowanej inwestycji Nord Stream 2. W takiej sytuacji ponoszenie kosztów i ryzyk środowiskowych przez państwa regionu Morza Bałtyckiego jest bezzasadne.**

Wnioskodawca inwestycji na spotkaniu informacyjnym dotyczącym postępowania ośd dla Nord Stream 2 (w Szczecinie, w czerwcu 2017 r.) odnosząc się do tej kluczowej tezy stwierdził, że każdy zainteresowany podmiot może posługiwać się innymi opracowaniami dotyczącymi prognoz deficytu dostaw gazu. Taka argumentacja jest absolutnie niewystarczająca wobec planowanej inwestycji wielkoskalowej realizowanej we wrażliwym ekosystemie morskim. Działanie takie jest niezgodne z polityką i zaleceniami HELCOM, który zobowiązuje państwa nadbałtyckie do zrównoważonego użytkowania zasobów Bałtyku oraz ochronę wrażliwego ekosystemu morskiego podatnego na zagrożenia. Celem uzyskania wiarygodnego obrazu celowości realizacji inwestycji strona polska domaga się uzupełnienia dokumentacji w zakresie wskazania źródeł wymienianych przez autorów prognoz jak i przedstawienia analizy porównawczej prognoz dynamiki zapotrzebowania na import gazu do UE oraz przewidywanego rozwoju sytuacji na rynku gazu w UE.

Strona polska wnioskowała również na etapie scopingu o przeprowadzenie analizy porównawczej wariantów przedsięwzięcia odnosząc się zarówno do **trasy morskiej jak i przebiegu wariantu lądowego**. Analizy wariantowe są instrumentem służącym znalezieniu optymalnego sposobu realizacji celu, a wobec ingerencji w środowisko na tak dużym obszarze nie powinny być ograniczone jedynie do modyfikacji trasy przebiegu gazociągu na pewnych jego fragmentach. W Raporcie Espoo zawarto jedynie wzmiankę odnośnie wariantu lądowego wskazując, że „w ramach procedury uzyskiwania pozwoleń dla Nord Stream 1, składano wnioski o rozważenie możliwości prowadzenia gazociągu drogą lądową” w (rozdz. 5.3, str. 63) jednak argumenty środowiskowe i społeczno-gospodarcze przemawiają za wariantem morskim. Analiza wariantu lądowego opiera się na podaniu ogólnych ograniczeń występujących przy realizacji gazociągów lądowych. Pozostałe analizy wariantowe przedstawione w Raporcie Espoo odnoszą się już tylko do modyfikacji trasy przebiegu gazociągu na pewnych jego fragmentach, w szczególności wyjściach na ląd w Rosji i w Niemczech. Wniosek strony polskiej sprecyzowany na etapie scopingu o przeprowadzenie analizy porównawczej rozważanych wariantów, z jednoznacznym określeniem przyczyn środowiskowych wyboru wariantu preferowanego oraz czynników i skutków środowiskowych, które spowodowały wykluczenie innych wariantów (wraz z podaniem źródeł informacji, które posłużyły do identyfikacji tych warunków środowiskowych, wraz z określeniem wiarygodności tych źródeł), nie został uwzględniony. **Przekazana dokumentacja nie spełnia w tym zakresie ani wymogów art. 4 Konwencji w związku z jej Załącznikiem II pkt b) i c) ani przepisu art. 5 pkt d) Dyrektywy OOS w związku z jej Załącznikiem IV pkt 2.**

W kwestii analizy **wariantu zerowego** trudno się zgodzić z wnioskiem przedstawionym w raporcie, że odstąpienie od realizacji gazociągu Nord Stream 2 będzie oznaczało „brak zarówno negatywnych

¹ Analiza rozwoju nowej infrastruktury importowej LNG – Commission staff working document (SWD(2016)23), str. 12 i następane.

² <https://www.ica.org/publications/freepublications/publication/WorldEnergyOutlook2016ExecutiveSummaryEnglish.pdf>

jak pozytywnych oddziaływań projektu na morzu, w obszarach wyjścia na ląd i na terenach pomocniczych na lądzie” (rozdz. 5.6, str.82). Mając na uwadze ogromną ingerencję we wrażliwy ekosystem Bałtyku, jak przedstawiono wcześniej – nieuzasadnioną ekonomicznie, jej uniknięcie będzie zdecydowanie pozytywnym działaniem dla środowiska.

Dodatkowo należy podkreślić, że nie dokonano analizy skutków środowiskowych wariantu zerowego, które mogłyby stanowić materiał porównawczy z wariantem inwestycyjnym i jego skutkami w środowisku. Jest to tymczasem, w myśl Konwencji (art. 4 i Załącznik II pkt b) i c)) i dyrektywy OOŚ (Załącznik IV pkt 3), kluczowa informacja w toku oceny, pozwalająca na oszacowanie istotności zmian w środowisku spowodowanych realizacją nowej infrastruktury. **Nieprzeprowadzenie powyższych analiz jest uchybieniem wobec ww. regulacji.**

3. Istotne dla środowiska czynniki oddziaływania projektu z uwzględnieniem wszystkich etapów przedsięwzięcia

Strona polska w stanowisku scopingowym wniosowała o przedstawienie oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko na wszystkich etapach, również na etapie likwidacji. Nawet jeśli perspektywa czasowa likwidacji gazociągu nie jest ściśle określona, należy według obecnie obowiązującego stanu wiedzy i dostępnych technik oszacować możliwe oddziaływania na środowisko w fazie likwidacji, tak aby ocenić całościowo wpływ inwestycji na środowisko. W przedłożonej dokumentacji zawarto informację o braku na obecnym etapie decyzji odnośnie metody likwidacji inwestycji i dlatego w ramach przedłożonej dokumentacji nie przedstawiono szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko dla tego etapu (rozdz. 12.1.4.1, str. 532), a jedynie dokonano przeglądu potencjalnych możliwości wycofania rurociągu z eksploatacji, jego części morskiej i lądowej, oraz powiązanych z nimi potencjalnych oddziaływań. Jak określono, program wycofania z eksploatacji ma zostać opracowany w ciągu ostatnich lat fazy eksploatacji, co ma umożliwić wzięcie pod uwagę i rozpatrzenie przepisów, wiedzy technicznej zdobytej w okresie eksploatacji Nord Stream 2 oraz najczęściej stosowanych w tym okresie praktyk wycofywania rurociągów z eksploatacji.

Ze wstępnie proponowanych scenariuszy za najbardziej prawdopodobne uznano pozostawienie gazociągu *in situ*, zarówno w jego części lądowej jak i morskiej, określając jednocześnie, że taki sposób wyłączenia rurociągów z eksploatacji uważa się obecnie za mniej szkodliwy środowiskowo niż ich demontaż. Wskazano, że pozostawienie rurociągów *in situ* „**prawdopodobnie** jest najkorzystniejszym wariantem zarówno dla morskich i lądowych struktur Nord Stream 2”.

Rozumiejąc trudność tej części analiz środowiskowych, zwracamy jednak uwagę, że również zgodnie z wymogami dyrektywy OOŚ (Załącznik IV pkt 5a w związku z art. 5 ust 1 Dyrektywy OOŚ), wpływ etapu likwidacji rurociągu powinien zostać przeanalizowany w sposób bardziej szczegółowy niż to zaprezentowano w dokumentacji, na etapie przedmiotowego postępowania. W raporcie Espoo powinna znaleźć się analiza w jaki sposób degradacja wycofanego (i prawdopodobnie pozostawionego *in situ*) z eksploatacji gazociągu będzie wpływać na środowisko, w tym zwłaszcza morskie, jaka jest przewidywana perspektywa czasowa tej degradacji a także sposoby/środki minimalizacji tych skutków. Analizy te powinny uwzględniać skumulowane oddziaływanie z pozostałymi nitkami gazociągu Nord Stream, jeżeli również po zakończeniu eksploatacji pozostaną na dnie morza, w perspektywie długoterminowej. Polska wносиła o takie analizy w 2013 r. na etapie scopingu, aktualnie przekazane dokumenty traktują problem etapu likwidacji inwestycji i jej skutków środowiskowych w sposób marginalny, nieadekwatny do skali inwestycji, wrażliwości środowiska, w którym przedmiotowa inwestycja jest zlokalizowana i możliwości kumulacji negatywnych oddziaływań na każdym z etapów jej cyklu życia.

Program wycofania z eksploatacji, zgodnie z dokumentacją ooś, ma zostać opracowany w ciągu ostatnich lat fazy eksploatacji – nie określono, kto ma taki plan przygotować, zatwierdzić, kto będzie odpowiedzialny za jego realizację i finansowanie, i czy państwa biorące udział w obecnej procedurze jako strony narażone - będą o takim programie informowane/konsultowane – o co Polska już obecnie, na etapie ooś dla projektu Nord Stream 2 bezwzględnie wnosi.

4. Ograniczenia i bezpieczeństwo żeglugi, ryzyko kolizji

W stanowisku scopingowym strona polska podkreślała, jak istotną kwestią przy ocenie wpływu oddziaływania na środowisko przedsięwzięcia jest analiza możliwych kolizji z jednostkami pływającymi, w szczególności na wodach płytkich i w miejscach krzyżowania tras przebiegu gazociągu z torami żegludowymi. Wnioskowano o przedłożenie szczegółowej analizy ryzyka kolizji statków o zanurzeniu maksymalnym dla Morza Bałtyckiego z gazociągiem w miejscu skrzyżowania instalacji z trasami żegludowymi prowadzącymi do portu w Świnoujściu. Podnoszono konieczność takiego poprowadzenia gazociągu Nord Stream 2, aby umożliwił bezkolizyjne wprowadzanie statków do polskich portów morskich (zapewnienie głębokości wody na poziomie 17,5 m na całej szerokości przecięcia rurociągu z torem obejściowym północnym do portów Szczecina i Świnoujścia). W Raporcie Espoo brak jest odniesienia do tej uwagi strony polskiej. Nie podano też szczegółowych danych batymetrycznych głębokości występujących w tych miejscach, mimo, że takie dane są przedstawione w przypadku innych obszarów np. w okolicach lądowych Niemiec.

Takie podejście jest sprzeczne z zapewnieniami autorów Raportu Espoo, że przeprowadzone analizy oddziaływania nie dotyczyły jedynie kolizji i wpływu na istniejącą infrastrukturę, ale też i planowaną, a szlaki żegludowe oraz istniejąca i przyszła infrastruktura stanowią te aspekty społeczne, które stanowiły integralną część procesu wytyczenia optymalnej trasy rurociągu. Z kolei przy wyznaczaniu optymalnej trasy, drugim kryterium po aspektach środowiskowych i unikaniu obszarów wrażliwych, uwzględniano czynniki społeczno-gospodarcze, celem minimalizacji wszelkich konfliktów m.in. z żeglugą (rozdz. 5.4.1, str. 68). W dokumentacji przygotowanej na potrzeby procedury krajowej oceny oddziaływania na środowisko w Niemczech znajduje się krótka informacja dotycząca lokalizacji gazociągu na przecięciu z torami podejściowymi do polskich portów Szczecin i Świnoujście, jednakże przy analizie kolizji z ruchem żegludowym przyjęto stan aktualnego zanurzenia statków wchodzących do portów w Szczecinie i w Świnoujściu, z pominięciem planów rozwojowych portu w Świnoujściu. Należy zaznaczyć, że aby zapewnić **bezkolizyjny ruch statków z uwzględnieniem istniejących planów rozwoju portów przy układaniu rurociągu Nord Stream 2, w miejscu jego przecięcia z północnym torem podejściowym do Świnoujścia, musi on być zagłębiony w dnie**, jeżeli głębokość morza jest mniejsza niż 19,0 m. Wynika to z sumowania maksymalnego zanurzenia statku - 15,4 m, bezpiecznego zapasu wody nad rurociągiem (podawanym przez stronę niemiecką w dokumentacji krajowej) - 2,0 m oraz średnicy samego rurociągu - 1,5 m.

Niezagłębienie rurociągu w miejscu przecięcia z torem północnym podejściowym będzie jedną z głównych przyczyn kolizji ze statkami w trakcie eksploatacji rurociągu. Wszystkie ryzyka kolizji wpływające na bezpieczeństwo żeglugi powinny być zidentyfikowane, rozważone i przeanalizowane na etapie Raportu OOS. W Raporcie Espoo brakuje informacji na temat kolizji rurociągu z ruchem statków wpływających do portu w Szczecinie i w Świnoujściu w trakcie eksploatacji inwestycji tj. na przestrzeni kolejnych 50 lat w kontekście już istniejących planów rozwojowych portu Świnoujście, co jest poważnym i niedopuszczalnym uchybieniem.

W dokumentach nie została omówiona kwestia ewentualnego samoistnego przesunięcia się rurociągu na dnie morza w wyniku naturalnych procesów związanych przede wszystkim z osadzaniem się jego elementów, co może skutkować zmianą parametrów batymetrycznych nad instalacją, a przede wszystkim zagrozić bezpiecznej eksploatacji gazociągu.

Szczegółowe uwagi i zastrzeżenia dotyczące ograniczenia i bezpieczeństwa żeglugi znajdują się stanowiskach Ministerstwa Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 26 maja 2017 r. oraz Urzędu Morskiego w Szczecinie z dnia 24 maja 2017 r. i dotyczą m.in. potrzeby:

- uzupełnienia dokumentacji o przekroje pionowe rurociągu posadowionego na dnie morskim w pasie na przecięciu projektowanej trasy nowych rurociągów Nord Stream 2 z północnym i zachodnim torem podejściowym do portu morskiego w Szczecinie i Świnoujściu,
- uzupełnienia informacji w zakresie metodyki pozwalającej za uznanie odstępu 2m pod stępką statku (Under-Keel Clearance) za spełniający wymogi bezpieczeństwa w zakresie ruchu żegludowego (strona

polska w dalszym ciągu jest zdania, że głębokość wody pod stępką statku powinna wynosić co najmniej 2,5m).

Stanowiska ww. organów stanowią integralną część niniejszej opinii, w związku z czym proszę o rzetelne odniesienie się do szczegółowych uwag tych organów. Wskazane w nich jako brakujące informacje są kluczowe dla analiz dotyczących bezpieczeństwa inwestycji oraz ryzyka awarii a także skutków społecznych i ekonomicznych inwestycji.

5. Analiza wystąpienia potencjalnych sytuacji awaryjnych i ich oddziaływań na środowisko

W przedłożonej dokumentacji oś odniesiono się do uwag strony polskiej w zakresie prawdopodobieństwa wystąpienia awarii gazociągu prowadzących do wycieku gazu uwzględniając różne ich scenariusze i skutki. Wystąpienia sytuacji awaryjnych i sytuacji nadzwyczajnych podczas realizacji, eksploatacji i likwidacji, jak np.: zderzenie jednostek pływających, znalezienie niewybuchu, katastrofa budowlana, sztorm o niespotykanej sile lub inne zdarzenia, zostało przedstawione ogólnie nie określając zasięgu oddziaływania takiego skumulowanego zagrożenia. Uszczegółowienia wymaga zagadnienie związane z ryzykiem wystąpienia zjawisk sejsmicznych, które mogą wystąpić na terenie przedmiotowej inwestycji lub w jej sąsiedztwie, w tym planowane działania mające na celu zabezpieczenie gazociągu i środowiska przed skutkami takich zjawisk, a także określenie skali ewentualnego oddziaływania na środowisko. Teoretycznie obszar Bałtyku zaliczony jest do asejsmicznych, jednakże na wyspie Bornholm znajduje się styk dwóch płyt tektonicznych: europejskiej i azjatyckiej. Aktywność sejsmiczna tego rejonu może być zagrożeniem dla rurociągu o tak dużej średnicy i przepustowości. Sytuacje awaryjne na etapie eksploatacji, takie jak niekontrolowany wyciek gazu w wyniku kolizji ze statkami, korozji, aktywności sejsmicznej, sabotaż, zakwalifikowano do kategorii pomijalnych ze względu na to, że zostaną uwzględnione w ramach współpracy pomiędzy zespołami projektowymi na etapie projektowania (rozdz. 13.3.2, str. 547). Stwierdzenie takie jest niezrozumiałe i wymaga wyjaśnienia, w szczególności w kontekście postulatu strony polskiej o przedstawienie scenariuszy postępowania w każdym z przypadków zapobiegających rozprzestrzenianiu się zanieczyszczeń, w tym opisu zasad informowania państw narażonych o zaistniałej awarii i określenie odpowiedzialności prawnej i finansowej związanej z jej usunięciem oraz usunięciem jej skutków. Przy analizie nie uwzględniono bliskiej odległości istniejącego gazociągu Nord Stream i oddziaływania skumulowanego w tym zakresie.

Ponadto w przypadku wystąpienia sytuacji awaryjnych konieczne jest opracowanie dokładniejszych planów postępowania w obszarach Natura 2000 oraz opracowania oceny ryzyka na wypadek wycieków na odcinkach gazociągu przebiegających w tych obszarach.

6. Zagrożenia związane z zatopionymi środkami chemicznymi i amunicją

Bardzo istotnym zagrożeniem zarówno podczas prowadzenia budowy jak i eksploatacji jest zatopiona w Morzu Bałtyckim amunicja konwencjonalna i chemiczna, mogąca być źródłem związków toksycznych dla środowiska morskiego – zarówno metali, takich jak rtęć czy ołów, jak i toksycznych produktów degradacji materiałów wybuchowych. Szczegółowe uwagi dotyczące tej problematyki zawarte są w stanowisku Instytutu Oceanologii Państwowej Akademii Nauk z dnia 29.05.2017 r., w którym wskazano m.in. na potrzebę:

- doprecyzowania informacji na temat prowadzonych sposobów wykrywania amunicji konwencjonalnej,
- uwzględnienia występowania broni chemicznej w rejonie Ławicy Orlej (Adlergrund) oraz na wodach szwedzkich (w Raporcie Espoo uwzględniono jedynie problematykę zatopionej amunicji jedynie na wodach duńskich),
- konieczności uwzględnienia w trakcie analiz nie tylko potencjalnego istnienia obiektów amunicji chemicznej ale i zanieczyszczeń osadów produktami degradacji bojowych środków trujących w pobliżu rejonu zatopienia,
- przeanalizowania zagrożenia dla środowiska morskiego pochodzącego z bojowych środków trujących.

Strona polska wnosi o szczegółowe odniesienie się do uwag Instytutu, którego stanowisko stanowi integralną część niniejszej opinii. Strona polska traktuje brak analiz w tym zakresie jako uchybienie o pierwszorzędym znaczeniu, nie pozwalające uznać przedłożonej dokumentacji oos za wyczerpującą, bowiem braki te dotyczą jednego z głównych zagrożeń środowiskowych, jakie niesie za sobą realizacja inwestycji.

7. Opis wpływu inwestycji na faunę i florę bałtycką, w tym na ptaki i ssaki morskie i obszary chronione

W stanowisku scopingowym strona polska zwracała się o przedłożenie w dokumentacji oos szczegółowych analiz dotyczących wpływu na gatunki i siedliska chronione w ramach obszarów Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, leżących w polskiej części Bałtyku. W szczególności należało uwzględnić oddziaływanie na obszar PLB990003 „Zatoka Pomorska” oraz obszar PLB990001 „Ławica Słupska”. Szczególną uwagę zwracano na konieczność ochrony integralności i spójności obszarów Natura 2000 z uwzględnieniem łącznego oddziaływania na obszar Zatoka Pomorska zarówno po niemieckiej jak i polskiej stronie. Tymczasem w raporcie Espoo w sposób bardzo lakoniczny przedstawiono wpływ gazociągu na polskie obszary Natura 2000, w szczególności na obszar Zatoka Pomorska oraz Ostoja na Zatoce Pomorskiej (PLH990002). Ocenę zawarto w Tab. 10-48 (str. 405) wskazując, że oddziaływanie na gatunki lub siedliska nie wystąpi z powodu odległości od gazociągu Nord Stream 2. Szerzej kwestię wpływu na ww. obszary omówiono w rozdziale 6 części K.04 raportu niemieckiego, jednak w tym dokumencie również skupiono się na argumentacji związanej z odległością od trasy gazociągu, w zasięgu której przewiduje się wystąpienie zakłóceń. W kontekście powiązań przestrzenno-funkcjonalnych pomiędzy niemieckimi i polskimi obszarami Natura 2000 zlokalizowanymi w Zatoce Pomorskiej i Zatoce Greifswaldzkiej takie uzasadnienie jest absolutnie niewystarczające. Przykładowo w omawianej analizie nie odniesiono się do kwestii wprowadzenia czynnika utrudniającego migrację pomiędzy tymi obszarami, zwłaszcza na etapie budowy. Rozważenie tego typu oddziaływania jest istotne ze względu na fakt, że w obszarach mających znaczenie dla Wspólnoty DE1652301: Pommersche Bucht mit Oderbank, DE1749302: Greifswalder Boddenrandschwelle und Teile der Pommersche Bucht, DE1747301: Zatoka Greifswaldzka, Teile des Strelasundes Und Nordspitze Usedom oraz Ostoja na Zatoce Pomorskiej przedmiotem ochrony jest morświn. Na etapie budowy wprowadzona zostanie bariera na trasie przemieszczanie się tego gatunku, co może wpływać na stan populacji morświna w polskich obszarach Natura 2000.

W analizach odnoszących się do wpływu gazociągu na obszary Natura 2000 pominięto obszar Ławica Słupska (PLC990001), mimo że o konieczności zbadania oddziaływania na ten obszar wspomniano w stanowisku scopingowym. W przypadku pozostałych obszarów Natura 2000 przedstawionych w Raporcie Espoo opis oddziaływania ma charakter zbyt ogólny, a w stosunku do niektórych obszarów jak stwierdzają autorzy Raportu Espoo ocena na obecnym etapie nie jest jeszcze kompletna (rozdz. 10.6.6 str. 404/405). Dlatego w przypadku obszaru „Wyspy i wody Kallbådan” ze względu na brak przeprowadzenia stosownej oceny na obszar Natura 2000 nie można wykluczyć znaczącego wpływu (Tab. 10-48, str. 405). Potwierdza to tezę zawartą punkcie 1 niniejszego stanowiska o przedwczesnym prowadzeniu opiniowania dokumentacji w kontekście transgranicznym.

W tabeli 10-48 nie uwzględniono faktu, że planowane przedsięwzięcie będzie przecinać szwedzki obszar OSO/SOO SE0330380: Hoburgs bank och Midsjöbankarna, który został zaproponowany do wyznaczenia dla ochrony morświna, ptaków morskich i morskich siedlisk. W tabeli odniesiono się do obszarów OSO/SOO SE0340144: Ławica Hoburg i OSO/SOO SE0330273: Norra Midsjöbank (północna ławica Midsjö) w nieaktualnych (niepowiększonych) granicach wskazując, że położone są one odpowiednio 5 i 4 km od trasy rurociągu. Natomiast na str. 405 raportu Espoo wskazano, że obszar Hoburgs bank och Midsjöbankarna objęty został odrębną „oceną Natura 2000, która wykazała brak istotnych oddziaływań na ten obszar”. Raport dokumentujący tę ocenę złożono władzom szwedzkim w lutym 2017 r. W raporcie Espoo nie zaprezentowano szczegółowych analiz, na podstawie których przesądzono o skali oddziaływania na ten obszar, a także informacji, czy wnioski z tej oceny zostały zaakceptowane przez władze szwedzkie. Warto podkreślić, że omawiany obszar jest

najważniejszym obszarem dla populacji morświna w Bałtyku właściwym. W jego granicach notowane były największe w tej części Morza Bałtyckiego koncentracje tego gatunku podczas newralgicznej dla morświna pory roku, tj. okresu rozrodu i wychowu młodych (maj – grudzień). Zatem obszar ten ma kluczowe znaczenie w zachowaniu właściwej kondycji i liczebności populacji morświna. Ponadto obszar Hoburgs bank och Midsjöbankarna posiada bardzo istotne znaczenie dla lodówki, co potwierdzają wyniki badań i liczne publikacje naukowe, np. Waterbird Populations and Pressures in the Baltic Sea (Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2011), gdzie wskazano ten obszar jako jedną z 3 najważniejszych ostoi tej kaczki na akwenu bałtyckim. Z uwagi na fakt, że zarówno morświn jak i lodówka są przedmiotami ochrony polskich obszarów Natura 2000, a ponadto są gatunkami migrującymi na znaczne odległości, oddziaływanie na ten obszar ma charakter transgraniczny i jego konsekwencje mogą mieć wpływ na stan zachowania ww. gatunków w polskich obszarach Natura 2000.

Zupełnie pominięto kwestię wpływu gazociągu na spójność i integralność sieci obszarów Natura 2000 (patrz. punkt 2 stanowiska). Oddziaływania związane z budową przedmiotowego gazociągu mogą w sposób znaczący utrudniać zwierzętom związanym ze środowiskiem morskim możliwość migracji pomiędzy tymi obszarami. Oddziaływanie to w sposób szczególny może dotknąć ssaki morskie (morświna i fok), które przemieszczają się na znaczne odległości poszukując optymalnego żerowiska lub w celu dotarcia do obszaru, w którym odbywają rozród.

Należy podkreślić, że przedstawione w raporcie Espoo analizy nie pozwalają na wykluczenie znacząco negatywnego wpływu przedmiotowego przedsięwzięcia na poszczególne obszary Natura 2000, jak i na spójność całej sieci. Wyrażenie zgody na realizację przedsięwzięcia opierając się na dokumentacji obciążonej omówionymi powyżej brakami i błędami w ocenie oddziaływania gazociągu Nord Stream 2 na obszary Natura 2000 będzie skutkowało naruszeniem art. 6 (3) dyrektywy siedliskowej. Zgodnie z przywołanym przepisem prawa unijnego do udzielenia zezwolenia na realizację danej inwestycji niezbędne jest uzyskanie pewności, że nie będzie ona znacząco negatywnie oddziaływać na obszary Natura 2000. W trakcie analiz należy kierować się zasadą ostrożności, wynikającą z art. 191 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dawny art. 174 ust. 2 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską) i wszystkie wątpliwości oraz potencjalne możliwości oddziaływań należy interpretować zawsze na korzyść środowiska, nie zaś na korzyść badanej inwestycji. Jeśli nie ma możliwości ustalenia, czy oddziaływanie będzie znaczące, a dostępne przesłanki sugerują, iż istnieje ryzyko takiego oddziaływania, należy założyć, że negatywne oddziaływanie wystąpi.

W raporcie Espoo w niewystarczający sposób przeanalizowano oddziaływanie gazociągu na ssaki morskie, w szczególności morświna. Jest to szczególnie istotne, gdyż liczebność subpopulacji morświna na Bałtyku właściwym została oszacowana na zaledwie ok. 450 osobników, co utwierdza nadaną jej w 2008 roku przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (IUCN) kategorię krytycznie zagrożonej. Obecną ocenę liczebności oparto na danych z nasłuchu odgłosów echolokacyjnych tych ssaków, zarejestrowanych przez dwa lata podczas prowadzenia międzynarodowego projektu dotyczącego ochrony bałtyckich morświnów SAMBAH (LIFE+). Ponadto zbadanie zmienności występowania morświnów w obrębie Bałtyku pozwoliło na zidentyfikowanie obszarów, gdzie zwierzęta te gromadzą się w różnych porach roku, a szczególnie gdzie najliczniej przebywają latem, gdyż jak można przypuszczać, celem tych koncentracji jest rozród, który u tego gatunku przypada na okres od czerwca do sierpnia. Jak wspomniano powyżej w okresie rozrodu osobniki z bałtyckiej populacji koncentrują się w obszarze na południowy wschód od Olandii. Jest to jedyny obszar rozrodczy tych ssaków na Bałtyku

Hałas pochodzący z prac budowlanych będzie dla morświnów największym zagrożeniem. Hałas choćby tymczasowo odstraszy morświny od poprzednio użytkowanych obszarów. Ponadto konieczność zmiany obszaru zwiększy ich straty energetyczne co dla tak małej populacji ma szczególne znaczenie do sprawdzenia i weryfikacji na ile gazociąg pokrywa się z tym miejscem rozrodu.

Analizując oddziaływanie opierano się wyłącznie na wynikach uzyskanych w ramach projektu SAMBAH, nie prowadząc własnych badań nawet w zasięgu oddziaływania przedsięwzięcia. Należy

podkreślić, że ze względu na małe zagęszczenie hydroakustycznych detektorów morświnów (C-POD) (odległość pomiędzy detektorami wynosiła ok 22 km), a także trudności z pozyskaniem danych z niektórych stacji badawczych, dane z SAMBAH nie mają wystarczającego poziomu szczegółowości dla oceny wpływu konkretnego przedsięwzięcia. Kwestia braku odpowiednich danych jest niezwykle istotna, ponieważ głównym argumentem używanym przez autorów Raportu Espoo w celu poparcia tezy o nieistotnym wpływie detonacji zatopionej amunicji na morświna jest fakt niskiej detekcji tych zwierząt w Zatoce Fińskiej. W sytuacji braku danych w zakresie występowania morświna w tej części Morza Bałtyckiego, pozyskanych z innych źródeł niż projekt SAMBAH, wnioski odnośnie nieistotnego wpływu na ten gatunek nie są wiarygodne i niepoprawne z metodycznego punktu widzenia.

Kolejną kwestią nie popartą badaniami przyrodniczymi jest twierdzenie o niewielkiej skali wpływu na ssaki morskie hałasu związanego z pracami budowlanymi (wykopy, układanie rur, ruch statków). Warto wskazać, że hałas spowoduje unikanie przez morświny obszarów, które wcześniej były regularnie przez te zwierzęta wykorzystywane. Konieczność przemieszczania się poza obszar oddziaływania gazociągu (np. w sytuacji odstraszenia morświnów przed wykonaniem detonacji amunicji) lub omijania strefy, w której trwają prace budowlane, w trakcie migracji długodystansowych, jak i wędrówek między żerowiskami zwiększy wydatki energetyczne, co może mieć duży wpływ na kondycję poszczególnych osobników. Według autorów poziom tego hałasu poza bezpośrednim sąsiedztwem prac nie będzie różnił się od istniejącego poziomu hałasu w Morzu Bałtyckim, spowodowanego dużym natężeniem ruchu statków. Należy jednak wskazać, że hałas generowany na etapie budowy gazociągu będzie miał charakter ciągły (obecny w danym miejscu przez dłuższy czas), a nie chwilowy, jak w przypadku zwyczajnego ruchu statków. Odpowiednie analizy w tym zakresie są istotne zwłaszcza w kontekście przebiegu trasy przedmiotowego gazociągu przez wspomniany powyżej najważniejszy dla populacji morświna w Bałtyku właściwym obszar zlokalizowany na południowy – wschód od Olandii (powiększony obszar Natura 2000 OSO/SOO SE0330380: Hoburgs bank och Midsjöbankarna). Proponowane działania minimalizujące w tym zakresie uznaje się za niewystarczające.

W kwestii pozostałych uwag strony polskiej składanych na etapie scopingu należy wskazać, że zakres informacji odnośnie ichtiofauny ograniczony jest do podania składu gatunkowego, oznaczenia na mapie tarlisk dorsza, śledzia i szprota, na podstawie publikowanych danych. Brakuje informacji odnośnie takich wskaźników jak: liczebność i biomasa w odniesieniu do narzędzia połowowego, rozmieszczenie, zagęszczenie, struktura wiekowa i wielkościowa ichtiofauny. Jak podkreślano w stanowisku scopingowym obszary takie jak południowo-wschodnia częśći Głębi Gotlandzkiej, południowo-wschodnie wybrzeża Bornholmu i Zatokę Greifswaldzką, przez które przebiegać będzie gazociąg mają istotne znaczenie jako tarliska dla ryb. Prace techniczne w fazie instalacji gazociągu i na pierwszym etapie eksploatacji mogą prowadzić do zakłócenia przebiegu tarła i zmniejszenie jego efektywności. Jednocześnie należy przeanalizować czy lokalizacja gazociągu może stanowić przeszkodę dla wędrówek ryb przemysłowych, w tym węgorza europejskiego i śledzia.

8. Zaburzenie osadów i potencjalne uwolnienie z nich zanieczyszczeń

Istotne znaczenie przy analizie znaczących oddziaływań na środowisko ma zagadnienie osadów i potencjalnych uwolnień z nich zanieczyszczeń. Prace konstrukcyjne związane z budową gazociągu będą prowadziły do naruszenia struktury osadów dennych. Osady denne Bałtyku charakteryzują się podwyższonymi zawartościami metali ciężkich i śladowych oraz trwałych zanieczyszczeń organicznych. Biorąc pod uwagę wielkość przedsięwzięcia, uwalnianie zanieczyszczeń w skali całego Morza Bałtyckiego może przybrać rozmiary prowadzące do znaczących oddziaływań transgranicznych. Bałtyk jest już zanieczyszczonym morzem z powodu swoich wielkich beztlenowych stref. Budowa drugiej nitki sprawi, że w obszarach przybrzeżnych powstaną nowe rowy podwodne. Zniszczenie osadu z dna morskiego może oznaczać, że fosforany i azotany z gleby przedostaną się do wód. Korozja gazociągów w przyszłości zwiększy obecność metali ciężkich, a toksyny zawarte w osadach mogą zaszkodzić rybnom i roślinom.

Szczegółowe stanowiska w przedmiotowym zakresie przedłożył Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk (w załączeniu pismo z dnia 29.05.2017 r.), Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (w załączeniu pismo z dnia 14.06.2017 r.) oraz Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski w Gdyni (pismo z dnia 19.05.2017 r., przekazane jako załącznik do stanowiska Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku). W stanowiskach organów wskazano m.in. na potrzebę:

- uzupełnienia dokumentacji o oddziaływanie transgraniczne związane z układaniem rurociągu oraz późniejszą jego eksploatacją w odniesieniu do naruszenia powierzchni dna w wodach przybrzeżnych Zatoki Pomorskiej; ze względu na dynamikę wód, tj. prądy przeważające wzdłuż południowego wybrzeża Bałtyku z zachodu na wschód oraz falowanie, następuje przemieszczanie materiału z powierzchni dna do wód polskich; skutkiem tego może być zwiększenie ilości materiału zawieszonoego i pogorszenie wskaźników jakości wód,
- analizy uwalniania i transportu zanieczyszczeń (w tym metali ciężkich) związanych z osadami dennymi w odcinku gazociągu przypadającym na Bałtyk południowy,
- uzupełnienia analiz uwalniania substancji zanieczyszczających związanych z osadami do słupa wody o substancje, które występują w osadach Bałtyku, tj. polichlorowane bifenyle PCB oraz pestycydy chloroorganiczne HCB, DDT, HCH,
- badania metali ciężkich z bioty lub osadów np. w rejonie rurociągu, jako wiarygodnej matrycy do badania tego typu zanieczyszczeń,
- uzupełnienia danych w zakresie stosowanych norm zawartości zanieczyszczeń i pierwiastków biogennych w osadach dennych obowiązujących Państwa jako Strony Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzonej w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 roku (Konwencja Helsińska),
- uzupełnienia dokumentacji o resuspencję osadów skażonych w obszarze Basenu Bornholmskiego; w przypadku naruszenia osadów dennych tego obszaru i uwolnienia z nich substancji niebezpiecznych istnieje realne zagrożenie dla fauny dennej Rynny Słupskiej (położonej całkowicie w polskiej strefie ekonomicznej, gdyż układ występujących tam prądów przydennych sprzyja transportowi wód z Basenu Bornholmskiego przez Rynnę Słuską na wschód).

Jednocześnie, jak stwierdza Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski w Gdyni, trudno jest ustosunkować się do wyników oceny przedstawionej w raporcie ze względu na brak szczegółów dotyczących modelowania transportu zanieczyszczeń i zawiesiny, szczególnie w odniesieniu do transgranicznego oddziaływania inwestycji. Nie podano założeń przyjętych do modelowania, wyników weryfikacji modeli oraz oceny dokładności symulacji. Stwierdzenia typu „nieznaczne, lub znikome oddziaływania” nie dają podstawy do wyrażenia opinii o poprawności wykonanych analiz.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, że w rozdziale 9.14.2.3 dokonano porównania wyników badań geochemicznych uzyskanych dla Nord Stream 2 z poprzednimi wynikami. Na tej podstawie stwierdzono, iż: „Ilość próbek zawierających BŚCh była wyższa podczas badań NSP2 (2015) w porównaniu z badaniami NSP (2008-2012)” (str. 309 raportu); Wydaje się, iż przytoczone uzasadnienie tego faktu odnośnie zmian w metodyce badań i zwiększenia wykrywalności / czułości metod jest możliwym wytłumaczeniem, choć nie jedynym, które wyjaśniałoby odnotowane zwiększenie próbek z zawartością bojowych środków chemicznych (BŚCh). Być może w warunkach morskich doszło do znacznego uwolnienia się tychże substancji pomiędzy przytaczanymi datami poboru próbek. W świetle uzyskanych danych wydaje się, iż zastosowane wnioskowanie nie wyczerpuje wszystkich możliwości, a co za tym idzie informacje te powinny zostać potwierdzone i sprawdzone poprzez wykonanie dodatkowej serii badań.

9. Oddziaływania skumulowane

W stanowisku scopingowym strona polska wniosowała o przeanalizowanie oddziaływań skumulowanych przedsięwzięcia Nord Stream 2 z innymi istniejącymi i planowanymi w rejonie Bałtyku, w tym z wybudowanymi już i funkcjonującymi dwiema nitkami gazociągu Nord Stream,

morskimi farmami wiatrowymi, kablami energetycznymi, wydobywaniem węglowodorów, rurociągami gazowymi i naftowymi oraz rozwojem energetyki jądrowej.

W przekazanej dokumentacji przedstawiono jedynie ogólne, wstępne analizy dotyczące potencjalnych oddziaływań skumulowanych związanych z realizacją i funkcjonowaniem gazociągu, przy czym przez oddziaływanie skumulowane rozumiano oddziaływanie, które mają taki sam charakter lub stanowią czynniki stresogenne dla tego samego elementu środowiska (obszaru oddziaływania) i występują w tym samym czasie. Analizami (mającymi charakter wstępnej identyfikacji możliwości kumulacji oddziaływań), w oparciu o raporty krajowe, objęto obiekty planowane i istniejące: obiekty zasilające i inwestycje w porcie w Ust'-Łudze, rurociąg Balticconnector, kable energetyczne 50Hz, projekty morskich farm wiatrowych, obszary wydobywania surowców i obiekty odbiorcze oraz istniejący system Nord Stream. Niezrozumiała przy tym i niemożliwa do zweryfikowania jest informacja przedstawiona w rozdziale 14.1. (str. 559), że uwzględniono jedynie „zidentyfikowane i ocenione pod kątem oddziaływań skumulowanych w ramach krajowych OOS. Przedsięwzięcia **zidentyfikowane w krajowych OOS, ale nieuwzględnione w ocenie oddziaływania**, nie podlegały analizie również w raporcie Espoo”. Nie podano przy tym jakie inwestycje były zidentyfikowane (przy najmniej jakie ich typy) i na podstawie jakich kryteriów zdecydowano o ich odrzuceniu z oceny.

Na podstawie tak przeprowadzonego bardzo ogólnego przeglądu, autorzy raportu sformułowali wniosek, że w połączeniu z projektem Nord Stream 2 nie wystąpią istotne skumulowane oddziaływania planowanych ani już zrealizowanych projektów.

Zgodnie z Raportem Espoo (rozdz. 14.3, str. 562), „krajowe raporty OOS wykazały również, że Rurociąg Bałtycki (ang. Baltic Pipe, podmorski gazociąg pomiędzy Danią a Polską) i morskie farmy wiatrowe w obrębie duńskiej i polskiej WSE mogą potencjalnie przyczynić się do wystąpienia oddziaływań skumulowanych. Proces planowania wymienionych przedsięwzięć nie jest jednak na razie na tyle zaawansowany, by można było przewidzieć skutki ich realizacji. Z tego powodu, na poziomie krajowym, nie przeprowadzono ocen pod kątem oddziaływań skumulowanych tych przedsięwzięć i Nord Stream 2”. Należy wyraźnie w tym miejscu zaznaczyć, że informacje na temat planowanych inwestycji są publicznie dostępne. Są to między innymi decyzje zezwalające na układanie i utrzymanie podmorskiego rurociągu na podstawie ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz.U.2016.2145)³ wraz z dostępnymi dokumentami planistycznymi/projektowymi⁴). Ponadto zgodnie z art. 3 ustęp 6 Konwencji z Espoo strona pochodzenia może zwrócić się do strony narażonej celem uzyskania informacji koniecznych do przygotowania dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko. Takiego wniosku w trybie art. 3 ust 6 Polska nie otrzymała.

Strona polska wnioskuje także o przedstawienie dokumentacji związanej z wzajemnym oddziaływaniem na siebie gazociągów Nord Stream 1 i Nord Stream 2, włącznie z informacją jakie analizy i oceny ryzyka zostały przeprowadzone, a także prezentację wyników tych badań. Szczególnie istotny jest problem ryzyk i zagrożeń związanych ze wzajemnym negatywnym oddziaływaniem gazociągów na siebie i otaczające środowisko.

Ponadto, nawet najbardziej ogólne analizy nie uwzględniły możliwości kumulowania się oddziaływań po zakończeniu eksploatacji inwestycji. Przyjmując preferowany wstępnie przez zespół autorski Raportu Espoo scenariusz wyłączenia rurociągu z eksploatacji poprzez pozostawienie go na miejscu (*in situ*), niezbędne jest ocena kwestii oddziaływań skumulowanych – z pozostałą infrastrukturą techniczną pozostawioną na dnie morza (w tym prawdopodobnie z pierwszymi nitkami gazociągu).

---

3 . - Decyzja Ministra Infrastruktury nr 1/12/09 z dnia 17.12.2009 uzgadniająca lokalizację i sposoby utrzymywania Gazociągu Bałtyckiego Baltic Pipe na obszarze polskiej wyłącznej strefy ekonomicznej (znak: GBmb/076/930558/80/11/09)
- Decyzja Urzędu Morskiego w Szczecinie z dnia 08.01.2010 zezwalająca na układanie i utrzymanie na obszarze morza terytorialnego Rzeczypospolitej Polskiej podmorskiego rurociągu: Gazociągu Bałtyckiego / Baltic Pipe (znak: GPG I – 61222/1-11/09)

4. DONG Naturgas A/S, 2001: BalticPipe, Offshore Pipeline. Environmental Impact Assessment.

Nie są znane skutki degradacji wycofanego z eksploatacji gazociągu, również w kontekście czasu. W raporcie jedynie wspomina się, że może mieć miejsce ciągle (jak długo?) uwalnianie zanieczyszczeń z anod rurociągu, co może mieć potencjalny wpływ na spadek jakości wody (poprzez zwiększenie stężenia metali). Żadnych analiz w tym temacie nie przedstawiono. Nie przedstawiono potencjalnych środków/działań zapobiegających bądź minimalizujących te skutki. Nie są znane koszty, jakie mogą być ponoszone w związku z tym ani podmioty odpowiedzialne za usuwanie takich skutków negatywnych w środowisku.

Tymczasem należy pamiętać, że infrastruktura związana z realizacją gazociągu Nord Stream 2 będzie pozostawała na dnie morskim, na długości 1300 km w pasie o szerokości 2 km. Będzie to kolejny, obok istniejących już dwóch nitek Nord Stream, wraków statków, broni konwencjonalnej i chemicznej, wielkoskalowy obiekt zatopiony na trwałe w dnie Morza Bałtyckiego. Stała obecność rurociągu (jego kilku równoległych nitek – w pasie o szerokości około 3-4 km) będzie stanowić trwałe i istotne ograniczenie w ramach planowania i realizacji innej infrastruktury w tym rejonie Bałtyku, a nawet wykluczenie dla innych funkcji przestrzennych. W tym przypadku efekty skumulowane (przestrzenne) mogą mieć bardzo dużą skalę, co należy bezwzględnie przeanalizować w dokumentacji. Reasumując, ocena oddziaływań skumulowanych, nawet na tak ogólnym poziomie jak zaprezentowano w Raporcie Espoo, jest niekompletna i nie spełnia oczekiwań w tym zakresie państwa narażonego, wyrażonych jednoznacznie na etapie scopingu.

10. Działania zapobiegawcze i minimalizujące

Strona polska wnioskuje o precyzyjne wskazanie planowanych środków i działań zapobiegawczych i minimalizujących negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym środowisko przyrodnicze. Jak podkreślono w pkt. 1.1 niniejszego stanowiska wprowadzenie wielu rozwiązań minimalizujących ograniczono do wybranych odcinków gazociągu, nie uwzględniając faktu, że oddziaływania, które mają być ograniczane przy pomocy ww. środków będą obecne również na obszarach podlegających jurysdykcji innych państw.

Ponadto należy podkreślić, że w raporcie Espoo nie wprowadzono ograniczeń czasowych w prowadzeniu prac budowlanych dedykowanych ssakom morskim (np. okres rozrodu i wychowu młodych). Zaproponowane działania minimalizujące oddziaływanie na te zwierzęta to środki łagodzące wpływ detonacji amunicji w Zatoce Fińskiej oraz wskazanie, że w granicach obszaru Natura 2000 OSO/SCI SE0330380: Hoburgs bank och Midsjöbankarna statki wykorzystywane na etapie budowy, na tyle na ile będzie to praktycznie możliwe, korzystać będą z głównych szlaków żeglugowych. Zalecenie to nie jest wystarczające, aby ograniczyć w sposób istotny wpływ na morświna. Kluczowym działaniem minimalizującym, powinien być zakaz prowadzenia prac budowlanych na odcinku przebiegającym przez ten obszar w okresie od maja do grudnia, czyli w newralicznym okresie rozrodu i wychowu młodych.

Raport Espoo wymaga również uzupełnienia w zakresie środków minimalizujących oddziaływanie etapu realizacji przedsięwzięcia na ryby, w szczególności ograniczenia wpływu hałasu podwodnego (związanego m.in. z usuwaniem amunicji).

Należy podkreślić, że brak szczegółowo opisanych środków minimalizujących negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym środowisko przyrodnicze, stanowi naruszenie warunku określonego w pkt e) Załącznika 2 do Konwencji z Espoo i art. 5 pkt c Dyrektywy OOS i pkt 7 Załącznika IV do tej dyrektywy.

11. Monitoring

W proponowanym programie monitoringu (rozdz. 18, str. 659) nie ustalono szczegółowego zakresu, metod i miejsc prowadzenia monitoringu poszczególnych elementów i wskaźników jakości środowiska wód morskich. Podano jedynie ogólnie, jakie elementy będą monitorowane w jakim kraju na etapie przed inwestycją, w trakcie realizacji inwestycji oraz na etapie eksploatacji. Nie określono

lokalizacji stacji, na których będzie prowadzony monitoring oraz częstotliwości badań w ciągu roku dla każdego ze wskaźników. Parametry do monitorowania nie odpowiadają przyjętym przez HELCOM i dyrektywy UE wskaźnikom oceny stanu środowiska morskiego. Strona polska wnioskuje, aby hałas podwodny był monitorowany na obszarze wszystkich państw, a nie tylko na wodach Finlandii. Jakość wody oraz jakość osadów dennych oraz stan flory i fauny dennej powinny być badane po zrealizowaniu inwestycji na wodach wszystkich Państw, a nie tylko Rosji. Autorzy raportu sami podkreślili, że jest to wstępna propozycja dotycząca monitorowania ze względu na wczesny etap planowania (rozdz. 18, str. 660). Należy podkreślić, że po zakończeniu procedury konsultacji transgranicznych państwa narażone nie będą miały możliwości wypowiedzenia się w zakresie ustaleń szczegółowego programu monitoringu, co stanowi naruszenie pkt h) Załącznika II do Konwencji z Espoo.

Strona polska podtrzymuje swoje stanowisko o konieczności ustalenia zakresu prowadzonego monitoringu w ramach grup roboczych HELCOM.

12. Ograniczenia dla rybołówstwa

W Raporcie Espoo należy uzupełnić klasyfikację oraz opis stanu siedlisk dna morskiego na trasie układania gazociągu, ocenę wpływu przedsięwzięcia (w szczególności na skutek zmiany parametrów fizyko-chemicznych wody, emisji hałasu) na wędrówki ryb, efektywność tarła czy też śmiertelność ryb oraz ocenę wpływu zawiesiny opadającej na ikrę ryb. Zawarte w raporcie Espoo analizy powyższych zagadnień mają charakter bardzo lakoniczny. Tezy odnośnie braku wpływu nie zostały poparte wyczerpującą i wiarygodną argumentacją. Przykładowo w rozdziale 10.6.3.2 przedstawiono informacje odnośnie wpływu na ichtiofaunę uwalniania osadów do słupa wody na etapie budowy. W odniesieniu do wpływu na ryby pelagiczne wskazano, że wzrost stężenia osadu zawieszzonego nie będzie miał wpływu na ikrę i narybek dorsza, ponieważ gatunek ten odbywa tarło powyżej halokliny. Stwierdzenie to budzi wątpliwości, ponieważ nie wiadomo na jakiej podstawie autorzy raportu Espoo utrzymują, że podwyższone stężenie osadów będzie obecne nie w całym słupie wody, a jedynie poniżej halokliny. Nie przedstawiono żadnej argumentacji, która dowodziłaby prawdziwości powyższego stwierdzenia. Sytuacja bałtyckiego dorsza się pogarsza, co zostało podkreślone podczas tzw. rozprawy otwartej dla publiczności w Szczecinie. Istnieją przypuszczenia, że w znacznym stopniu przyczyniła się do tego budowa gazociągu Nord Stream 1. Dlatego raport Espoo powinien w sposób rzetelny, wyczerpujący i nie budzący wątpliwości analizować wpływ zarówno na dorsza, jak i na pozostałe gatunki pozyskiwane komercyjnie.

W raporcie Espoo wskazano na obszary wokół Bornholmu jako kluczowe miejsca działalności połowowej polskich i duńskich rybaków, wskazano też, zgodnie z postulatem strony polskiej, źródła oddziaływania na rybołówstwo komercyjne. Raport Espoo wymaga uzupełnienia wpływu na aspekty społeczne planowanego przedsięwzięcia w kontekście rybołówstwa komercyjnego (utrudnienia w prowadzeniu połowów, a co za tym idzie obniżenie efektywności ekonomicznej). W dokumentacji nie przedstawiono żadnych działań kompensacyjnych, w tym finansowych, w związku z poważnymi utrudnieniami w prowadzeniu połowów w tym rejonie. Oczekujemy szczegółowego przedstawienia kwestii ograniczeń dla polskich jednostek rybackich dotyczących poławiania w danym regionie lub używania specjalistycznego sprzętu i związanych z tym rekompensat. Ponadto zmiany wymaga rozdział 0.8.3 (oddziaływanie na środowisko społeczno-gospodarcze-rybołówstwo komercyjne) Raportu Espoo kwalifikacji działania – *obecność na dnie morskim struktur związanych z rurociągiem mogące skutkować utratą siedlisk ryb, zmniejszeniem połowów lub uszkodzeniem sprzętu połowowego* – z działania mającego niewielkie oddziaływanie w skali całego projektu na oddziaływanie znaczące.

13. Planowanie morskie

W Raporcie Espoo oddzielny rozdział poświęcono morskiemu planowaniu przestrzennemu. Zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym na obszarach morskich są regulowane przez Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich. Zgodnie z zał. 4 tej dyrektywy, każde państwo członkowskie ustanawia i wdraża planowanie przestrzenne obszarów morskich, w ramach którego państwa członkowskie należą do uwzględniają specyfikę regionów morskich oraz odpowiednie

istniejące i przyszłe działania i sposoby wykorzystania tych obszarów, ich wpływ na środowisko i na zasoby naturalne, jak również biorą pod uwagę wzajemne oddziaływanie lądu i morza. Zgodnie zaś z art. 15 ust. 3, plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich powinny zostać opracowane jak najszybciej, a najpóźniej do dnia 31 marca 2021 r.

We wszystkich państwach UE z basenu Morza Bałtyckiego trwają aktualnie prace studialne nad przygotowaniem lub zmianą istniejących planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich. W tym kontekście zasadnym jest, aby przebieg gazociągu Nord Stream 2 został skonfrontowany i gruntownie przeanalizowany w odniesieniu do średnio- i długoterminowych działań planowanych do podjęcia na Morzu Bałtyckim. Brak takich analiz na etapie planowania gazociągu Nord Stream 2, nawet w oparciu o istniejące dokumenty studialne i analityczne udostępniane przez państwa nadbałtyckie, prowadzi do sytuacji, gdy przebieg gazociągu będzie wymuszał pewne rozwiązania planistyczne, które będą sprzeczne z zasadą zrównoważonego rozwoju czy interesami ekologicznymi lub gospodarczymi poszczególnych państw. W rozdziale 11 Raportu Espoo dotyczącym morskiego planowania strategicznego brakuje odniesienia do szczegółowych dokumentów planistycznych zatwierdzonych lub będących w trakcie opracowywania w krajach nadbałtyckich oraz związanych z nimi ustaleń.

Szczegółowe uwagi dotyczące tej problematyki znajdują się w stanowisku Ministra Energii z dnia 23 czerwca 2017 r., załączonym do niniejszej opinii. Polska wnioskuję o merytoryczne i klarowne (nie budzące różnych interpretacji) odniesienie się do przedstawionych w tym stanowisku uwag i wątpliwości.

14. Oddziaływanie na klimat

W Raporcie Espoo nie przedstawiono pełnej analizy oddziaływań planowanej inwestycji na środowisko, do czego zobowiązuje prawo unijne, zgodnie z którym między innymi, należy przeanalizować bezpośredni i pośredni **wpływ inwestycji na klimat**. W dokumentacji inwestora nie ma wystarczających informacji o długoterminowych skutkach na emisję CO² w państwach narażenia. Raport w tej kwestii ogranicza się jedynie do wpływu inwestycji na lokalny klimat w Finlandii. Zdolności przesyłowe Nord Stream 2 ocenia się na 55 mld m³ gazu rocznie. Oznacza to emisję CO² na poziomie 106 mln ton rocznie. To tyle, ile rocznie emituje cała gospodarka średniego państwa środkowoeuropejskiego. Należy zauważyć, że przyjęcie 40% celu redukcji emisji gazów cieplarnianych oznaczać będzie dla UE stopniowe zmniejszanie importu gazu ziemnego w perspektywie do roku 2050. Podobny efekt będzie miało przyjęcie celu w zakresie odnawialnych źródeł energii (30% udziału) i efektywności energetycznej (27%). Raport wymaga bezwzględnie uzupełnienia w tym zakresie.

Podsumowanie

Wobec wykazanych w niniejszym piśmie kluczowych braków informacyjnych, błędów metodycznych i merytorycznych, nieuzasadnionych wniosków i nieodniesienia się do wszystkich uwag i wniosków przedstawionych Państwu w stanowisku scopingowym w czerwcu 2013 r., strona polska traktuje przekazany Raport Espoo – jako wstępną wersję raportu oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięcia polegającego na budowie gazociągu Nord Stream 2.

W związku z powyższym, uprzejmie dziękujemy za możliwość przedstawienia opinii do wstępnego Raportu Espoo i **bezwzględnie oczekujemy na udostępnienie i przekazanie do opiniowania ostatecznego Raportu Espoo, po jego uzupełnieniu o niezbędne dane i informacje wymagane przepisami Konwencji z Espoo, przywoływanych dyrektyw oraz po uwzględnieniu przedłożonych w niniejszym piśmie licznych uwag i zastrzeżeń.**

Strona polska przypomina o konieczności, wynikającej z przepisów Konwencji z Espoo, przekazania do opiniowania przez społeczeństwo i organy polskie pełnej i ostatecznej wersji dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko (ostatecznego Raportu Espoo).

Ponadto uprzejmie informuję, że zgodnie z przyjętą praktyką opinia strony polskiej do dokumentacji oś dla strategicznych inwestycji, w tym zwłaszcza wielkoskalowych, opracowywana jest w oparciu o stanowisko Krajowej Komisji do Spraw Ocen Oddziaływania na Środowisko, organu opiniodawczo-doradczego Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska. Podobnie, w przypadku inwestycji infrastrukturalnych mogących w sposób istotny ingerować w zasoby przyrodnicze, zasięgana jest opinia krajowego organu doradczego w dziedzinie ochrony przyrody, tj. Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Ostateczny Raport Espoo dla Gazociągu Nord Stream 2, po jego przekazaniu stronie polskiej, zostanie bezzwłocznie udostępniony z prośbą o wyrażenie stanowiska ww. organom doradczym.

Na etapie opiniowania ostatecznego Raportu Espoo, wnioskujemy również o ponowne przeprowadzenie spotkania informacyjnego dla społeczeństwa, jak to miało miejsce w Szczecinie w dniu 13.06.2017 r. Jest to tym bardziej uzasadnione, że w trakcie wspomnianego spotkania zgłaszano bardzo dużą liczbę pytań i wątpliwości (co świadczy o ogromnym zainteresowaniu ww. inwestycją), a nie w każdym przypadku uzyskano wyczerpujące odpowiedzi.

Po uzyskaniu kompletnych, wymaganych prawem międzynarodowym informacji na temat potencjalnego oddziaływania inwestycji na środowisko o charakterze transgranicznym, przedstawionych w ostatecznym Raporcie Espoo, strona polska będzie mogła prowadzić dalszą dyskusję z państwami pochodzenia zgodnie z art. 5 Konwencji z Espoo, dotyczącą między innymi możliwych wariantów planowanej inwestycji, środków łagodzenia i monitorowania oraz innych działań służących ochronie środowiska, związanych z planowaną inwestycją. W ramach tej dyskusji oczekujemy przeprowadzenia spotkań międzyrządowych z udziałem ekspertów.

Jednocześnie uprzejmie przypominam, że zgodnie z art. 6 Konwencji z Espoo, decyzja końcowa dotycząca planowanej działalności, musi być oparta o wyniki oceny oddziaływania na środowisko, w tym o charakterze transgranicznym. Podstawą tejsze decyzji może być tylko i wyłącznie poprawna formalnie i merytorycznie dokumentacja oceny oddziaływania na środowisko (ostateczny Raport Espoo), poddawana opiniowaniu społeczeństw, organów i instytucji w państwach stronach pochodzenia i narażenia, na równych prawach.

Tym samym, Polska oczekuje na przekazanie ostatecznego Raportu Espoo, który będzie mógł stanowić podstawę dalszych kroków proceduralnych przewidzianych Konwencją z Espoo.

Załączniki:

- Stanowiska organów i instytucji:

1. Stanowisko Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30.05.2017r. (RDOS Szczecin)
2. Stanowisko Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku (wraz z załącznikami) z dnia 06.06.2017r. (RDOS Gdańsk)
3. Stanowisko Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 30.05.2017r. (RDOS Olsztyn)
4. Stanowisko Urzędu Morskiego w Szczecinie z dnia 24.05.2017r.
5. Stanowisko Urzędu Morskiego w Słupsku z dnia 24.05.2017r.
6. Stanowisko Urzędu Morskiego w Gdyni z dnia 24.05.2017r. (wraz z załącznikiem)
7. Stanowisko Instytutu Morskiego w Gdańsku z dnia 12.06.2017r.
8. Stanowisko Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście z dnia 30.05.2017r. oraz 29.06.2017r.
9. Stanowisko Departamentu Rybołówstwa w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 31.05.2017r. wraz z uzupełnieniem
10. Stanowisko Departamentu Gospodarki Morskiej w Ministerstwie Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 26.05.2017r.
11. Stanowisko Głównego Inspektora Ochrony Środowiska z dnia 14.06.2017r.
12. Stanowisko Morskiego Instytutu Rybackiego z dnia 12.05.2017r.
13. Stanowisko Instytutu Oceanologii Polskiej Akademii Nauk, Komitet Badań Morza z dnia 29.05.2017r.
14. Stanowisko Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie z dnia 23.05.2017r.
15. Stanowisko Ministerstwa Spraw Zagranicznych z dnia 05.06.2017r.
16. Stanowisko Ministerstwa Energii z dnia 02.06.2017r., 23.06.2017r. oraz 28.06.2017r.

- Uwagi społeczeństwa:

1. Uwagi Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście z dnia 30.05.2017r
2. Uwagi Urzędu Morskiego w Szczecinie z dnia 24.05.2017r.
3. Uwagi Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie z dnia 23.05.2017r.
4. Uwagi Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi w Warszawie z dnia 09.06.2017r. wraz z uzupełnieniem z dnia 16.06.2017r.

Do wiadomości (jedynie w wersji elektronicznej):

Pan Ado Lohmus
Ministry of the Environment
Narva mnt 7a
15172 TALLINN
Eimail: ado.lohmus@envir.ee

Pan Vitalijus Auglys
Head of EIA Division
Ministry of Environment
Jaksto 4 /9
LT-01105 VILNIUS
E-mail: v.auglys@am.lt

Pani Sandija Balka
Ministry of the Environment
25 Peldu street
LV-1494 RIGA
E-mail: sandija.balka@varam.gov.lv

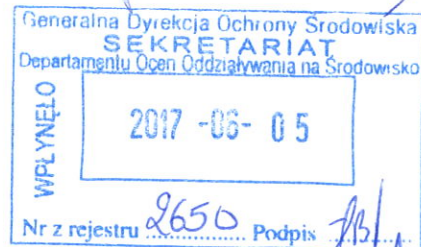
Seija Rantakallio
Ministerial Adviser
Ministry of the Environment
Aleksanterinkatu 7
P.O. Box 35
FIN-00023 GOVERNMENT
E-mail: seija.rantakallio@ymparisto.fi

Georges Kremlis
Head of Unit ENV.E.1
European Commission
E1 Mainstreaming & Environmental Assessments
Directorate-General for the Environment
B-1049 Brussels/Belgium
georges.kremlis@ec.europa.eu

**REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W SZCZECINIE**

WONS-OŚ.442.3.2017.AT.7

Szczecin, dnia 30 maja 2017 r.

**Pani Katarzyna Twardowska
Zastępca Dyrektora Departamentu
Ocen Oddziaływania na Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa**

Sprawa: gazociąg **Nord Stream 2** w ramach postępowania w sprawie ocen oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym

Odpowiadając na pismo z dnia 12.04.2017 r., znak: DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.40, w sprawie transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięcia polegającego na realizacji gazociągu Nord Stream 2, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska Szczecinie po zapoznaniu się przekazanymi stronie polskiej dokumentami, w tym dokumentacji określanej jako raport Espoo oraz dokumentacji przekazanej przez stronę niemiecką, przedkłada projekt stanowiska zgłaszając poniższe uwagi.

Z dokumentacji wynika, że: ostateczny przebieg rurociągu nie został jeszcze ustalony, ponieważ trasa jest ciągle optymalizowana, a projekt techniczny przedsięwzięcia będzie podlegał dalszym modyfikacjom, w związku z tym szereg istotnych dla oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym zagadnień jest przedstawiona w sposób niepełny i jedynie szacunkowy. Dotyczy to m.in.: powierzchni objętej inwestycją, danych technicznych gazociągu, rozmieszczenia amunicji, stanowisk archiwalnych, podejścia do ostatecznego programu monitorowania, czy działań związanych z wdrożeniem środków łagodzących w przypadku stwierdzenia występowania fok (dotyczy to okresu rozrodu).

Przewidywany zakres przedsięwzięcia i jego skala oraz sąsiedztwo istniejących dwóch nitek gazociągu Nord Stream wskazuje na możliwość wystąpienia znacząco negatywnego oddziaływania na środowisko na obszarze Bałtyku. Z uwagi na fakt, że Morze Bałtyckie stanowi wrażliwy ekosystem stanowiący miejsce występowania i bytowania chronionych i cennych przedstawicieli fauny oraz jest miejscem aktywności gospodarczej różnych państw i podmiotów w ocenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie przedstawiona dokumentacja wymaga uzupełnienia o powyżej wskazane zagadnienia, w tym w szczególności:

1. Z dokumentacji mapowej wynika, że przedsięwzięcie będzie przebiegało przez szereg obszarów Natura 2000 poszczególnych państw basenu Morza Bałtyckiego naruszając siedliska (np. ławic, raf) ryb i ptaków, np. populacje ptaków zimujących, migrujących i lęgowych występujących w obrębie Zatoki Pomorskiej. Jednakże w raporcie nie uściślono tych informacji (skład gatunkowy, miejsca występowania przedmiotów ochrony, wielkość i stan populacji, rodzaj siedlisk), zatem nie dokonano pełnej oceny, co do stopnia

zniszczenia gatunków i siedlisk chronionych w ramach sieci Natura 2000, a więc w odniesieniu do powiązań między obszarami Natura 2000.

2. Niezbędne jest odniesienie się do oddziaływań hałasu na ssaki morskie w szerszym zakresie niż w przedstawionej dokumentacji, z której wynika, że takie oddziaływania wystąpią wyłącznie w granicach Zatoki Fińskiej. Ssaki te występują również w innych rejonach Bałtyku. Z raportu wynika jednak, że nie przeprowadzono modelowania propagacji hałasu podwodnego emitowanego podczas usuwania amunicji na terenach Szwecji, Danii i RFN. W raporcie nie odniesiono się do stanowisk ssaków morskich, w tym morświnów, np. w Polsce - m.in. w granicach morskiego obszaru Natura 2000 PLH990002 Ostoja na Zatoce Pomorskiej (dawnej Zatoka Pomorska). Tym samym nie odniesiono się do całej populacji tych zwierząt występujących na Bałtyku. Z raportu wynika, że dla ssaków morskich najistotniejszym zagrożeniem będzie hałas związany z obecnością i usunięciem (np. detonacją) amunicji zatopionej na trasie gazociągu. Natomiast w dokumentacji informacje dotyczące rozmieszczenia obszarów składowania broni i amunicji są mało konkretne, wskazuje się również, że lokalizacja przebiegu gazociągów może ulec zmianie (co będzie uwzględniane w postępowaniach „ocenowych” poszczególnych państw), nie określono również zasięgów oddziaływania na pozostałym obszarze występowania ssaków morskich, poza obszarem Zatoki Fińskiej. Tak, więc ocena o braku występowania oddziaływania w tym zakresie na terytorium Polski przedstawiona w raporcie jest nieuzasadniona.
3. Uzupelnienia wymagają sposób realizacji i planowane do zastosowania środki łagodzące, czy minimalizujące w zakresie generowania hałasu podwodnego (związanego z usuwaniem amunicji) na ryby.
4. Wystąpienia sytuacji awaryjnych i sytuacji nadzwyczajnych podczas realizacji, eksploatacji i likwidacji, jak np.: zderzenie jednostek pływających, znalezienie niewybuchu, katastrofa budowlana, sztorm o niespotykanej sile lub inne zdarzenia, zostało przedstawione ogólnie nie określając zasięgu oddziaływania takiego skumulowanego zagrożenia. Uszczegółowienia wymaga zagadnienie związane z ryzykiem wystąpienia zjawisk sejsmicznych, które mogą wystąpić na terenie przedmiotowej inwestycji lub w jej sąsiedztwie, w tym planowane działania mające na celu zabezpieczenie gazociągu i środowiska przed skutkami takich zjawisk, a także określenie skali ewentualnego oddziaływania na środowisko. Teoretycznie obszar Bałtyku zaliczony jest do asejsmicznych, jednakże na wyspie Bornholm znajduje się styk dwóch płyt tektonicznych: europejskiej i azjatyckiej. Aktywność sejsmiczna tego rejonu może być zagrożeniem dla rurociągu o tak dużej średnicy i przepustowości. Przy analizie tej należy uwzględnić bliską odległość istniejącego gazociągu Nord Stream 1.
5. Ważnym zagadnieniem jest oddziaływanie skumulowane planowanego przedsięwzięcia z innymi planowanymi działaniami na Bałtyku, wynikającymi z planów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym obszarów morskich, wykorzystaniem gospodarczym i planami ekologicznymi poszczególnych państw.

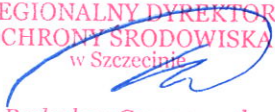
W przypadku Polski we wcześniejszej korespondencji podnoszono konieczność zaplanowania przedsięwzięcia budowy gazociągu, w taki sposób, aby uwzględniała możliwość bezkolizyjnego wprowadzania statków do polskich portów morskich (zapewnienie głębokości wody na poziomie 17,5 m na całej szerokości przecięcia rurociągu z torem obejściowym północnym do portów Szczecina i Świnoujścia). W raporcie Espoo brak jest odniesienia do tej uwagi strony polskiej. Natomiast w dokumentacji wyciągu raportu przygotowanego na potrzeby procedury krajowej w Niemczech znajduje się krótka informacja o lokalizacji gazociągu na przecięciu z torami podejściowymi do polskich portów Szczecin i Świnoujście. Jednakże w dokumencie tym

przyjęto stan aktualnego zanurzenia statków wchodzących do portów w Szczecinie i w Świnoujściu z pominięciem planów rozwojowych portu w Świnoujściu. Aby nie doszło do zablokowania rozwoju portów przy układaniu rurociągu Nord Stream 2, w miejscu jego przecięcia z północnym torem podejściowym do Świnoujścia, musi on być zagłębiony w dnie, jeżeli głębokość morza jest mniejsza niż 19,0 m.

6. Należy założyć, że likwidacja gazociągu będzie również dużym zaburzeniem ekosystemu może również kolidować z ruchem statków, w tym na przecięciu z torami podejściowymi do portów morskich Szczecin i Świnoujście. Określenie, że będzie ona prowadzona przy użyciu środków i technologii dostępnej w czasie likwidacji (tj. za 50 lat) jest niewystarczające. Należy podać, w jaki sposób przedsięwzięcie zostałoby zlikwidowane przy obecnym stanie wiedzy i możliwościach technologicznych. Jeżeli w czasie faktycznego likwidowania będą lepsze i korzystniejsze dla środowiska technologie zawsze będzie można z nich skorzystać.

W ocenie tut. organu, przyjęcie raportu w obecnej formie jest niemożliwe, a dalsze procedowanie oceny oddziaływania w kontekście transgranicznym dla przedmiotowego przedsięwzięcia wymaga uwzględnienia i uzupełnienia ww. zagadnień.

REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
w Szczecinie

Radosław Grzegorzczak

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W GDAŃSKU

Wydział Ocen Oddziaływania na Środowisko

RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.6

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Odpowiadając na pismo znak DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.40 z dnia 12.04.2017 r., w sprawie procedury oceny oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym dla rozbudowy gazociągu Nord Stream 2 o III i IV nitkę, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Gdańsku przedstawia poniżej stanowisko organu, uwzględniające uwagi i opinie organów regionalnych:

1. W ocenie tut. organu jak i zainteresowanych organów regionalnych, które uczestniczyły w przedmiotowej procedurze na etapie scopinu oraz wyraziły swoje stanowiska w związku z ww. pismem Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, podnoszone wówczas propozycje i uwagi do dokumentacji, opracowanej dla ww. przedsięwzięcia, zostały uwzględnione.
2. Dodatkowo, w formie uwag do przedłożonego raportu o oddziaływaniu przedmiotowego przedsięwzięcia na środowisko:
  - a. wskazano na potrzebę zawarcia umowy międzynarodowej w sprawie granicy pomiędzy strefami ekonomicznymi EEZ Dani i EEZ Polski (na południe od Bornholmu);
  - b. wskazano, iż budowa Gazociągu Nord Stream 2 podważa europejską solidarność i może spowodować całkowite uzależnienie od gazu rosyjskiego, jak również zatrzymanie gazu z Gazociągu Jamalskiego;
  - c. zwrócono uwagę, iż w dokumencie pt. „raport Espoo. Nord stream 2” w rozdziale 0.10 pt. „Morskie planowanie przestrzenne” brakuje informacji o Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r., ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich;
  - d. podniesiono konieczność doprecyzowania i rozszerzenia informacji o stopniu zaawansowania prac nad opracowywaniem planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich, w kontekście informacji zawartej w rozdz. 3.4.4. ww. Raportu Espoo, tj. „nie przyjęto jeszcze żadnych oficjalnych planów”;
  - e. zwrócono uwagę na fakt, iż w dokumencie „Atlas Espoo. Nord Stream 2” na mapie pt. Istniejące i planowane farmy wiatrowe (s. 86) wskazano na polskim morzu terytorialnym „obszary zarezerwowane”, niemniej zgodnie z obowiązującymi przepisami zakazuje się wznoszenia i wykorzystywania elektrowni wiatrowych na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym.

Spełniamy wymagania EMAS – zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

ul. Chmielna 54/57, 80-748 Gdańsk, tel.: 58 68-36-800, fax: 58 68-36-803, sekretariat.gdansk@rdos.gov.pl, gdansk.rdos.gov.pl

- f. podkreślono, iż realizacja przedmiotowego przedsięwzięcia wiązać się będzie z hałasem podwodnym i jego rozprzestrzenianiem w związku z detonowaniem amunicji. Zwrócono uwagę na niebezpieczeństwo związane z zalegającą na dnie Bałtyku bronią chemiczną oraz ewentualnymi awariami gazociągu i tym samym podkreślono konieczność monitoringu możliwych zagrożeń i wprowadzania środków łagodzących oddziaływanie związane z realizacją ww. przedsięwzięcia;
- g. zwrócono uwagę na potrzebę jednoznacznego określenia organu odpowiedzialnego za nadzór środowiskowy, w tym monitoring w okresie budowy i eksploatacji gazociągu oraz sposobu reagowania na informację o zaistniałych awariach bądź zmianach w środowisku;
- h. wskazano na potrzebę rozważenia możliwości weryfikacji ostatecznego programu monitoringu, z wymogami poszczególnych stron;
- i. podkreślono wpływ prac związanych z realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia na osady denne i transport zawiesiny.

Ponadto chęć uczestnictwa w spotkaniu informacyjnym w Szczecinie, dotyczącym ww. przedsięwzięcia wyrazili: Urząd Morski w Słupsku, Baltic Trade and Invest (2 os.) oraz Lotos Petrobaltic S.A. (4 os.).

W załączeniu przekazuję kopie stanowisk dotyczących ww. przedsięwzięcia:

1. Wójta Gminy Choczewo
2. Starosty Powiatu Nowodworskiego
3. Starosty Lęborskiego
4. Burmistrza Miasta Puck
5. Dyrektora Urzędu Morskiego w Słupsku
6. Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni
7. Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku
8. Dyrektora Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej, oddział Morski w Gdyni

Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
w Gdańsku

Danuta Makowska

Otrzymują:

1. Adresat
2. a/a

400
1000
URZĄD GMINY CHOZEWO

1002
Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

84-210 Choczewo, ul. Pierwszych Osadników 17 2017 -05- 17

tel. 58 572 39 13, fax 58 676 30 12,

www.choczewo.com.pl, sekretariat@choczewo.com.pl

WPRZYJĘŁO / WYSŁANO

3342
..... podpis .....

Choczewo, 08.05.2017 r.

IKS.620.01.2017

**Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
ul. Chmielna 54/57
80-748 Gdańsk**

W odpowiedzi na pismo znak RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2.

Zdaniem Wójta Gminy Choczewo budowa Gazociągu Nord Stream 2 podważa europejską solidarność i może spowodować całkowite uzależnienie od gazu rosyjskiego. Gazprom będzie właścicielem a zarazem dostawcą tego surowca. Co kluczy się z jednym z kluczowych założeń Unii Energetycznej, które głosi, że jedna firma nie może jednocześnie odpowiadać za przesył i wydobycie.

Rodzi się również zapytanie czy uruchomienie Gazociągu Nord Steam 2 nie spowoduje zatrzymania przesyłu gazu z Gazociągu Jamalskiego, który biegnie przez Białoruś i Polskę tym bardziej, że Rosja dąży do sprzedaży gazu bez pośredników.

Polska nie jest jedynym krajem, który sprzeciwia się temu projektowi. Swój sprzeciw ogłosiły między innymi Dania i pozostałe kraje Grupy Wyszehradzkiej.

Z poważaniem

WÓJT

Wiesław Gębka

Otrzymują:

1. Adresat
2. A/a IKS

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 00

2017-06-08

(data, podpis, stanowisko służbowe)

WOO

Nowy Dwór Gdański, dnia 19.05.2017.

ROŚ.604.1.16.2017 Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

2017 -05- 25

Nr ... 3739 ... WYŚLĄNO / WYŚLĄNO
... podpis .....

Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
w Gdańsku

W nawiązaniu do pisma znak:RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2 z dnia 20.04.2017 r. w sprawie opinii na temat planowanego przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2” Starostwo Powiatowe w Nowym Dworze Gdańskim jest zdania, że budowa przedmiotowego rurociągu wymaga wysokospecjalistycznej wiedzy w zakresie najlepszych dostępnych technik i technologii zarówno dotyczących jego montażu, zastosowanych materiałów, eksploatacji, monitorowania pracy i usuwania awarii. Tym samym określenie oddziaływania na środowisko i zagrożeń z nim związanych w tak specyficznych warunkach na etapie realizacji, eksploatacji i likwidacji wymaga wiedzy odpowiednio przygotowanych służb mogących udzielić w tym temacie jednoznacznej i fachowej odpowiedzi.

W związku z powyższym jak najbardziej zasadnym jest przeanalizowanie przedmiotowego projektu przez wyspecjalizowane instytucje i jednostki naukowo-badawcze w celu wydania miarodajnych ekspertyz mogących posłużyć do oceny zagrożeń lub ich braku i zajęcia odpowiedniego stanowiska.

Planowane przedsięwzięcie pomimo różnorodnych oddziaływań na poszczególnych etapach (realizacji, funkcjonowania i likwidacji) z pewnością znacząco może wpłynąć na hałas podwodny i jego rozprzestrzenianie się przy detonowaniu zalegającej na dnie Bałtyku amunicji. Istnieje również ryzyko rozszczelnienia się pojemników z gazami bojowymi zatopionymi w wodach Morza Bałtyckiego, które przez prądy morskie i fale mogą być przenoszone na duże odległości. Trudne do określenia są także następstwa ewentualnych awarii zbudowanego gazociągu powstałe na etapie jego funkcjonowania oraz negatywne oddziaływania na ekosystem morski.

Dlatego niezbędny i bardzo istotny będzie monitoring na poszczególnych etapach w celu oceny zagrożeń i potrzeby dodatkowych środków łagodzących w związku z realizacją Gazociągu Nord Stream 2.

Otrzymują:

1. Adresat
2. a/a

Z up. STAROSTY

mgr Krystyna Damszel-Podsiadły
Kierownik Wydziału Rolnictwa i Ochrony Środowiska

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku KIEROWNIK
80-748 Gdańsk, ul. Chmiełna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 00

Katarzyna Szopińska

Świadczy zgodność z oryginałem
2017-06-06
(data, podpis, stanowisko służbowe)

STAROSTA LĘBORSKI

0Ś.033.6.2017.ML

WOO

Lębork, dnia 18.05.2017
Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku
2017 -05- 23
WPLYNSŁO-WYSŁANO
Nr ... 3677 ... podpis .....

**Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku**

Odpowiadając na państwa pismo znak RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2. z dnia 20.04.2017r. (data wpływu 26.04.2017r.) w sprawie przedsięwzięcia pn. "Gazociąg Nord Stream 2" uprzejmie informuję, iż tutejszy organ nie zajmował stanowiska w przedmiotowej sprawie. Przeprowadzona w raporcie pn. "RAPORT ESPOO Nord Stream 2 Kwiecień 2017" ocena wykazała, że projekt Nord Stream 2 nie spowoduje istotnych oddziaływań transgranicznych na poziomie regionalnym ani globalnym, a potencjalne oddziaływania mieszczą się w przedziale od pomijalnych do niewielkich.

Z uwagi na powyższe Starostwo Powiatowe w Lęborku nie wnosi uwag do ww. przedsięwzięcia.

a/a.

Z up. STAROSTY

Violetta Kurkiewicz-Zajackowska
Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska

**Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska**
w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/55
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 00
2017-06-09
Katarzyna Szopińska
(data, podpis, stanowisko służbowe)

V.K.Z.

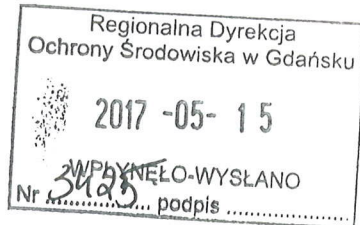

URZĄD MIASTA PUCK
REFERAT GOSPODARKI ODPADAMI
I OCHRONY ŚRODOWISKA

WOO
[Signature]

RGOiŚ.604.5.2017.AP

Puck, dnia 08.05.2017 r.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
ul. Chmielna 54/57
80- 748 Gdańsk

W odpowiedzi na pismo nr RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2 z dnia 20.04.2017 r. (data wpływu do tut. Urzędu 26.04.2017 r.) Burmistrz Miasta Puck nie wnosi uwag do planowanego przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2”.

Burmistrz Miasta Puck

[Signature]
Hanna Rychniewska

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 03

Stwierdzam zgodność z oryginałem
2017-06-08
[Signature]
Katarzyna Szopińska
(data, podpis, stanowisko służbowe)

Otrzymują:

1. Adresat
2. aa

---

ul. 1- go Maja 13, 84-100 Puck
tel.: (58) 673-05-25, fax (58) 673-05-33
e-mail: gok@miasto.puck.pl. www.miastopuck.pl

0145023

Urząd Morski w Słupsku
Al. Sienkiewicza 18 76-200 Słupsk
tel./fax.: 0-prefiks-59 842-84-06 do 08

dyrektor@umsl.gov.pl
sekretariat@umsl.gov.pl
www.umsl.gov.pl
iow@umsl.gov.pl

OW-B5-270/15/17/ds

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

3851
2017 -05- 3 0

WPLYNĘŁO / WYSŁ.
Nr ..... podpis .....

W00 / W0C U52
Słupsk, dnia 24 maja 2017 r.

Pan

Krzysztof Lissowski
Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: opinii w sprawie dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2”.

Urząd Morski w Słupsku w odpowiedzi na pismo Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku, znak: DOOŚ-tos. 442.12.2013.JA.41 z dnia 21.04.2017r. poniżej przedstawia swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie.

W sprawie planowanej rozbudowy gazociągu Nord Stream 2, propozycje do przeanalizowania w ramach oceny oddziaływania transgranicznego, zawarte w opinii Urzędu Morskiego w Słupsku z 06.06.2013 r. (pismo do GDOŚ, znak: SM 500/066/13) zostały uwzględnione.

W szczególności raport Espoo analizuje wpływy i zasięgi oddziaływań, takich jak: natrafienie na zatopioną broń i amunicję oraz możliwość eksplozji, hałas podwodny powodowany w fazie budowy oraz przemieszczanie osadów dennych. Ze względu na lokalizację gazociągu oraz jego odległość od polskich obszarów morskich, wpływ na nie jest poza zasięgami omówionymi w raporcie.

W świetle powyższego, nie zgłaszamy uwag do raportu.

W przywołanej opinii Urzędu Morskiego w Słupsku z 2013 r., poruszona została kwestia braku uregulowanego przebiegu granicy pomiędzy strefami ekonomicznymi EEZ Danii i EEZ Polski (na południe od Bornholmu). Podtrzymujemy stanowisko o potrzebie zawarcia umowy międzynarodowej w sprawie tej granicy, pomiędzy Danią a Polską, co pozwoli analizować zasięgi oddziaływań środowiskowych na polskie obszary morskie, jak również prowadzenie monitoringu środowiskowego.

Jednocześnie potwierdzamy chęć uczestnictwa w planowanym spotkaniu na temat oddziaływania transgranicznego gazociągu Nord Stream 2, w dniu 13 czerwca 2017 r. w siedzibie Urzędu Morskiego w Szczecinie.

Otrzymują:

1. Adresat;
2. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
3. IOŚ w/m
4. a/a

Z-ca Dyrektora
ds. Technicznych
Urzędu Morskiego w Słupsku

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska

w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/5
tel. (058) 683 68 00 fax (058) 683 68 00

Stwierdzam zgodność z zawartym
2017-06-06 KIEROWNIK

(data, podpis, stanowisko) Katarzyna Szopińska

www.umgdy.gov.pl

WOO/WOC
Prory o rony
[Signature]

URZĄD MORSKI W GDYNI

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

INZ1.1-AC-8103-49/17

3818
2017-05-29

Gdynia, 24.05.2017 r.

WYKOPYNELO / WYSLANO

..... podpis .....

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: Rozbudowy gazociągu **Nord Stream**.

Odpowiadając na pismo znak **DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.41** z dnia 21.04.2017 r. w tytułowej sprawie, Dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni uprzejmie informuje, że w przedłożonej dokumentacji względniono zakres raportu określony w piśmie tut. Urzędu znak INZ/ZP-8316/49/13 z 7go czerwca 2013 r. (w załączeniu).

W związku z faktem, że z Raportu wynika, że nie przewiduje się negatywnego wpływu rozbudowy rurociągu Nord Stream na polskie obszary morskie, Dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni nie widzi zasadności udziału w konsultacjach transgranicznych z poszczególnymi państwami w formie spotkań.

Jednocześnie przedkładamy poniższe uwagi do przedłożonej dokumentacji:

1. W dokumencie pt. „Raport Espoo. Nord Stream 2” w rozdziale 0.10 pt. „Morskie planowanie przestrzenne” brakuje informacji o Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich.
2. Biorąc pod uwagę stopień zaawansowania prac w opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich przez niektóre kraje nadbałtyckie (m.in. Niemcy, Szwecja) informacja, że „nie przyjęto jeszcze żadnych oficjalnych planów” (rozdz. 3.4.4. w.w. Raportu Espoo) wymaga rozszerzenia i doprecyzowania.
3. W dokumencie „Atlas Espoo. Nord Stream 2” na mapie pt. „Istniejące i planowane farmy wiatrowe” (str. 86) wskazano na polskim morzu terytorialnym „obszary zarezerwowane”. Zgodnie z art. 23 ust. 1a ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej zakazuje się wznoszenia i wykorzystywania elektrowni wiatrowych na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym.

2017-06-08
Stwierdzono zgodność z oryginałem

(data, podpis, stanowisko służbowe)

**Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska**
Krzyszyna Szopińska

w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 07

KIEROWNIK

Zm. DOKRETKA
URZĘDU MORSKIEGO W GDYNI

mgr inż. Jacek Kosmólski
Główny Inspektor
Inspektoratu Nadzoru Zabudowy
i Zagospodarowania Przestrzennego

www.umgdy.gov.pl

URZĄD MORSKI W GDYNI

INZ/ZP-8316/49/13

Gdynia, 7.06.2013r.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: Rozbudowy gazociągu **Nord Stream**.

Odpowiadając na pismo znak **DOOŚ-tos.442.12.2013.JA3** z dnia 25.04.2013r. w tytułowej sprawie, zdaniem Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni raport dot. wpływu gazociągu Nord Stream na środowisko powinien uwzględniać poniższe zagadnienia:

1. analiza zagrożeń związanych z zatopioną amunicją, w tym bezpośrednio zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi oraz organizmów morskich; wpływ rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w toni wodnej i osadach na polskie obszary morskie;
2. wpływ prowadzonych prac na bezpieczeństwo żeglugi; zagrożenia związane z możliwością kolizji jednostek pływających podczas prac pomiarowych, budowlanych, konserwacyjnych i rozbiórkowych gazociągu; wpływ ewentualnej kolizji jednostek i związanych z tym rozlewów olejowych na polskie obszary morskie;
3. zagrożenia związane z likwidacją gazociągu;
4. wpływ budowy i eksploatacji gazociągu na zasoby rybackie w polskich obszarach morskich.

Urząd Morski w Gdyni
ul. Chmielna 54/57, 80-748 Gdynia
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 01

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska

w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 01

KIEROWNIK

Katarzyna Szopińska

k.o.

1. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; ul. Chmielna 54/57, 80-748 Gdańsk (w związku z pismem **RDOŚ-Gd-WOO-442.1.2013.ER.2**)
2. IOŚ (IOŚ-MS-780/13)
3. INZ a/a

am/pisma2013/Espoo/rozbud. Nord Sream_zakres prognozy

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

2017 -05- 25

WYDANEŁO / WYŚLANO
Nr 3769 podpis .....

Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska w Gdańsku
ul. Chmielna 54/57
80 - 748 Gdańsk

Dotyczy: przedsięwzięcie pn.: „Gazociąg Nord Stream 2”

W odpowiedzi na pismo znak: RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2. z dnia 20.04.2017 r. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku przedstawia następujące stanowisko.

Z Raportu ESPOO Nord Stream 2 (kwiecień 2017) wynika, iż przebieg trasy przedmiotowego przedsięwzięcia oraz jego zidentyfikowane potencjalne oddziaływania transgraniczne omijają wody terytorialne oraz wyłączną strefę ekonomiczną Rzeczypospolitej Polskiej.

W rozdziale 15.4.2.6. Raportu w części oceniającej potencjalne transgraniczne oddziaływanie na środowisko stwierdza się, iż dla Polski nie identyfikowano żadnych potencjalnych oddziaływań transgranicznych, a przyjęte rozwiązania projektowe, ze względu na lokalizację gazociągu, wykluczają negatywne oddziaływanie na powyższe wody.

W mojej opinii w prowadzonych analizach należałoby zwrócić szczególną uwagę na oddziaływanie na środowisko tak znaczącego przedsięwzięcia i jednoznacznie określić organ odpowiedzialny za nadzór środowiskowy w tym monitoring w okresie budowy i eksploatacji. Warto byłoby dodać informację w jaki sposób możliwe będzie reagowanie na informacje o zaistniałych niepożądanych awariach bądź zmianach w środowisku.

Ze względu na charakter i skalę przedsięwzięcia, należałoby przewidzieć również możliwość weryfikacji ostatecznego programu monitoringu określonego zgodnie z wymogami poszczególnych stron, który realizowany będzie w trakcie budowy i eksploatacji gazociągu.

Z-ca Dyrektora

Henryk Jatzak

Otrzymują:

1. Adresat
2. ZGPW aa.

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska KIEROWNIK

w Gdańsku
80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 03

Katarzyna Szopińska

Stwierdzam zgodność z oryginałem
2017 -06- 6 0
(data, podpis, stanowisko służbowe)

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska w Gdańsku

2017 -05- 23

WYPŁYNEŁO-WYSŁANO
Nr 3621..... podpis .....

WOO

Gdynia, 19.05.2017

OGa/OC- 22/DO 232 /2017

Dyrektor
Ochrony Środowiska w Gdańsku
80-748 Gdańsk
ul. Chmielna 54/57

dot.: opinia dotycząca przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2”

W odpowiedzi na pismo RDOŚ-Gd-WOO.442.1.2017.KSZ.2 z dnia 20 kwietnia 2017 r. przekazuję uwagi (zał. 1) dotyczące przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2” opracowane na podstawie dostępnej dokumentacji w języku polskim.

Informuję jednocześnie, że Oddział nie brał udziału w scopingu i nie zgłaszał żadnych uwag.

Z-Ć-DYREKTORA
Oddziału Morskiego IMGW-PIB w Gdyni

mgr Krzysztof Lubomirski

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku

80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00, fax (058) 683 68 00

KIEROWNIK

Stwierdzam zgodność z oryginałem:
2017-05-23

..... Katarzyna Szopińska
(data, podpis, stanowisko służbowe)

INSTYTUT METEOROLOGII I GOSPODARKI WODNEJ

Państwowy Instytut Badawczy

01-673 Warszawa ul. Podleśna 61

Oddział Morski w Gdyni, ul. Waszyngtona 42, 81-342 GDYNIA

Centrala.: (+48) 58-62-88-100, fax: (+48) 58-62-88-163, e-mail: Sekretariat.Gdynia@imgw.pl

Konto: Bank Zachodni WBK S.A. XIV Oddział w Warszawie nr 94 1090 1014 0000 0001 2047 1950

Regon: 000080507-00089, NIP: 525-000-88-09

Uwagi

Z opisu projektu wynika, że największe zagrożenia dla środowiska Bałtyku będą wiązały się z pracami konstrukcyjnymi (budowa) podczas układania gazociągu na skutek oddziaływania na środowisko morskie substancji szkodliwych uwalnianych z osadów. Zagrożenia będą powstawały podczas wyrównywania dna morskiego, pogłębiania, kopania rowów i zasypywania, szczególnie w rejonie podejścia rurociągu do brzegu w Zatoce Pomorskiej.

Prace te będą prowadziły do naruszenia struktury osadów dennych, gdzie przy dnie panują praktycznie permanentnie warunki beztlenowe lub wysokiego deficytu tlenowego. Osady denne zawierają wiele substancji redukujących (zużywających tlen) o wysokich stężeniach a prace konstrukcyjne mogą spowodować dodatkowo ich uwalnianie, co będzie prowadziło do lokalnego pogorszenia sytuacji tlenowej w warstwach naddennych i toni wodnej.

Osady tej części Bałtyku zawierają także znaczne ilości niebezpiecznych substancji organicznych (np. trwałych zanieczyszczeń organicznych w tym PCBs, PAH, itp.) oraz metali ciężkich. Naruszenie osadów dennych spowoduje uwolnienie tych substancji do środowiska wodnego, co powinno być dokładnie monitorowane. W przypadku naruszenia osadów dennych w obszarze Basenu Bornholmskiego i uwolnienia z nich substancji niebezpiecznych istnieje realne zagrożenie dla fauny dennej Rynny Słupskiej (położonej całkowicie w polskiej strefie ekonomicznej, gdyż układ występujących tam prądów przydennych sprzyja transportowi wód z Basenu Bornholmskiego przez Rynną Słupską na wschód.

Należy tu podkreślić, że w skład fauny dennej tego obszaru wchodzi cenne i bardzo już rzadkie na Bałtyku gatunki reliktywne glacialnych, które mogą ulec zagładzie. Również transport mas wodnych zawierających znaczne ilości substancji redukujących i zawiesiny do Rynny Słupskiej będzie stwarzał niebezpieczeństwo spadku natlenienia wód przydennych i zagrożenia dla organizmów żyjących na dnie.

Podobne ryzyka występują w przypadku Zatoki Pomorskiej, dla której stwierdza się, że zasięg oddziaływania transportu zawiesiny na odległość około 20 km nie stanowi ryzyka transgranicznego transportu zanieczyszczeń. Trzeba zwrócić uwagę, że zasięg ten jest bliki odległości polskich wód morskich od miejsca prac konstrukcyjnych.

Uważamy, że zagrożenia związane ze składowiskami amunicji chemicznej i konwencjonalnej są przedstawione w sposób zadowalający. Należy mieć także nadzieję, że zabezpieczenia podejmowane w tym zakresie będą realizowane.

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska

w Gdańsku

80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00. fax (058) 683 68 03

KIEROWNIK

Stwierdzam zgodność z oryginałem

2017-06-06

(imię i nazwisko, stanowisko służbowe)

R
Krzysztof Szopiński

Jednocześnie trudno jest ustosunkować się do wyników oceny przedstawionej w raporcie ze względu na brak szczegółów dotyczących modelowania transportu zanieczyszczeń i zawiesiny, szczególnie w odniesieniu do transgranicznego oddziaływania inwestycji. Nie podano założeń przyjętych do modelowania, wyników weryfikacji modeli oraz oceny dokładności symulacji. Stwierdzenia typu „nieznaczne, lub znikome oddziaływania” nie dają podstawy do wyrażenia opinii o poprawności wykonanych analiz.

Regionalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
w Gdańsku

80-748 Gdańsk, ul. Chmielna 54/57
tel. (058) 683 68 00 fax (058) 683 68 01

KIEROWNIK

Katarzyna Szynińska
Stwierdzam zgodność z oryginałem

2017-06-06

(data podpis, stanowisko służbowe)

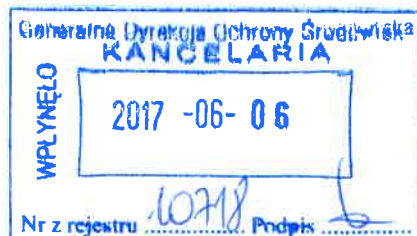
REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA W OLSZTYNIE

WSTE.442.1.2017.GK.4

Olsztyn, dnia 30.05.2017 r.

P. Adamec
06.06.2017
[Signature]

Generalna Dyrekcja
Ochrony Środowiska
Departament Ocen
Oddziaływania na Środowisko
Warszawa

Odpowiadając na pismo nr DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.40 z dnia 12 kwietnia 2017 r. dotyczące transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko dla planowanego przedsięwzięcia pn. **Gazociąg Nord Stream 2**, (wcześniejsza nazwa przedsięwzięcia – rozbudowa gazociągu Nord Stream) informuję, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie przeanalizował przekazaną dokumentację ww. pisma Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska dokumenty, w tym: Raport ESPOO Nord Stream 2 - kwiecień 2017 r. (2 tomy dokumentacji część tekstowa i kartograficzna) i nie wnosi uwag i wniosków do przedłożonej dokumentacji.

W raporcie przedstawiono wyniki badań osadów dna morskiego, floty i fauny morskiej oraz ptaków na obszarach zidentyfikowanych jako ekologicznie wrażliwe. Oceniono wpływ planowanego przedsięwzięcia na obszary Natura 2000. Opisano skuteczne metody usuwania amunicji, które mogą znajdować się na trasie rurociągu. W raporcie określono sposoby postępowania z odpadami, powstającymi na etapie realizacji przedsięwzięcia. Z przedstawionych w raporcie analiz wynika, iż normalna eksploatacja rurociągu nie będzie powodowała oddziaływań transgranicznych.

Ponadto informuję, że w myśl art. 119 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353 ze zm.), Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Olsztynie powiadomił o postępowaniu oraz wyłożył do wglądu przekazane dokumenty. Informacje o przebiegu tej procedury oraz ewentualne uwagi i wnioski społeczeństwa dotyczące przedmiotowego przedsięwzięcia zostaną przekazane po zakończeniu postępowania z udziałem społeczeństwa.

REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
w Olsztynie

Agata Moździerz

Spełniamy wymagania EMAS – zarządzamy urzędem efektywnie, oszczędnie i prośrodowiskowo

ul. Dworcowa 60, 10-437 Olsztyn, tel.: 89 53-72-100, fax: 89 52-70-423, sekretariat.olsztyn@rdos.gov.pl, olsztyn.rdos.gov.pl

URZĄD MORSKI W SZCZECINIE

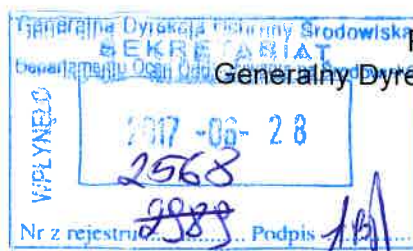
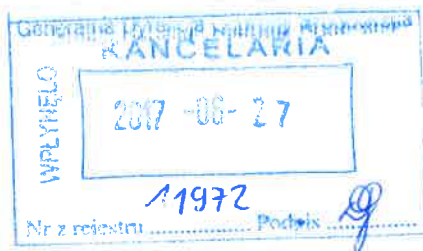
Pl. Batorego 4, 70-207 Szczecin

tel.: +48 91 4342474, fax: +48 91 4344656, e-mail: sekretariat@ums.gov.pl

Znak: GPG – I – 070/ 9 / 5/17

Wasze pismo: DOOs-tos.442.12.2013.JA.41
z dnia : 21 kwietnia 2017 r.

Szczecin, dnia 24 maja 2017 r.

Pan **Krzysztof Lissowski**
Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: Opinii na temat Raportu Espoo sporządzonej dla gazociągu Nord Stream 2

Odpowiadając na wystąpienie z dnia 21 kwietnia 2017 r. (pismo: DOOs-tos.442.12.2013.JA.41) w sprawie oceny udostępnionego w procedurze oceny oddziaływania na środowisko dokumentu Raport Espoo dla gazociągu Nord Stream 2, przedstawiam stanowisko Dyrektora Urzędu Morskiego w Szczecinie.

Analizę dokumentu przeprowadzono w oparciu o listę zagadnień przekazanych inwestorowi, sprecyzowanych w piśmie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 18.06.2013 r. Generalnie trzeba stwierdzić, że analizowany raport ESPOO (datowany na kwiecień 2017) sporządzony został na potrzeby projektu NSP2 na podstawie artykułu 4 Konwencji Europejskiej Komisji Gospodarczej Narodów Zjednoczonych (EKG ONZ) o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym (Konwencja z Espoo), dyrektywą w sprawie oceny oddziaływania na środowisko (dyrektywa 2011/92/UE) oraz przepisami krajowymi wdrażającymi wymogi konwencji z Espoo i dyrektywę w sprawie OOS W Finlandii, Szwecji, Danii i Niemczech, a co za tym idzie nie do końca musi w szczegółach odpowiadać polskiemu podejściu do wybranych kwestii i być zgodny z naszymi interesami. Nie może on jednak pomijać podniesionych w dyskusji scopingowej argumentów.

Choć zasady obowiązujące w Polsce, ogólnie są takie same, nie uda się sprowadzić tak ważnej i znaczącej przestrzennie inwestycji do działania nie niosącego dla środowiska morskiego prawie żadnych skutków ujemnych.

1. Analiza wariantowa i uzasadnienie realizacji inwestycji.

W ocenie oddziaływania na środowisko wykonawca dokonał analizy pięciu alternatywnych tras przebiegu rurociągu. Dla oceny stosowano trzy główne kryteria: środowiskowe, społeczno-gospodarcze i techniczne. Wszystkie warianty dotyczyły gazociągu w pełni podmorskiego, za wyjątkiem ostatniego, gdzie dopuszczono niewielki fragment lądowy (przez wyspę Uznam).

Oczywiście odrzucono wariant zerowy polegający na odstąpieniu od realizacji projektu. Uzasadnienie dla odstąpienia od wariantu zerowego jest nie do końca trafione, bowiem zawsze istnieje alternatywa lądowa przeprowadzenia inwestycji, a skutki oddziaływań środowiskowych byłyby na pewno pozytywne, a nie jak to podkreślają autorzy oceny (nie przeprowadzając analizy) „ani pozytywne, ani negatywne”. Poza tym stwierdzenie, iż realizacja i eksploatacja gazociągu podmorskiego wiązać się będzie jedynie

z tymczasowymi, lokalnymi i niewielkimi oddziaływaniami środowiskowymi, nie do końca zgodna jest z prawdą.

Nie wypełniono oczekiwań strony polskiej w odniesieniu do badania wariantu lądowego. Ograniczono się do stwierdzenia, że realizacja wariantu lądowego będzie powodowała trudności techniczne i eksploatacyjne (potrzeba pompowni podtrzymujących ciśnienie umieszczonych na trasie), konieczność realizacji dodatkowych inwestycji, spodziewana konieczność przekształcania istniejącego zagospodarowania, w tym zabudowy etc. Próby rzeczywistego wytrasowania przebiegu najpewniej nie dokonano, trudno jest więc mówić o analizie konkretnego wariantu. Niewątpliwie realizacja wariantu lądowego będzie droższa z ekonomicznego punktu widzenia, choć koszty ciągnione, uwzględniające wartości środowiskowe, dostępność dla prowadzenia konserwacji i napraw oraz szereg innych argumentów nie zostały siłą rzeczy sprawdzone.

Generalnie autorzy opracowania nie odnoszą się do zasadności realizacji przedsięwzięcia, uważając ją za oczywistą. Wystąpią bowiem pozytywne skutki społeczno-gospodarcze, np. wzrost zatrudnienia bądź innych przychodów, które nie pojawią się, jeśli projekt nie będzie realizowany.

2. Istotne dla środowiska czynniki oddziaływania projektu z uwzględnieniem wszystkich etapów przedsięwzięcia.

Odnosnie podnoszonej w wystąpieniu GDOŚ kwestii oceny oddziaływania inwestycji na etapie jej wycofania z eksploatacji, autorzy opracowania stwierdzają, że nie podjęto jeszcze decyzji o wybranej technologii likwidacji. W związku z powyższym w osobnym punkcie opracowania opisują teoretycznie możliwe warianty techniczne wycofania z eksploatacji. Odnoszą się przy tym osobno do części morskiej i części lądowych i dokonują bardzo uproszczonego opisu oddziaływania każdego z wariantów. Podsumowują, że najbardziej przemawia do nich wariant pozostawienia rurociągów na dnie morskim z alternatywą pocięcia ich na fragmenty i wydobycia na powierzchnię. Decyzję poprzedzić ma komplet analiz przeprowadzonych na zasadach zbliżonych do zastosowanych przy lokalizowaniu inwestycji.

3. Ograniczenia i bezpieczeństwo żeglugi, ryzyko kolizji.

Bezpieczeństwu żeglugi i ryzyku kolizji dokument poświęca kilka zdań, sprowadzając ew. niebezpieczeństwo do kolizji statków z jednostkami obsługującymi realizację projektu.

Ocena podejmuje tu kwestię organizacji i wdrożenia systemów komunikacyjnych i nawigacyjnych, zapowiadając opracowanie procedur udzielania pomocy i innych procedur pomocniczych.

Ocenie ryzyka poświęcono znacznie więcej miejsca, opisując zarówno przyjętą metodykę, jak i zagrożenia środowiskowe, które mogą wystąpić na etapie budowy i etapie eksploatacji rurociągu.

Chodzi tu o kolizje statków, wycieki ropy podczas budowy i jej rozprzestrzenianie się na powierzchni morza i ich skutki dla środowiska naturalnego i turystyki, ryzyko spowodowane występowaniem amunicji konwencjonalnej i chemicznej oraz skutkami jej likwidacji dla środowiska. Podjęto również ryzyko wycieku gazu podczas eksploatacji, opisując przyczyny, rozmiary i potencjalne skutki wycieku gazu wraz z konsekwencjami jego zapłonu.

Osobną kwestią jest ograniczenie żeglugi. W rejonie interesującym stroną polską, gazociąg Nord Stream 2 przecina północne (szlak żeglugowy 20) i zachodnie podejście do polskich portów w Szczecinie i Świnoujściu na Zatoce Pomorskiej.

Według oceny ryzyka, przeprowadzonej dla gazociągów Nord Stream 2, gazociągi mogą być układane na dnie morskim o głębokości wody wynoszącej 17,0 m i głębszej bez dodatkowej ochrony. Na głębokościach mniejszych gazociąg położony będzie w wykopie, którego celem jest „ochrona gazociągu przed uderzeniami (głównie ze strony statków i kotwic).

1. Według Raportu ESPOO (str. 458) w rejonie północnego podejścia, głębokość wód waha się od 18,0 m do 18,1 m i tu gazociągi są położone na dnie morskim. Zewnętrzna średnica gazociągów wynosząca 1,5 m zapewnia zatem co najmniej 16,0 m słupa wody nad gazociągami i to w obszarze, w którym prowadzi się od czasu do czasu pogłębiarskie prace podczyszczające, co wymaga zachowania zapasu bezpieczeństwa. Dalej Raport podaje, że analiza danych AIS ze statków żeglujących po północnym podejściu do portów w Szczecinie i Świnoujściu określiła maksymalne zanurzenie na 12,9 m, co nie jest prawdą, gdyż z jednej strony głębokości na niektórych odcinkach tego podejścia są obecnie zbyt małe dla tak dużych statków, zaś z drugiej strony – strona polska zamierza w przyszłości pogłębić to podejście do głębokości 17,0 m w celu zapewnienia możliwości dostępu do Świnoujścia statkom o zanurzeniu do 15 m.

Powyższe nie daje możliwości uprawiania nieskrępowanej żeglugi na tej trasie, w sytuacji zamierzonej intensyfikacji ruchu na tym właśnie podejściu. Mówiąc o nieskrępowanej żegludze strona polska ma przy tym na myśli ruch statków o maksymalnym dla Bałtyku zanurzeniu 15 m, to jest statków pokonujących cieśniny duńskie.

Teoretycznie możliwy jest w rejonie Bałtyku również ruch większych od nich jednostek, poruszających się po nim jako po akwenu zamkniętym (bez wychodzenia na Morze Północne i dalej), ale nie zajmując się takimi przypadkami już dziś w przypadku statków o zanurzeniu 15,0 m, niezbędne będzie zapewnienie głębokości min. 17,0 m, co przy tolerancji 0,5 m przyjętej przy prowadzeniu pogłębiarskich prac podczyszczających oznacza, że wierzch rury wraz z osłoną powinien znaleźć się na głębokości co najmniej 17,5 m od powierzchni morza.

2. Według ww. Raportu „w rejonie zachodniego podejścia, głębokość wód waha się od 15 do 16 m. Dane AIS pokazują, że po zachodnim podejściu żeglują statki o maksymalnym zanurzeniu 13,5 m. Na tym obszarze, ocena ryzyka określa głębokość położenia wyplukiwania dna morskiego. Prace wykopowe w ramach NSP2 na niniejszym odcinku przewidują głębokość położenia równą 0,5 m. W rezultacie głębokość wód pozostanie niezmienną”.

Z powyższego stwierdzenia nie wynika, że głębokość położenia (0,5 m) dotyczy wierzchu rurociągu z otuliną osłaniającą. Nie ma zatem gwarancji spełnienia oczekiwań strony polskiej i zachowania nawet bieżącej dostępności portów w Szczecinie i Świnoujściu podejściem od strony zachodniej. Strona polska oczekuje wyraźnego i czytelnego sprecyzowania głębokości położenia rurociągu poprzez określenie rzędnej położenia wierzchu rury wraz z betonową osłoną + warstwa nasypu, jeśli takowa zostanie zastosowana.

W odniesieniu do obu tras istotnym jest również jednoznaczne określenie ich szerokości. Z uwagi na położenie na otwartym morzu i możliwość wystąpienia konieczności mijania się jednostek, również w sytuacjach sztormowych, a także możliwość wystąpienia sytuacji awaryjnych, szerokość toru w tym miejscu powinna wynosić co najmniej 3 Mm. Oznacza to, że długość gazociągu ułożonego na takiej głębokości winna wynosić właśnie min. 3 Mm.

W opisie prac przy wykopach podana została informacja, że urobek wydobyty z wykopu wykonywanego przez pług będzie pozostawiany w postaci hałd (do 4 m wysokości) na dnie morskim w bezpośrednim sąsiedztwie rurociągu. Z czasem, w wyniku działania prądów w pobliżu dna, dojdzie do częściowego naturalnego zasypania wykopu. W obszarach, gdzie konieczna jest aktywna ochrona, podjęte będzie wymuszone lub sztuczne zasypywanie.

Powinno być rzeczą oczywistą, że ewentualne hałdy wykonane w wyniku prac pogłębiarskich wykonywanych na podejściu zachodnim mogłyby spowodować zmniejszenie naturalnych głębokości, dlatego raport winien jednoznacznie stwierdzać, że na przecięciu z trasą żeglugową (o określonej szerokości) urobek nie będzie w ten sposób odkładany.

W związku z powyższym zawarta w raporcie konkluzja: „Można zatem stwierdzić, że nie ma żadnego wpływu na ruch statków ze względu na obecność konstrukcji gazociągu na dnie morskim” nie jest zgodna z prawdą.

Osobnym zagadnieniem jest stwierdzenie, iż: „ Wszystkie kraje członkowskie HELCOM za wyjątkiem Polski wyraziły zgodę na pozyskanie danych (od DMA na potrzeby NSP2.

W związku z tym wykresy na mapach ruchu żeglugowego w Atlasie (SH-01-Espoo-SH-07-Espoo) nie obejmują obecnie danych zebranych ze stacji bazowych wyposażonych w AIS w Polsce”.

Nie wiadomo, czy informacja ta polega na prawdzie oraz, w tym kontekście, skąd autorzy dokumentu wzięli wielkości zanurzenia statków poruszających się po torach podejściowych (zachodnim i północnym) prowadzących do portów w Świnoujściu i Szczecinie, gdy w tabeli obrazującej głębokość wody wzdłuż trasy NSP2/204/ stwierdzono, że kwalifikowany do wód niemieckich „Naj płytszy obszar w porównaniu z innymi trasami. Rurociąg wejdzie na obszar wód o głębokości ok. 20 m przed przejściem na płytki obszar Zatoki Greifswaldzkiej, gdzie znajduje się miejsce wejścia na ląd”, a w tekście pojawiają się dane AIS dla jednostek operujących w tych obszarach.

Przytaczane w opracowaniu dane i co za tym idzie otrzymywane wyniki dotknięte są wadą znacznych zaokrążeń (w zależności od potrzeb w górę lub w dół) co w dalszej również interpretacji musi prowadzić do wniosków oczekiwanych przez inwestora.

Filozofię autorów projektu w odniesieniu do kolizji rurociągu z trasami żeglugowymi ilustruje stwierdzenie, „Niektóre szlaki żeglugowe przecinające trasę rurociągu HSP prowadzą przez wody płytkie ...” Z powyższego wynika, że to trasy kolidują z rurociągiem, a nie odwrotnie, co jest podejściem niedopuszczalnym, zważywszy, że podstawową funkcją Morza Bałtyckiego w tym obszarze jest funkcja żeglugowa.

Jednak, jakby na to nie patrzeć, na mapie PP-01-Espoo obrazującej oddziaływania skumulowane planowanych i istniejących przedsięwzięć problem podejścia do zespołu portów Świnoujście – Szczecin nie jest uwzględniony.

Konsekwentnie, pomijając kwestię zagrożenia bezpieczeństwa żeglugi przez projektowany gazociąg, autorzy raportu równocześnie całkowicie pominęli problem zagrożeń środowiskowych, które mogą powstać podczas kolizji statku ze zbyt płytko położonym gazociągiem. Można tutaj rozważać bardzo wiele potencjalnych sytuacji awaryjnych, począwszy od rozszczelnienia gazociągu przy równoczesnym braku uszkodzenia statku (czego efektem będzie tylko ucieczka do atmosfery znacznej ilości metanu), aż do poważnego uszkodzenia zarówno gazociągu, jak i statku, co doprowadzić może, w skrajnej – ale nie całkowicie nieprawdopodobnej – sytuacji do zapłonu wydobywającego się z rurociągu gazu, pożaru i zatonięcia statku ze wszystkimi tego konsekwencjami.

Te scenariusze powinny być rozważone. Potencjalne, negatywne dla środowiska efekty – ocenione, i środki zaradcze zaproponowane. Oczywiście jest, że najprostszym takim środkiem zaradczym byłoby ułożenie gazociągu na takiej głębokości, aby kolizja statku maksymalnego dla Bałtyku (15 – 15,5 m zanurzenia) z rurociągiem była fizycznie niemożliwa.

4. Analiza wystąpienia potencjalnych sytuacji awaryjnych i ich oddziaływań na środowisko.

Występowanie potencjalnych sytuacji awaryjnych opisano powyżej. A ich konsekwencje i skutki środowiskowe w dalszej części opinii.

5. Zagrożenia związane z zatopionymi środkami chemicznymi i amunicją.

Kwestiom tym poświęcono sporo uwagi wskazując możliwe drogi ich likwidacji i konsekwencji środowiskowych prowadzonych działań. Wskazano obszary intensywnego występowania oraz propozycje działań i ich skutki. Nie można jednak zgodzić się ze stanowiskiem autorów raportu, że działania zmierzające do otwarcia tych obszarów dla realizacji projektu nie nastroczą kłopotów, a skutki środowiskowe poszczególnych działań będą mniej niż nieznaczące, a jak już wystąpią to ograniczą się do wpływu na kilka egzemplarzy populacji lub wystąpią w tak krótkim okresie, że ich skutki pozostaną niezauważalne.

Skutki prowadzonych prac, nawet doskonale przygotowanych i przy użyciu najlepszych technologii, nie dają gwarancji pełnego bezpieczeństwa środowiskowego, a uwolnione nawet w trakcie trwających niesłychanie krótko prac substancje szkodliwe

rozkładać będą się w okresie bardzo długim, oddziałując wysoce niekorzystnie na bliższe i dalsze otoczenie i to w znacznych interwałach czasowych.

6. Opis wpływu inwestycji na faunę i florę bałtycką, w tym na ptaki i ssaki morskie.

Oceniając skutki środowiskowe realizacji inwestycji przyjęto zasadę łagodzenia ujemnych skutków, zamiast skupić się na ich eliminacji.

Przyjęcie na wstępie zasady stosowania środków łagodzących oznacza iż inwestor z zasady nie zamierza unikać negatywnych konsekwencji środowiskowych, a jedynie będzie je minimalizował, co w kontekście systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, ochroną środowiska i sprawami społecznymi, który zarządzanie kwestiami ochrony uzależnia w dużej mierze od integralności aktywów projektu oraz reputacji spółki Nord Stream 2, zdaje się nie dawać gwarancji w pełni obiektywnych wyborów przy zakładanym kryterium minimalizacji kosztów.

Kwestia reputacji Spółki powinna działać na korzyść przyjmowanych rozwiązań chroniących środowisko, ale świadomość iż jest to najpewniej podmiot tej jednej inwestycji, nie daje w tej kwestii pewności.

Analizując opisane w ooś poszczególne elementy środowiska poddane ocenie oddziaływania przedsięwzięcia, można jednoznacznie stwierdzić, że zarówno w odniesieniu do morskiej jak i lądowej części inwestycji, zdecydowaną większość oddziaływań oceniono jako pomijalne, a najwyżej niewielkie.

Nic dziwnego, bowiem autorzy opracowania stosując zasadę skali i przedstawiając ewentualne lokalne skutki na tle globalnym (np. ocena wpływu inwestycji na klimat globalny) z łatwością wykazują, że wpływ inwestycji będzie niewielki lub wręcz pomijalny.

Zasady oceny przedsięwzięć inwestycyjnych obowiązujące we wszystkich krajach Unii Europejskiej ogólnie są takie same, ale obiektywnie oceniając nie da się sprowadzić tak dużej i znaczącej inwestycji do działania nie niosącego dla środowiska morskiego prawie żadnych skutków ujemnych.

Wszystkie oceniane w tym dokumencie uciążliwości są sprowadzane do mało istotnych.. Ważne siedliska, nawet gdy występują na trasie gazociągu nie będą zagrożone, bowiem jedne gatunki funkcjonują w toni zbyt wysoko by zmętnienie wody do nich dotarło, inne zbyt nisko i ponieważ światło tam już i tak słabo dociera to pogorszenie przejrzystości wody nie będzie miało aż takiego znaczenia, zaś przekroczenie norm hałasu i drgań jest krótkotrwałe. Generalnie wszelkie uciążliwości są pomijalne, a jak już nie da się ich wykluczyć, to okazuje się że populacja to wytrzyma, bowiem w tym właśnie miejscu mamy do czynienia tylko z kilkoma osobnikami.

Można oczywiście założyć, że jest to skutek doskonałego trasowania przebiegu inwestycji, ale obiektywnie rzecz biorąc, na tak długiej trasie wprowadzonej w istniejący system biologiczny jest to na całej długości po prostu niemożliwe.

Wypada stwierdzić, że zespół autorski starał się odnieść do wszystkich elementów podnoszących w wystąpieniu strony polskiej zawartych w ustaleniach Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska z 18.06.2013 r. (znak: DOOs-tos.442.12.2013.JA), ale analiza każdorazowo kończyła się stwierdzeniem, że negatywne oddziaływanie nie wystąpi, będzie pomijalne lub w najgorszym przypadku niewielkie.

W takim przypadku trudno o wynik inny niż pozytywny, szczególnie w sytuacji spodziewanych skutków społeczno-ekonomicznych i „integralności aktywów projektu”.

7. Zaburzenie osadów i potencjalne uwolnienie z nich zanieczyszczeń.

Kwestie te poruszano na etapie analizy poszczególnych zjawisk. Jak i w ramach oceny oddziaływań skumulowanych. Wnioski płynące z rozważań „spłaszczają” ich problem do rozmiaru nieistotnych, krótkotrwałych i dotyczących tak małych fragmentów populacji, by miało to jakiegokolwiek znaczenie i powodowało konieczność działań zaradczych.

8. Oddziaływanie skumulowane.

W ramach oceny oddziaływania skumulowanego inwestycje podzielono na odcinki, w odniesieniu do których opisano ich lokalizację, występujące działania. Następnie dokonano oceny potencjalnych oddziaływań skumulowanych w zakresie hałasu, emisji zanieczyszczeń do atmosfery, na etapie budowy i eksploatacji, a także zakłóceń ruchu i bezpieczeństwa w odniesieniu do łądu i wód morskich.

W tym drugim przypadku dołączono analizę dotyczącą uwalniania osadów do słupa wody i zmiany profilu dna morskiego, a także substancji zanieczyszczających z anod rurociągu w trakcie jego eksploatacji.

9. Działania zapobiegawcze i minimalizujące.

Oceniając skutki środowiskowe realizacji inwestycji przyjęto zasadę łagodzenia ujemnych skutków, zamiast skupić się na ich eliminacji.

Przyjęcie na wstępie zasady stosowania środków łagodzących oznacza iż inwestor z zasady nie zamierza unikać negatywnych konsekwencji środowiskowych, a jedynie będzie je minimalizował, co w kontekście systemu zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy, ochroną środowiska i sprawami społecznymi, który zarządzanie kwestiami ochrony uzależnia w dużej mierze od integralności aktywów projektu oraz reputacji spółki Nord Stream 2. To ostatnie powinno działać na korzyść przyjmowanych rozwiązań, ale świadomość, iż jest to najpewniej podmiot jednej inwestycji, nie daje w tej kwestii pewności.

10. Monitoring.

Segment monitoringu został rozbudowany w opracowaniu należycie. Prowadzić się ma go z należytą częstotliwością w odniesieniu do wszystkich wymagających tego elementów.

11. Ograniczenia dla rybołówstwa.

Dokument opisuje rybołówstwo jako jeden z elementów oddziaływania na środowisko społeczno-gospodarcze. Wskazuje sześć potencjalnych źródeł oddziaływania na rybołówstwo komercyjne. Skutki oddziaływań dla dobrostanu ryb powstających na etapie realizacji projektu, są zdaniem autorów pomijalne.

Podobnie, utrudnienia w poruszaniu się trawlerów i kutrów rybackich oraz zniszczenia urządzeń połowowych w trakcie budowy z uwagi na fakt, iż ławice ryb będą unikały, z powodu hałasu i innych czynników, rejonów budowy, więc nie będzie się tam łowiło, również wiąże się ze skutkami pomijalnymi. Ew. późniejsza inspekcja lub konserwacja rurociągu nie będzie miała tutaj istotnego znaczenia ze względu na ograniczony czas prowadzenia działań (1-2 razy do roku) co powoduje, iż choć rybołówstwo ma duże znaczenie, oddziaływanie związane z obecnością statków serwisowych na rybołówstwo komercyjne z uwagi na nieistotną wielkość i małą wrażliwość sklasyfikowano jako pomijalne.

Ocena transgraniczna przeprowadzona w odniesieniu do wybranych regionalnych lub globalnych elementów środowiska w odniesieniu do rybołówstwa komercyjnego sprowadza się do opisu stref bezpieczeństwa wokół statków w trakcie budowy i eksploatacji rurociągu oraz obecności struktur rurociągu na dnie morskim. Generalnie sprowadza ona się do stwierdzenia, że rybołówstwo można prowadzić bez przerw, jeśli nie w tym to w innym miejscu i co prawda ułożony na dnie rurociąg może zagrażać określonym narzędziom połowowym, ale przecież rybacy mając świadomość tego faktu, mogą obszary występowania rurociągu omijać.

Podsumowanie

W rozdziale poświęconym oddziaływaniom transgranicznym do wniosków składanych przez stronę polską nie odniesiono się w ogóle. W tabeli obrazującej "Podsumowanie potencjalnych oddziaływań transgranicznych" (tab.15-7) w kolumnie przyporządkowanej Polsce nie odnotowano żadnych oddziaływań z tytułu realizacji inwestycji.

Raport sporządzony został wyraźnie „pod inwestora”, bowiem nie dość, że ogranicza najwyraźniej występowanie poszczególnych oddziaływań, to jeszcze bagatelizuje ich skutki proponując jedynie nieznaczące działania usprawniające lub wręcz pominięcie jakichkolwiek działań.

Praktycznie rzecz biorąc, z tytułu położenia polskich wód morskich w znacznych odległościach od ostatecznej trasy przebiegu gazociągu, argumenty które stawiałaby Polska nie zostaną przez projektantów uwzględnione.

Dwie kwestie mają jednak z naszego punktu widzenia znaczenie podstawowe. Są to:
- możliwość realizacji gazociągu Baltic Pipe oraz
- zapewnienie odpowiedniego dostępu do polskich portów morskich (Świnoujście i Szczecin).

W odniesieniu do gazociągu, co prawda w dziale opisującym sytuację wyjściową w zakresie środowiska wskazuje się na istnienie obok dwu istniejących nitek gazociągu Nord Stream tylko jednego gazociągu projektowanego – BalticConnector, to jednak w innej części opracowania wskazuje się, że w odróżnieniu od NSP, w przypadku NSP2 zostaną opracowane i uzgodnione z odpowiednimi operatorami projekty skrzyżowań z innymi istniejącymi i projektowanymi rurociągami. Jako przykład podany został tutaj gazociąg BalticPipe.

Realizacja tego gazociągu jak również farm wiatrowych w polskiej WSE nie zostały uwzględnione w segmencie oddziaływań skumulowanych, bowiem, jak piszą autorzy dokumentu: „proces planowania wymienionych przedsięwzięć nie jest na razie na tyle zaawansowany, by można było przewidzieć skutki ich realizacji”.

Nadal jednak brak jest interesujących stroną polską gwarancji braku ujemnego oddziaływania NSP2 na uprawianie żeglugi, szczególnie tej o maksymalnym dopuszczalnym zanurzeniu dla Bałtyku, przede wszystkim w zakresie kolizji analizowanej inwestycji z trasami podejściowymi do portu w Świnoujściu i dalej w Szczecinie.

Brak też informacji o sposobach wyrównania strat ponoszonych przez polskich rybaków prowadzących działalność rybołówczą na różnych obszarach Bałtyku, również tych objętych działaniami inwestycyjnymi NSP2, z powodu wyłączania akwenów z eksploatacji, a także z powodu spadku połowia ryb w związku z ograniczeniem warunków rozrodu i bytowania i ew. uszkodzeń i utraty sprzętu połowowego w rejonach tradycyjnie eksploatowanych łowisk lub konieczności ich zamiany na inne.

O te dwie kwestie strona Polska powinna się zdecydowanie upominać na dalszych etapach postępowania transgranicznego.

Z up. Dyrektora Urzędu Morskiego
w Szczecinie

Z. Piętka
mgr inż. Zbigniew Piętka
Z-ca Dyrektora ds. Technicznych

Otrzymują:

- 1) Adresat
- 2) Department Gospodarki Morskiej
Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
ul. Nowy Świat 6/12, 00-400 Warszawa
- 3) GPG - a/a

MC/DU

0145023

Urząd Morski w Słupsku
Al. Sienkiewicza 18 76-200 Słupsk
tel./fax:: 0-prefiks-59 842-84-06 do 08

dyrektor@umsl.gov.pl
sekretariat@umsl.gov.pl
www.umsl.gov.pl
iow@umsl.gov.pl

OW-B5-270/15/17/ds

Słupsk, dnia 24 maja 2017 r.

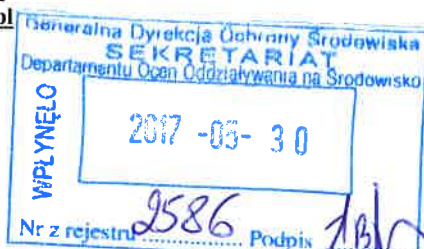
P. J. Adamec

30.05.2017

Pan

Krzysztof Lissowski

Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: opinii w sprawie dokumentacji oceny oddziaływania na środowisko dla przedsięwzięcia pn. „Gazociąg Nord Stream 2”.

Urząd Morski w Słupsku w odpowiedzi na pismo Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Gdańsku, znak: DOOŚ-tos. 442.12.2013.JA.41 z dnia 21.04.2017r. poniżej przedstawia swoje stanowisko w przedmiotowej sprawie.

W sprawie planowanej rozbudowy gazociągu Nord Stream 2, propozycje do przeanalizowania w ramach oceny oddziaływania transgranicznego, zawarte w opinii Urzędu Morskiego w Słupsku z 06.06.2013 r. (pismo do GDOŚ, znak: SM 500/066/13) zostały uwzględnione.

W szczególności raport Espoo analizuje wpływy i zasięgi oddziaływań, takich jak: natrafienie na zatopioną broń i amunicję oraz możliwość eksplozji, hałas podwodny powodowany w fazie budowy oraz przemieszczanie osadów dennych. Ze względu na lokalizację gazociągu oraz jego odległość od polskich obszarów morskich, wpływ na nie jest poza zasięgami omówionymi w raporcie.

W świetle powyższego, nie zgłaszamy uwag do raportu.

W przywołanej opinii Urzędu Morskiego w Słupsku z 2013 r., poruszona została kwestia braku uregulowanego przebiegu granicy pomiędzy strefami ekonomicznymi EEZ Danii i EEZ Polski (na południe od Bornholmu). Podtrzymujemy stanowisko o potrzebie zawarcia umowy międzynarodowej w sprawie tej granicy, pomiędzy Danią a Polską, co pozwoli analizować zasięgi oddziaływań środowiskowych na polskie obszary morskie, jak również prowadzenie monitoringu środowiskowego.

Jednocześnie potwierdzamy chęć uczestnictwa w planowanym spotkaniu na temat oddziaływania transgranicznego gazociągu Nord Stream 2, w dniu 13 czerwca 2017 r. w siedzibie Urzędu Morskiego w Szczecinie.

Z-ca Dyrektora
Techniczny
Urząd Morski w Słupsku
Jerzy Sułżycki

Otrzymują:

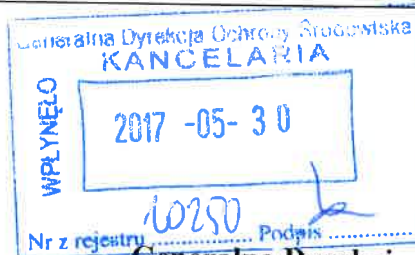
- ① Adresat;
2. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
3. IOŚ w/m
4. a/a

www.umgdy.gov.pl

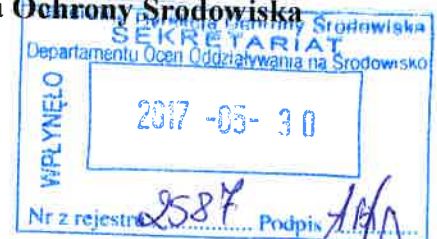
URZĄD MORSKI W GDYNI

INZ1.1-AC-8103-49/17

P. J. Adamski
30.05.2017
Gdynia, 24.05.2017 r.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: Rozbudowy gazociągu Nord Stream.

Odpowiadając na pismo znak **DOOS-tos.442.12.2013.JA.41** z dnia 21.04.2017 r. w tytułowej sprawie, Dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni uprzejmie informuje, że w przedłożonej dokumentacji uwzględniono zakres raportu określony w piśmie tut. Urzędu znak INZ/ZP-8316/49/13 z 7go czerwca 2013 r. (w załączeniu).

W związku z faktem, że z Raportu wynika, że nie przewiduje się negatywnego wpływu rozbudowy rurociągu Nord Stream na polskie obszary morskie, Dyrektor Urzędu Morskiego w Gdyni nie widzi zasadności udziału w konsultacjach transgranicznych z poszczególnymi państwami w formie spotkań.

Jednocześnie przedkładamy poniższe uwagi do przedłożonej dokumentacji:

1. W dokumencie pt. „Raport Espoo. Nord Stream 2” w rozdziale 0.10 pt. „Morskie planowanie przestrzenne” brakuje informacji o Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich.
2. Biorąc pod uwagę stopień zaawansowania prac w opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich przez niektóre kraje nadbałtyckie (m.in. Niemcy, Szwecja) informacja, że „nie przyjęto jeszcze żadnych oficjalnych planów” (rozd. 3.4.4. w.w. Raportu Espoo) wymaga rozszerzenia i doprecyzowania.
3. W dokumencie „Atlas Espoo. Nord Stream 2” na mapie pt. „Istniejące i planowane farmy wiatrowe” (str. 86) wskazano na polskim morzu terytorialnym „obszary zarezerwowane”. Zgodnie z art. 23 ust. 1a ustawy z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej zakazuje się wznoszenia i wykorzystywania elektrowni wiatrowych na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym.

Zup. DYREKTORA
URZĘDU MORSKIEGO W GDYNI

mgr inż. Jacek Szamólski
Główny Inżynier
Inspektoratu Nadzoru i Zabudowy
i Zagospodarowania Przestrzennego

Otrzymują:

① Adresat

2. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; ul. Chmielna 54/57; 80-748 Gdańsk (w związku z pismem **RDOŚ-Gd-WOO-442.1.2017.KSZ.2 z 20.04.2017 r.**)
3. Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej; Departament Gospodarki Morskiej; ul. Nowy Świat 6/12; 00-400 Warszawa
4. IOŚ w/m
5. INZ a/a

ac/pisma2017/transgr_oceny/Nord Stream 2 - opinia

www.umgdy.gov.pl

URZĄD MORSKI W GDYNI

INZ/ZP-8316/49/13

Gdynia, 7.06.2013r.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Dotyczy: Rozbudowy gazociągu **Nord Stream**.

Odpowiadając na pismo znak **DOOŚ-tos.442.12.2013.JA3** z dnia 25.04.2013r. w tytułowej sprawie, zdaniem Dyrektora Urzędu Morskiego w Gdyni raport dot. wpływu gazociągu Nord Stream na środowisko powinien uwzględniać poniższe zagadnienia:

1. analiza zagrożeń związanych z zatopioną amunicją, w tym bezpośrednie zagrożenia dla zdrowia i życia ludzi oraz organizmów morskich; wpływ rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w toni wodnej i osadach na polskie obszary morskie;
2. wpływ prowadzonych prac na bezpieczeństwo żeglugi; zagrożenia związane z możliwością kolizji jednostek pływających podczas prac pomiarowych, budowlanych, konserwacyjnych i rozbiórkowych gazociągu; wpływ ewentualnej kolizji jednostek i związanych z tym rozlewów olejowych na polskie obszary morskie;
3. zagrożenia związane z likwidacją gazociągu;
4. wpływ budowy i eksploatacji gazociągu na zasoby rybackie w polskich obszarach morskich.

Z up. DYREKTORA
URZĘDU MORSKIEGO W GDYNI
MUR 123 Jacek [signature]
Pracownik Biura Budowy
i Eksploatacji Gazociągów

k.o.

1. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku; ul. Chmielna 54/57; 80-748 Gdańsk (w związku z pismem **RDOŚ-Gd-WOO-442.1.2013.ER.2**)
2. IOŚ (IOŚ-MS-780/13)

③ INZ a/a

am/pisma2013/Espoo/rozbud. Nord Sream_zakres prognozy

DOOŚ

Instytut Morski w Gdańsku
Maritime Institute in Gdańsk
Długi Targ 41/42
80-830 Gdańsk, Poland
tel. +48 58 301 16 41
fax +48 58 301 35 13
NIP: 583-000-35-79
im@im.gda.pl, www.im.gda.pl

DN36.17

Gdańsk, 12 czerwca 2017 r.

WPLYNEŁO
Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SEKRETARIAT
Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska
2017 -06- 2 0
Nr z rejestru 3428 Podpis

WPLYNEŁO
Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SEKRETARIAT
Departamentu Oceny Oddziaływania na Środowisko
2017-06-20
Podpis

Pan Krzysztof Lissowski

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa

P. J. Adamowski

20.06.2017

Szanowny Panie Dyrektorze,

W odpowiedzi na pismo znak DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.41 z dnia 21 kwietnia 2017 r. Instytut Morski w Gdańsku uprzejmie informuje, że po zapoznaniu się z udostępnionymi dokumentami, podtrzymuje swoje stanowisko w sprawie oceny oddziaływania gazociągu Nord Stream 2 na środowisko, przedstawione w naszym piśmie nr DN19.13 z 13 maja 2013 r, adresowanym do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

Trasy gazociągu położone są poza polską wyłączną strefą ekonomiczną w odległości ponad 20 km od niej, co nie będzie powodować bezpośredniego oddziaływania budowy i eksploatacji gazociągu na naszą strefę. Budowa gazociągu nie spowoduje nieprzewidzianych oddziaływań na środowisko Morza Bałtyckiego. Istotne zastrzeżenia wywołuje brak zapewnienia położenia (zakopania) gazociągu w rejonie Świnoujścia na głębokości umożliwiającej użycie statków o maksymalnym zanurzeniu 16 m. z czym należy się liczyć już obecnie. Dodatkową trudność stanowi konieczność zapewnienia możliwości bezpiecznych skrzyżowań gazociągu Nord Stream 2 z innymi gazociągami, istniejącymi oraz planowanymi a najbliższych latach.

z pozdrowieniem,

DYREKTOR
Instytutu Morskiego w Gdańsku
Krzysztof Szeffler
dr Kazimierz Szeffler

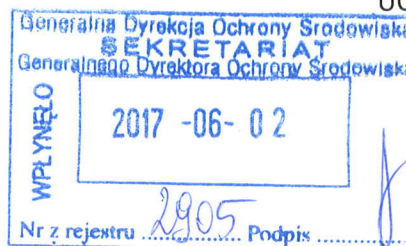

ZARZĄD MORSKICH PORTÓW SZCZECIN I ŚWINOUJŚCIE SPÓŁKA AKCYJNA

 ul. Bytomska 7, 70-603 Szczecin; tel. (+48) 91 430 82 20; fax (+48) 91 462 48 42
 e-mail: info@port.szczecin.pl; www.port.szczecin.pl

Szczecin, dnia 30 maja 2017r.

UOS-14/9/2017

 Szanowny Pan
 Krzysztof Lissowski

 Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
 Ul. Wawelska 52/54, 00 – 922 Warszawa

W nawiązaniu do pisma z dnia 21.04.2017r. znak: DOOS-tos.442.12.2013.JA.41 po analizie dokumentacji określanej jako raport Espoo sporządzonej dla przedsięwzięcia Nord Stream 2, Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. zgłasza następujące uwagi do dokumentacji strony niemieckiej:

- 1) W Raporcie niewystarczająco oceniono transgraniczne oddziaływanie społeczno - gospodarcze inwestycji związanych z ruchem statków na przecięciu gazociągu Nord Stream 2 z torami podejściowymi do portów Szczecin i Świnoujście.

W roku 2013 strona polska zgłosiła uwagi pismem znak: DOOS-tos.442.12.2013.JA z dnia 18.06.2013r. do dokumentacji scopingowej, gdzie podniesiono konieczność zaplanowania przedsięwzięcia budowy gazociągu, w taki sposób aby uwzględniała możliwość bezkolizyjnego wprowadzania statków do polskich portów morskich. Uwaga o konieczności zapewnienia głębokości wody na poziomie 17,5 m na całej szerokości przecięcia rurociągu z torem podejściowym północnym do portów Szczecina i Świnoujścia była podnoszona w stanowiskach ZMPSiŚ SA, Urzędu Morskiego w Szczecinie oraz w stanowisku zbiorczym Województwa Zachodniopomorskiego, które stanowiły załączniki do ww. pisma.

Niestety pomimo zgłoszonych wówczas uwag oraz podniesionej tej kwestii na spotkaniu w Straslundzie w dniu 26.06.2013r. zagadnienie to zostało zignorowane, co potwierdza brak odniesienia się do niego w treści Raportu Espoo, jak i w załączniku nr 1 do tego raportu p.n. „Zagadnienia zgłoszone przez interesariuszy NSP2 oraz odpowiedzi” oraz nie zawiera jej również tabela 16-3 „Środki łagodzące mające złagodzić potencjalne oddziaływania na społeczno – gospodarcze elementy otoczenia (w tym dziedzictwo kulturowe)”.

Jednakże po analizie wyciągu krajowego raportu oos przygotowanego na potrzeby procedury krajowej w Niemczech (tam znajduje się krótka informacja o lokalizacji gazociągu na przecięciu z torami podejściowymi do polskich portów Szczecin i Świnoujście) należy stwierdzić, że ich podstawowym i dyskwalifikującym błędem jest przyjęcie stanu istniejącego zanurzenia statków wchodzących do portów w Szczecinie i w Świnoujściu i pomijanie planów rozwojowych portu w Świnoujściu.

Zgodnie ze „Strategią Rozwoju Portów Morskich w Szczecinie i Świnoujściu do 2027 roku” planowana jest rozbudowa portu zewnętrznego w Świnoujściu i stworzenie terminala kontenerowego, typu habowego, obsługującego największe kontenerowce, jakie mogą wchodzić na Bałtyk. Działania te wywołują konieczność budowy nowego podejścia północnego do portu w Świnoujściu o głębokości technicznej 17,0 m. Strategia została przyjęta przez Zarząd Spółki Uchwałą nr 9 z dnia 20.05.2014r. i popozytywnym zaopiniowaniu przez Radę Nadzorczą ZMPSiŚ S.A. została zatwierdzona przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie Akcjonariuszy Uchwałą nr 25/2014 w dniu 26.06.2014r. (głównym akcjonariuszem był Minister Skarbu). Uchwałą nr 5 z dnia

13.06.2016r. Rada Nadzorcza ZMPSiŚ S.A. udzieliła zgody na kontynuację podjętych działań dla projektu stworzenia terminala kontenerowego w Świnoujściu. W obecnie przygotowywanych aktualizacjach dokumentów rządowych: „Programu rozwoju polskich portów morskich do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku)” oraz aktualizacji „Strategii Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą 2030)” zostały przyjęte działania inwestycyjne związane z poprawą dostępu i rozwojem portu w Świnoujściu. Oba dokumenty będą przyjęte i zatwierdzone na szczeblu rządowym.

Wobec powyższego, przy układaniu rurociągu Nord Stream 2, w miejscu jego przecięcia z północnym torem podejściowym do Świnoujścia, **musi on być zagłębiony w dzień, jeżeli głębokość morza jest mniejsza niż 19,0 m.** Wynika to z zsumowania maksymalnego zanurzenia statku (kontenerowca) – 15,4 m, bezpiecznego zapasu wody nad rurociągiem (podawanym przez stronę niemiecką) – 2,0 m oraz średnicy samego rurociągu – 1,5 m.

W przeciwnym przypadku, ułożenie rurociągu Nord Stream 2 zablokuje rozwój portu w Świnoujściu i przyniesie ogromne straty polskiej gospodarce. Dlatego nie można się zgodzić ze stwierdzeniem, zawartym w dokumentacji, o wykluczeniu wpływu ruchów statków w podejściu do polskich portów Szczecin i Świnoujście wskutek budowy, rodzaju konstrukcji oraz eksploatacji gazociągu Nord Stream 2.

- 2) W Raporcie Espoo niewystarczająco i zbyt pobieżnie potraktowano zagadnienia oddziaływania na środowisko w przypadku likwidacji przedsięwzięcia. Raport nie uwzględnia wariantu fizycznej likwidacji rurociągu na przecięciu z torami podejściowymi do portów Szczecina i Świnoujścia. Uwaga o konieczności rozpatrzenia tego zagadnienia w Raporcie była zgłaszana na etapie opiniowania dokumentacji scopingowej. Wówczas ZMPSiŚ S.A. wniósł w swoim stanowisku, o którym mowa w punkcie 1, konieczność rozpatrzenia w raporcie zagadnienia fizycznej likwidacji rurociągu na przecięciu się z torami podejściowymi, biorąc pod uwagę zakładany 50-cio letni okres eksploatacji i ograniczenia głębokościowe spowodowane ułożeniem NSP2 i istniejącym NSP1 dla rozwoju polskich portów morskich. Nie odniesiono się również do tego zagadnienia w załączniku nr 1 raportu p.n. „Zagadnienia zgłoszone przez interesariuszy NSP2 oraz odpowiedzi”.
- 3) W Raporcie zbyt ogólnie i niewystarczająco potraktowano zagadnienie skumulowanego oddziaływania inwestycji z istniejącymi nitkami Nord Stream 1, w przypadku wystąpienia awarii rurociągu na skutek wybuchu. Uwaga ta była zgłaszana w stanowisku ZMPSiŚ S.A., o którym mowa w punkcie 1, na etapie opiniowania dokumentacji scopingowej. W raporcie pobieżnie przeanalizowano to zagadnienie, nie uwzględniając skumulowanego oddziaływania Nord Stream 1 i Nord Stream 2 spowodowanego wybuchem na skutek kolizji, bądź innych działań np. działania terrorystycznego. W Raporcie nie zawarto informacji o zasięgu oddziaływania tego skumulowanego zagrożenia.
- 4) W Raporcie nie wskazano w wystarczający sposób środków łagodzących w zakresie generowania hałasu podwodnego, w wyniku usuwania amunicji w stosunku do ryb. Raport zawiera informację, że jeśli konieczne będzie detonowanie amunicji na miejscu to zostaną wdrożone środki łagodzące zgodnie z ustaleniami z władzami aby uniknąć lub zredukować potencjalne oddziaływanie na ryby, nurkujące ptaki morskie i ssaki morskie. Przy czym w Raporcie wylistowano działania tylko dla ptaków i ssaków morskich, głównie fok. Nie przewidziano takich działań dla ryb. Dlatego uważamy, że zaproponowane środki łagodzące są nieadekwatne do oddziaływania hałasu w wyniku detonacji amunicji in situ na ryby - tab. 16-2 *Środki mające potencjalne oddziaływanie na elementy morskiego środowiska biologicznego*. Ponadto w tab.16-3 *Środki łagodzące mające złagodzić potencjalne oddziaływanie na społeczno – gospodarcze elementy otoczenia (w tym dziedzictwo kulturowe)* jednym ze środków łagodzących dla oddziaływania w wyniku uwolnienia substancji

zanieczyszczającej do wody w wyniku układania rur i ingerencji w dno morskie jest dokonanie lokalnej zmiany trasy w celu uniknięcia interakcji. Z takich informacji można sformułować wnioski, że nieznaną jest na tym etapie trasa Nord Stream 2 i nie zidentyfikowano prawidłowo wszystkich zagrożeń, związanych z jej położeniem a tym samym nie przeanalizowano w należyty sposób oddziaływań środowiskowych związanych z tymi zagrożeniami.

Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. stoi na stanowisku, że Raport Espoo z uwagi na powołane powyżej zastrzeżenia i braki nie może stanowić podstawy do dalszego procedowania. Przyjęcie Raportu w przedstawionej formie uznać należałoby za sprzeczne z szeroko rozumianym interesem faktycznym i prawnym – zarówno Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście, jak i pozostałych polskich portów morskich.

Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. wskazuje przy tym, iż jej interes prawny do przedłożenia stanowiska w niniejszym postępowaniu jak i czynnego w nim udziału wynika z regulacji zawartych w ustawie o portach i przystaniach morskich z dnia 20 grudnia 1996r. oraz postanowieniach statutu Spółki.

Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. jest podmiotem utworzonym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1996 r. o portach i przystaniach morskich, a przedmiotem działania Spółki, zgodnie z art. 7 ustawy oraz postanowieniami Statutu jest zarządzanie nieruchomościami i infrastrukturą portową, prognozowanie, programowanie i planowanie rozwoju portów; budowa, rozbudowa, utrzymywanie i modernizacja infrastruktury portowej, pozyskiwanie nieruchomości na potrzeby rozwoju portu; świadczenie usług związanych z korzystaniem z infrastruktury portowej zapewnienie dostępu do portowych urządzeń odbiorczych odpadów ze statków w celu przekazania ich do odzysku lub unieszkodliwiania. Przedmiotem zainteresowania Spółki są zatem wszelkie sprawy, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na zakres praw i obowiązków Spółki, jak również celów które ma ona realizować. Zagrożenie ich naruszenia uprawnia Spółkę do podjęcia działań mających na celu ich uchylenie bądź zminimalizowanie.

Wskazać należy, że pod pojęciem interesu prawnego rozumie się interes oparty na prawie lub chroniony przez prawo. Interes prawny ma być interesem indywidualnym, konkretnym, aktualnym i sprawdzalnym, obiektywnie. Interes prawny jest odpowiednikiem prawnie chronionego interesu, a jego istnienie znajduje potwierdzenie w okolicznościach faktycznych, będących przesłankami stosowania konkretnego przepisu prawa materialnego.

Przyjmuje się, że materialnoprawną podstawą interesu prawnego mogą być m.in. przepisy regulujące sposób wykonywania prawa własności nieruchomości oraz ich niezakłóconego korzystania. Właściciel może w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą.

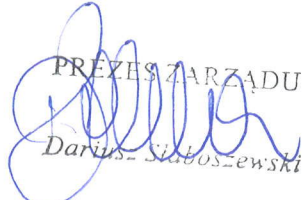
Na tej podstawie należy przyjąć, że interesem prawnym mogą wykazać się podmioty mające prawa rzeczowe do nieruchomości znajdujących się w obszarze oddziaływania planowanej inwestycji. Oddziaływanie będzie mogło wystąpić nawet wtedy, gdy nie spowoduje w otoczeniu przekroczenia ustalonych norm. Istotny jest sam fakt oddziaływania inwestycji w przestrzeń objętą prawem do nieruchomości sąsiednich.

Mając zatem na względzie, że znajdujące się w zarządzie Spółki porty w Świnoujściu i Szczecinie – pozostają w zakresie oddziaływania gazociągu Nord Stream 2, którego budowa będzie wywierała bezpośrednie skutki dla ich funkcjonowania, wszelkie czynności podejmowane przez Spółkę

w celu ochrony realizacji ustawowych i statutowych zadań Spółki należy uznać za oparte na jej interesie prawnym.

Jednocześnie ZMPSiŚ S.A. chciałby uczestniczyć w spotkaniu, które odbędzie się w Straslundzie, wstępnie planowanym na dzień 21.07.2017r.

WICEPREZES
ds. Rozwoju
dr inż. Jacek Cichocki

PREZES ZARZĄDU
Dariusz Sioboszewski

Do wiadomości:

- 1) Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
Ul. Nowy Świat 6/12, 00-400 Warszawa
- 2) Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie
Ul. Firlika 20, 71-637 Szczecin

K.O.

1. RR

2. UOS-aa

ZARZĄD MORSKICH PORTÓW SZCZECIN I ŚWINOUJŚCIE SPÓŁKA AKCYJNA

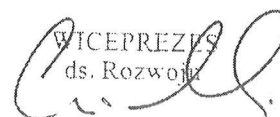
ul. Bytomska 7, 70-603 Szczecin; tel. (+48) 91 430 82 20; fax (+48) 91 462 48 42
e-mail: info@port.szczecin.pl; www.port.szczecin.pl

Szczecin, dnia 29.06. 2017r.
UOS-14/9/2017

Szanowny Pan
Krzysztof Lissowski
Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
Ul. Wawelska 52/54, 00 – 922 Warszawa

W nawiązaniu do otrzymanej informacji z dnia 22.06.2017r. w sprawie uczestniczenia w konsultacjach transgranicznych w trybie art. 5 Konwencji z Espoo, Zarząd Morskich Portów Szczecin i Świnoujście S.A. informuje o woli wzięcia udziału w takim spotkaniu na szczeblu międzyrządowym.

Mając na względzie, że budowa gazociągu Nord Stream 2 w zaproponowanym kształcie na żeglugowych torach podejściowych do portów Szczecin i Świnoujście będzie wywierała bezpośrednie skutki dla ich funkcjonowania, celem ZMPSiŚ S.A. jest aktywny udział w dyskusji na temat tego zagadnienia jak i eliminowanie negatywnego oddziaływania budowy Nord Stream 2 na rozwój portu w Świnoujściu i ogromnych strat w polskiej gospodarce, które mogą być tego skutkiem.

WICEPREZYS
ds. Rozwoju
dr inż. Jacek Cichocki

Do wiadomości:

- 1) Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej
Ul. Nowy Świat 6/12, 00-400 Warszawa

K.O.
1. RR
2. UOS-aa

0065

MINISTERSTWO
GOSPODARKI MORSKIEJ
I ŻEGLUGI ŚRÓDLĄDOWEJ
DEPARTAMENT RYBOŁÓWSTWA
DR.RM.433.14.2017 MW
pw 13462

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SEKRETARIAT
Departamentu Ocean Oddziaływania na Środowisko
WPLYNEŁO
2017-06-08
Nr z rejestru 2719 Podpis [signature]

P. Adamec w/d
08.06.2017
Warszawa, 31 maja 2017 r. [signature]

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
KANCELARIA
WPLYNEŁO
2017-06-07
Nr z rejestru 10773 Podpis [signature]

Pan
Krzysztof Lissowski
Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska

ul. Wawelska 52/54
00-922 Warszawa

Stanowmy Panie Dyrektoroze!

W odpowiedzi na pismo znak: DOOŚ-tos. 442.12.2013.JA41 w sprawie planowanego nowego przedsięwzięcia – drugiej nitki gazociągu Nord Stream 2, poniżej przedstawiam stanowisko Departamentu Rybołówstwa w tej sprawie:

Po przeanalizowaniu dokumentu dotyczącego zakresu OOS 'Raport ESPOO' w odniesieniu do rozdziału 0.8.3 - oddziaływanie na środowisko społeczno-gospodarcze - rybołówstwo komercyjne określono iż – obecność na dnie morskim struktur związanych z rurociągiem, może skutkować utratą siedlisk ryb, zmniejszeniem połowów lub uszkodzeniem sprzętu połowowego skwalifikowano to działanie jako mające niewielkie oddziaływanie w skali całego projektu – wnioskujemy aby przedmiotowe działanie zostało skwalifikowane jako oddziaływanie znaczące - mając na uwadze tarliska dorsza, śledzia i szprota, trasy migracji ryb na żerowiska oraz miejsca żerowania ryb oraz ograniczenia aktywności floty rybackiej. W naszej opinii w dokumentacji brakuje opisanie stanu i klasyfikacji siedlisk dna morskiego na trasie układania gazociągu, opisanie stanu tarlisk ryb pelagicznych i dennych na trasie układania gazociągu, oceny wpływu przedsięwzięcia (m.in. zmiany parametrów fizyko-chemicznych wody, emisja hałasu o dużym natężeniu do 180 dB) na wędrówki ryb, efektywność tarła czy też śmiertelność ryb. Ponadto w przedmiotowym raporcie brakuje również oceny wpływu zawiesiny opadającej na ikrę ryb. W związku z powyższym postulujemy o uzupełnienie przedmiotowych danych. W rozdziale 9.9.5.2 Rybołówstwo wzdłuż WSP 2 wskazano obszary wokół Bornholm (kwadrat ICES 38G5 i 39G50 na Bałtyku Zachodnim), stanowiące najważniejsze miejsca działalności połowowej polskich i duńskich rybaków. Raport wymaga uzupełnienia o aspekt społeczny przedsięwzięcia w kontekście operujących w tym rejonie rybaków, dla których realizacja przedmiotowej inwestycji przełoży się na utrudnienia w prowadzeniu połowów, co obniży ich efektywność ekonomiczną. Natomiast, analizowana dokumentacja nie uwzględnia potrzeby kompensacji finansowej dla rybaków. Należy się jednak spodziewać, że środowisko rybackie, w odniesieniu do udokumentowanych strat, będzie domagać się odszkodowań.

Resumując, należy zauważyć że ze względu na pogarszający się stan zasobów ryb w Morzu Bałtyckim głównie dorsza należało by rozważyć możliwość przeprowadzenia przedsięwzięcia wariantem zerowym czyli drogą lądową.

z poważaniem

Dyrektor Departamentu
[signature]
Janusz Wrona

Uzupełnienie

do pisma Departamentu Rybołówstwa z dnia 31 maja 2017 r. (znak: DR.RM.433.14.2017 MW), w zakresie spraw dotyczących rybołówstwa i ochrony zasobów ryb w perspektywie budowy drugiej nitki gazociągu Nord Stream (Nord stream II), uwzględniające stanowisko środowiska rybackiego.

Środowisko rybackie zwróciło uwagę na aspekty środowiskowe proponowanej inwestycji, w tym na możliwe utrudnienie rozmnażania ryb pelagicznych i dennych w szczególności śledzi i dorszy. Należy zwrócić uwagę, że Zatoka Pomorska to naturalne tarlisko ryb pelagicznych. Jednocześnie, Nord Stream II będzie przechodził przez jedyne aktywne tarlisko dorsza wschodniego na Morzu Bałtyckim.

Ponadto, zarówno etap budowy jak i eksploatacji NS 2 może mieć wpływ na żerowanie (żerowiska) ryb, ich siedliska i migracje. W niniejszym zakresie wskazać należy w szczególności na wysokie prawdopodobieństwo „zasypywania” bentosu podczas prac związanych z budową NS 2. Bentos – znajdując się u dołu piramidy pokarmowej – ma istotny wpływ na wszystkie organizmy znajdujące się na dalszych etapach łańcucha pokarmowego. Ograniczenie ilości bentosu (a taka sytuacja może mieć miejsce) spowoduje automatycznie uszczerbki na kolejnych ogniwach łańcucha pokarmowego. Obecność na dnie morskim struktur związanych z rurociągiem może skutkować także utrudnieniami w migracji ryb, a w efekcie zmniejszeniem połowów.

W 2004 r. Międzynarodowa Organizacja Morska określiła Morze Bałtyckie jako szczególnie wrażliwy obszar morski. Średnia głębokość Bałtyku to zaledwie 54 metrów. Odnowa wód trwa około 30 lat. W konsekwencji uwalnianie chemikaliów, z zatopionej amunicji lub wycieku paliw kopalnych na Bałtyku prawdopodobnie będzie bardziej szkodliwe niż np. na Oceanie Atlantyckim czy na Morzu Północnym. Wszystkie obce substancje wnoszone do Morza Bałtyckiego pozostają w nim przez wiele lat, stwarzając ogromne zagrożenie ekologiczne. W odniesieniu do powyższego, wzbudzenie zalegających zanieczyszczeń na dnie morza przyczyni się do rozprzestrzenienia zanieczyszczeń. Amunicja chemiczna (iperyt i inne bojowe środki chemiczne) zatopiona po II wojnie światowej, stanowi istotne zanieczyszczenie Morza Bałtyckiego. NS 2 będzie budowany w obszarach zatopienia amunicji, której stan techniczny (czy też np. stan beczek, w których zatopiony został iperyt) nie jest najlepszy. Dlatego bardzo prawdopodobne jest nieumyślne spowodowanie „wycieku” bojowych środków trujących przy najmniejszej nawet próbie ingerencji człowieka w dno morskie. Naruszenie skorodowanej amunicji przyspieszy uwalnianie się środków trujących do środowiska morskiego, powodując zwiększenie ich stężenia w tym ekosystemie. Najbardziej ucierpią organizmy żywe, które będą miały bezpośredni kontakt ze środkami trującymi (ale nie tylko). Istnieje obawa, że dojdzie do skażeń, których skutki odczuwalne będą przez kilkadziesiąt kolejnych lat. Z uwagi na prądy morskie, falowanie itp. – w niesprzyjających okolicznościach – wskazane powyżej uszkodzenia, eksplozje itp. mogą skutkować zagrożeniem dla życia i zdrowia także ludzi.

Istotnym elementem jest również, wspomniana powyżej obecność na dnie morskim struktur związanych z rurociągiem, co będzie skutkowało znacznymi utrudnieniami w prowadzeniu działalności połowowej – nie tylko skutkując koniecznością zachowania ponadstandardowej ostrożności podczas połowów w pobliżu NS 1 i NS 2 (tym samym ograniczenie przestrzeni połowowej), ale także zwiększone prawdopodobieństwo utraty lub uszkodzenia narzędzi połowowych. Powyższe będzie miało niewątpliwy, bezpośredni wpływ na ekonomiczną opłacalność połowów i pomimo wielomilionowych nakładów na modernizację floty może nie przynieść to spodziewanych rezultatów. Podkreślenia wymaga, że Morze Bałtyckie i jego wykorzystywanie w zakresie rybołówstwa to nie tylko miejsca pracy i źródło utrzymania rybaków i ich rodzin, ale także gałąź gospodarki, która generuje kolejne działalności gospodarcze i miejsca pracy (sieciarnie, stocznie itp.). Także często pomijane i bagatelizowane wędkarstwo morskie, które w ciągu ostatnich kilkunastu lat zdobyło w Polsce olbrzymią popularność.

Zgodnie ze stanowiskiem środowiska rybackiego, obliczenia stężenia i zawartości osadu substancji i zanieczyszczeń powstałych w wyniku działań polegających na budowie NS 2, nie biorą pod uwagę zmian głębokości. Brak jest ponadto wskazania i wyjaśnienia oddziaływania skażonych substancji, które w wyniku detonacji lub prac związanych z posadowieniem rurociągu na dnie Bałtyku zostaną lub mogą zostać uwolnione – na środowisko, a w szczególności poławiane gatunki ryb. Nie zostało określone ponadto, gdzie dokładnie detonacje zostaną przeprowadzone i na jakie obszary będą oddziaływać.

Środowisko rybackie wnioskuje zatem, aby w powyższy zakresie przeprowadzone zostały szczegółowe, rzetelne, bezstronne badania mające na celu ustalenie, czy i o jakiej skali zagrożenia lub utrudnienia faktycznie istnieją oraz czy i jaki faktyczny wpływ będą miały na możliwość prowadzenia działalności gospodarczej (w szczególności połowowej) na Bałtyku i jej ekonomiczną opłacalność (co w efekcie ma doprowadzić do konstatacji, czy budowa i eksploatacja NS 2 są ekologicznie bezpieczne, nieoddziaływujące albo oddziaływujące w sposób znikomy na środowisko i inne działalności prowadzone na Morzu Bałtyckim i czy nie jest jednak najlepszym rozwiązaniem wariant zerowy – czyli budowa gazociągu drogą lądową). Badania, wyniki których przedstawiane są w opracowaniach są w dużej mierze nieaktualne i częstokroć dotyczą czasu, kiedy nie była jeszcze budowana pierwsza nitka NS 1. Niezbędna jest także pełna transparentność, w szczególności w zakresie przyjętych metodologii prowadzenia badań i ich wyników.

Konieczne jest również prowadzenie monitoringu poinwestycyjnego nitki gazociągu Nord Stream I. Taki monitoring może odpowiedzieć na wiele pytań dotyczących oddziaływania gazociągu na środowisko morskie, w tym między innymi na kwestie emisji hałasu podczas przesyłania gazu i jego oddziaływania na organizmy morskie, tworzenie nowych, lub ograniczanie dostępu do istniejących siedlisk morskich, utrudnienia w migracji organizmów morskich itd. Chcielibyśmy również mieć możliwość umieszczenia obserwatora podczas realizacji inwestycji, co umożliwi zbadanie np. jak daleko rozchodzi się osad podczas kładzenia rurociągu, czy też pozwoli na zmierzenie poziomu hałasu.

W kontekście zasygnalizowanych wyżej problemów, za istotne uznać należy między innymi uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jakie zagrożenia dla zasobów Morza Bałtyckiego istnieją w przypadku katastrofy (uszkodzenie rurociągu, jego rozszczelnienia lub wyciek substancji), w szczególności w zakresie:
  - a) wpływu na organizmy żywe (ryby, plankton którym się odżywiają, roślinność wodną itp.),
  - b) długotrwałości skutków awarii lub wydostania się substancji (czas odtworzenia się środowiska do stanu przed awarią i możliwość eksploatacji zasobów).
2. Posadowienie nowej nitki rurociągu równoległej do istniejącej:
  - a) jaka szerokość pasa (odległość między rurociągami i strefa ich ochrony) zostanie utworzona i wyłączona z prowadzenia połowów. Czy są dostępne shape files, które umożliwiłyby naniesienie tej strefy na mapy w ramach systemu V-track,
  - b) jaka szerokość pasa (odległość między rurociągami i strefa ich ochrony) zostanie wyłączona lub ograniczona w zakresie żeglugi – zakaz kotwiczenia,
  - c) w przypadku prowadzenia połowów trałowych kto pokryje koszty związane z koniecznością ominięcia przeszkody jaką są rurociągi i wyłączona z eksploatacji strefa ochrony (podnoszenie sieci, dodatkowe „martwe”, generujące koszty przepłynięcia),
3. Budowa magistrali rurociągów i niezbędnej infrastruktury dla prowadzenia przesyłu gazu:
  - a) jaki będzie zakres wykopów podwodnych i zasypek (w tym układanie podłoża skalnego), jaki wpływ prowadzone prace i twory powstające będą miały na ekosystem istniejący i dalsze życie biologiczne (w tym co bardzo ważne migracja gatunków ryb), jaki wpływ na ekosystem będą miały prace związane z przewidywanym całkowitym wkopaniem rurociągów (usuniecie urobku i zasypywanie) lub wykonywanie wykopów następczych pod rurociągi, jaki jest czasokres utwardzenia dna w obrębie prowadzonych prac naruszających strukturę dna (występowanie zwiększonej ilości zawiesin z osadów dennych – czy były przeprowadzone badania czystości materiałów dennych bezpiecznych w trakcie zalegania lecz niebezpiecznych tworzących zawiesiny w wodzie po naruszeniu ich struktury),
  - b) jak szacowany i uzgadniany z innymi użytkownikami prowadzącymi działalność gospodarczą jest czas prowadzenia układania rurociągów i tworzenia infrastruktury (co za tym idzie czasowe poszerzenie strefy bezpieczeństwa z wyłączeniem żeglugi).

Jednocześnie zasadnicze oczekiwania środowiska rybackiego są następujące:

- a) Utworzenie wielonarodowościowego i interdyscyplinarnego niezależnego ciała eksperckiego, które będzie na bieżąco oceniało wpływ NS 1 i NS 2 na środowisko – w szczególności na Morze Bałtyckie – oraz porównywało

- i zestawiało wyniki analiz oraz rekomendowało wprowadzanie rozwiązań mających na celu szeroko pojętą ochronę środowiska;
- b) Przeprowadzenie badań w oparciu o AKTUALNE informacje pozyskane od właściwych instytucji (np. Centrum Monitorowania Rybołówstwa), w konkretnych krajach, na które oddziaływanie jest badane (w szczególności co do wykorzystywanych narzędzi połowowych lub technik połowu);
  - c) W powiązaniu z punktem a – utworzenie funduszu (z ścisłym określeniem zasad jego finansowania), który będzie odpowiadał za projektowanie i wdrażanie rozwiązań proekologicznych, w szczególności tych, objętych rekomendacją ciała eksperckiego, o którym mowa w pkt. a;
  - d) Stworzenie funduszu, który będzie zapewniał środki na aktualne i przyszłe odszkodowania (rekompensaty) dla rybaków oraz osób prowadzących działalność gospodarczą z wykorzystaniem zasobów Morza Bałtyckiego – z tytułu: ewentualnych szkód, ograniczeń w wykonywaniu działalności połowowej, obniżeniu opłacalności ekonomicznej działalności prowadzonych z wykorzystywaniem zasobów Morza Bałtyckiego itp. – spowodowanych budową i eksploatacją NS 2;
  - e) Rozważenie możliwości zmiany przebiegu NS 2 tak, aby ominąć niezwykle istotny – z punktu widzenia rybackiego – obszar Głębi Bornholmskiej;
  - f) Zapewnienie bezpośredniego kontaktu Konsorcjum NS2 i innych podmiotów (ciał) utworzonych w związku z realizacją NS1 i NS2 z przedstawicielami środowiska rybackiego tak, aby możliwy był bezpośredni dialog oraz łatwe przekazywanie opinii, stanowisk, oczekiwań itp.;
  - g) Bezwzględne podjęcie rozmów przez przedstawicieli Konsorcjum, powołanego do zaprojektowania, zbudowania i eksploatacji NS 2, ze środowiskiem rybackim w przedmiocie kompensacji strat (aktualnie i w przyszłości) związanych z budową i eksploatacją NS 2.

WASTĘPCA DYREKTORA
DEPARTAMENTU RYBOŁÓWSTWA

Marta Rebczyńska-Kapcińska

29/06/2017

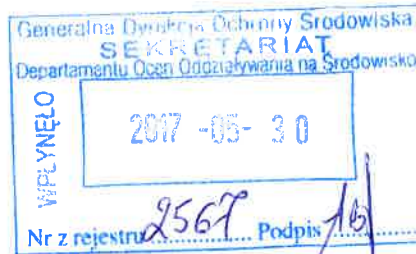
Marta Szulfer
NACZELNIK WYDZIAŁU
28/06/17

K. Kowalska

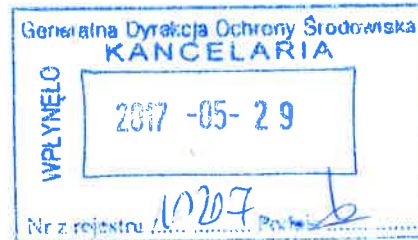
MINISTERSTWO
GOSPODARKI MORSKIEJ
I ŻEGLUGI ŚRÓDLĄDOWEJ

DEPARTAMENT
GOSPODARKI MORSKIEJ

DGM.WOSM.2.071.4.2017.AP

Warszawa, 26 maja 2017 r.

Pan
Krzysztof Lissowski
Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska

P.J. Adlewoń
3009 2017

Szanowny Panie Dyrektorze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 24 kwietnia 2017 r., nr DOOŚ-tos. 442.12.2013.JA.41, Departament Gospodarki Morskiej MGMIŻS przekazuje uwagi dot. dokumentacji określonej jako raport Espoo obejmujący informacje o oddziaływaniu całości inwestycji na środowisko.

W wyniku przeprowadzonej analizy ww. raportu, MGMIŻS stoi na stanowisku, że:

- mimo zgłaszanych wcześniej w 2013 r. uwag w dokumentacji nadal brak wyraźnej szczegółowej analizy ryzyka kolizji statków o zanurzeniu maksymalnym dla Morza Bałtyckiego z gazociągiem w miejscu skrzyżowania instalacji z trasami żegludowymi prowadzącymi do portu w Świnoujściu, brak szczegółowych danych batymetrycznych głębokości występujących w tych miejscach, pomimo wskazania takich danych w innych obszarach np. w okolicach lądowych Niemiec.
- oprócz dokładnych sondaży dna morskiego w pasie o szerokości 1,0 Mm na przecięciu projektowanej trasy nowych rurociągów Nord Stream z północnym i zachodnim torem podejściowym do portu morskiego w Świnoujściu, dokumentacja powinna uwzględniać przekroje pionowe ułożonego rurociągu na dnie morskim w pasie na przecięciu projektowanej trasy nowych rurociągów Nord Stream z północnym i zachodnim torem podejściowym do portu morskiego w Świnoujściu. Pozwoli to wyeliminować wątpliwości, co do ułożenia rurociągu jakie już powstały przy interpretacji polskiego tłumaczenia dokumentu w opisie ułożenia rurociągu (ułożony na dnie morskim i przykryty warstwą urobku czy wkopany w dno morskie pod warstwą urobku),
- w dokumentacji ujęto zbyt ogólnie i mało precyzyjnie zagrożenia związane z demontażem rurociągu po zakończeniu jego eksploatacji, pozostawiając ten temat otwarty do podjęcia decyzji w bliżej nieokreślonym czasie.
- na str. 53 dokumentu „Ogólnie zrozumiałe, nietechniczne, streszczenie raportu oddziaływania na środowisko na obszarze od morskiej granicy niemieckiej WSE do miejsca wyjścia rurociągu na ląd” zakłada się, że odstęp wody pod stępką (Under-Keel Clearance) powinien wynosić 2 m. Polska podtrzymuje dotychczas prezentowane stanowisko, że głębokość wody pod stępką statku (kilem) powinna wynosić co najmniej 2,5 m. Ponadto, brak informacji w jaki sposób przeprowadzono wyliczenia, na podstawie których uznano odstęp 2 m za wystarczający.
- dokumentacja nie uwzględnia kwestii oddziaływania przedsięwzięcia na społeczno-gospodarcze możliwości rozwoju portu morskiego w Świnoujściu i Szczecinie oraz bezpieczeństwo żeglugi na zachodnim i północnym torze podejściowym do portu morskiego w Świnoujściu. Wskazana w dokumencie na str. 53 głębokość 16,5 m nad ułożonym gazociągiem w rejonie podejścia północnego (przy konieczności uwzględnienia ok. 2,5 m odstępu wody pod stępką statku) ograniczy dostęp do portu w Świnoujściu. Tym samym niemożliwa będzie realizacja planów rozwojowych portów Szczecin i Świnoujście w szczególności w zakresie budowy terminala głębokowodnego. W związku z powyższym konieczne jest zagłębienie gazociągu, aby zapewnić na przecięciu z trasą północną do portu w Świnoujściu głębokość wody 17,5 m.
- wskazana na str. 53 informacja, że głębokość wody w rejonie podejścia północnego (szlak żegludowy 20) wynosi pomiędzy 18,0 i 18,1 m nie znajduje jednoznacznego potwierdzenia w pozostałych dokumentach. W dokumentach nie została omówiona kwestia ewentualnego samoistnego przesunięcia się rurociągu na dnie morza w wyniku naturalnych procesów związanych przede wszystkim z osadzaniem się jego elementów, co

może skutkować zmianą parametrów batymetrycznych nad instalacją, a przede wszystkim zagrozić bezpiecznej eksploatacji gazociągu.

MGMiŻŚ zwraca się również z prośbą o uwzględnienie w stanowisku strony polskiej uwag do ww. raportu przekazanych do GDOŚ przez urzędy morskie, a szczególnie przez urząd morski w Szczecinie.

Z poważaniem

Katarzyna Krzywda

Dyrektor

Departamentu Gospodarki Morskiej

*/-podpisano bezpiecznym podpisem
elektronicznym weryfikowanym przy pomocy
ważnego kwalifikowanego certyfikatu/*

**ZASTĘPCA GŁÓWNEGO INSPEKTORA
OCHRONY ŚRODOWISKA**

DOOŚ

Roman Jaworski

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SEKRETARIAT
Departamentu Oceny Oddziaływania na Środowisko

WPLYNĘŁO

2017-06-19

Nr z rejestru 2870 Podpis [signature]

P. Adamewicz

19.06.2017

Warszawa, dnia 14 czerwca 2017 r.

DM/0701-03/01/17/MK

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SEKRETARIAT
Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska

WPLYNĘŁO

2017-06-14

Nr z rejestru 3362 Podpis [signature]

Pan

Krzysztof Lissowski
Generalny Dyrektor
Ochrony Środowiska

szanowny Panie Ministrze,

W odpowiedzi na pismo DOOŚ-tos.442.12.2013.JA.41 z dnia 21 kwietnia 2017r., Departament Monitoringu i Informacji o Środowisku zgłasza stanowisko do dokumentacji dotyczącej raportów oddziaływania na środowisko planowanego przedsięwzięcia budowy gazociągu Nord Stream II (NSP2), udostępnionych do publicznej wiadomości w kwietniu 2017r.

1. Nie znajdujemy odniesienia się do punktu 6. (Opis wpływu inwestycji na faunę i florę bałtycką, w tym na ptaki i ssaki morskie) w zakresie oddziaływania na obszar Natura 2000 PLB990001 Ławica Słupska. Ocena wpływu w tym zakresie ma charakter transgraniczny i jest przedmiotem zainteresowania Polski.
2. Podrozdział 8.2 Identyfikacja interakcji projektu z narażonymi elementami otoczenia, tab. 8.1 Interakcje projektu z fizyczno -chemicznymi elementami otoczenia. Nie odznaczono wpływu „Hałasu podwodnego z rurociągu” na jakość wody morskiej w zakresie jakości fizycznej do czego zobowiązuje dyrektywa 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej) oraz Decyzja Komisji Europejskiej 2010/477/UE zmieniona Decyzją 2017/848/EU z dnia 17 maja 2017 roku w sprawie kryteriów i standardów metodologicznych dotyczących dobrego stanu środowiska wód morskich. Pomiar hałasu jako parametr fizyczny odbywa się w matrycy wodnej. Ocena wpływu w tym zakresie ma charakter transgraniczny i jest przedmiotem zainteresowania Polski.
3. Podrozdział 8.2 Identyfikacja interakcji projektu z narażonymi elementami otoczenia, tab. Tab. 8-2 Interakcje projektu z biologicznymi elementami otoczenia. Nie odznaczono wpływu czynnika presji „Wprowadzenie gatunków obcych (z wodami balastowymi lub inaczej)” na plankton, faunę i florę denną, ryby a jedynie na szeroko rozumianą różnorodność biologiczną rozumianą jako ekosystem. Otóż presja ta ma również wpływ na poszczególne składowe łańcucha troficznego również indywidualnie do grupy elementów biologicznych. Ocena wpływu w tym zakresie ma charakter transgraniczny i jest przedmiotem zainteresowania Polski.

4. 8.3.3 Uwalnianie substancji zanieczyszczających związanych z osadami do słupa wody wnioskuje się o dodanie substancji które występują w osadach Bałtyku tj. polichlorowane bifenyle PCB oraz pestycydy chloroorganiczne HCB, DDT, HCH.

5. 8.3.5 Uwalnianie substancji zanieczyszczających z anod. Badanie metali ciężkich w wodzie jest badaniem bezcelowym. Wiarygodną matrycą do badania metali ciężkich jest biota lub osad np. przy rurociągu.

6. Tab. 9-1. Badania środowiskowe wzdłuż preferowanej trasy NSP2 przeprowadzone w latach 2015– 2016 w krajach pięciu stron pochodzenia. Jedynie na terenie morskich wód Rosji i Niemiec wykonano komplet badań. Ocena transgraniczna wykonana na niepełnym monitoringu w zakresie wskaźników fizyko-chemicznych oraz elementów biologicznych jest oceną niewiarygodną.

7. 9.2.1.5 Zawartość zanieczyszczeń i pierwiastków biogennych w osadach dennych. Osady w wodach rosyjskich. Normami obowiązującymi Państwa Strony Konwencji Helsińskiej są m.in. normy ustalane na poziomie UE (dyrektywa 2013/39/UE) jak i tzw. *threshold values* ustalone w opisach wskaźników tzw. *core indicators* przez HELCOM. Jedynie opis zanieczyszczenia osadów wód szwedzkich i duńskich odnosi się wprost to ustalonych międzynarodowych norm typu EAC. Jednakże pomimo tego raport utrudnia ocenę merytoryczną gdyż brak jest dokładnych cytowań norm. Ocena wpływu w tym zakresie ma charakter transgraniczny i jest przedmiotem zainteresowania Polski.

9. Propozycja monitoringu wskaźników jakości środowiska wód morskich jest bardzo ogólna. Nie można jej uznać za program monitoringu. Podaje jedynie ogólnie jakie elementy będą monitorowane w jakim kraju na etapie przed inwestycją, w trakcie realizacji inwestycji oraz po jej zakończeniu. Brak lokalizacji stacji, na których będzie prowadzony monitoring oraz brak częstości badań w ciągu roku dla każdego ze wskaźników. Parametry do monitorowania nie odpowiadają przyjętym przez HELCOM i dyrektywy UE wskaźnikom oceny stanu środowiska morskiego. Hałas podwodny powinien być monitorowany na obszarze wszystkich państw a nie tylko na wodach Finlandii. Jakość wody oraz jakość osadów dennych oraz stan flory i fauny dennej powinny być badane po inwestycji na wodach wszystkich Państw a nie tylko Rosji. Proponowany program monitoringu nie wypełnia zobowiązania ze spotkania z inwestorem z jesieni 2016 roku.

10. Oddziaływanie transgraniczne związane z kładzeniem rurociągu oraz późniejszą jego eksploatacją w odniesieniu do naruszenia powierzchni dna w wodach przybrzeżnych Zatoki Pomorskiej nie zostało uwzględnione w raporcie. Ze względu na dynamikę wód, tj. prądy, przeważające wzdłuż południowego wybrzeża Bałtyku z zachodu na wschód, oraz falowanie, następuje przemieszczanie materiału z powierzchni dna do wód polskich. Skutkiem tego może być zwiększenie ilości materiału zawieszonoego, co powoduje pogorszenie wskaźników jakości wód.

11. W raporcie przedstawiono informacje, że w wodach niemieckich Inwestor nie wykonał dedykowanych badań środowiska morskiego w zakresie zanieczyszczeń organicznych i soli biogennych, OWO, planktonu. Biorąc pod uwagę przeprowadzenie charakterystyki dla wymienionych wskaźników można przypuszczać, że dane pochodziły z regularnego monitoringu, prowadzonego przez Republikę Federalną Niemiec w wodach niemieckich w ramach HELCOM. Za właściwe dla oceny oddziaływania na środowisko byłoby wyznaczenie stacji, na których będzie prowadzony monitoring wpływu/oddziaływania na środowisko morskie w wodach niemieckich.

12. W raporcie przedstawiono mniejszą liczbę oddziaływań w wodach niemieckich niż w wodach rosyjskich. W wodach niemieckich nie przeprowadzono modelowania następujących elementów: usuwanie amunicji, układanie materiału skalnego, wbijanie wibracyjne, eksploatacja rurociągu, oddziaływanie hałasu na ssaki i ryby morskie. Brak modelowania hałasu w wodach niemieckich dla opracowania oceny oddziaływania na środowisko NSP2 (lista spółek i ekspertów, wykonujących modelowanie znajduje się w tab. 1-1 raportu) może wynikać z faktu przeprowadzenia badań w latach 2011-2012, odległych czasowo od wykonywania oceny oddziaływania na środowisko. Przy modelowaniu hałasu, opartego na danych z innego okresu niż pozyskane dla modelowania w innych państwach (np. Rosja) istnieje zagrożenie uzyskania mniej wiarygodnych wyników, ze względu np. na wzrastający ruch statków. Dla wód niemieckich nie określono progów i oddziaływania na ryby (tab. 10-36), spowodowanego hałasem. Ponadto w odniesieniu do wód niemieckich nie zostało ocenione oddziaływanie na poziomie krajowym oraz transgraniczne hałasu dla foki szarej (tab. 10-43).

13. W Załączniku 2 do Raportu Espoo, zawierającym gatunki chronione zgodnie z dyrektywą ptasia, nie są uwzględnione chronione gatunki ptaków, które występują również w polskich obszarach morskich. Zwracamy się o uwzględnienie w załączniku (kolumna „Region”) następujących gatunków, które potencjalnie mogą być zagrożone w wodach polskich: mewa srebrzysta (*Larus argentatus*), mewa pospolita (*Larus canus*), mewa siodłata (*Larus marinus*), mewa śmieszka (*Larus ridibundus*), perkoz dwuczuby (*Podiceps cristatus*), perkoz rogaty (*Podiceps auritus*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), alka krzywonosą (*Alca torda*), edredon (*Somateria mollissima*), nur rdzawoszyi (*Gavia stellata*), nurzyk podbiały (*Uria aalge*), gęgawa (*Anser anser*), gęś zbożowa (*Anser fabalis*), czernica (*Aythya fuligula*), krakwa (*Anas strepera*), gągoł (*Bucephala clangula*), tracz nurogęś (*Mergus merganser*).

2 powieścić

Z-ca GŁÓWNEGO INSPEKTORA
OCHRONY ŚRODOWISKA
Roman
mgr inż. Roman Jaworski